

Valmiiseen pöytään!

70 vuotta naisten työtä
naisten hyväksi

Eini Pihlajamäki & Kaisu Hynnä

Valmiiseen pöytään!

70 vuotta naisten työtä naisten hyväksi

Valmiiseen pöytään!

70 vuotta naisten työtä naisten hyväksi

Eini Pihlajamäki ja Kaisu Hynnä

© 2017 Lounais-Suomen

Loma ja Virkistys ry, Turku

1. painos

ISBN 978-952-93-9218-6

Ulkoasu ja kansi: Eliisa Alatalo

Paino: Trinket, Helsinki 2017

Valmiiseen pöytään!

70 vuotta naisten työtä naisten hyväksi

Eini Pihlajamäki ja Kaisu Hynnä

Esipuhe

Tämä Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry:n historiikki julkaistaan valtiollisen Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhluvuonna. Tällä tavalla haluamme osaltamme tehdä näkyväksi naisten ja naisjärjestöjen merkityksen kansakunnan ja hyvinvointivaltion rakentajina, sillä historiankirjoitus on edelleen pääasiassa miesten historiaa. Yhdistyksen historian muistiin merkitsemistä suunniteltiin jo 40-vuotisjuhliin vuonna 1999. Tilaisuuteen valmistuikin Terttu Salmisen ja Ritva Vennosen kirjoittama lyhyt historiikki, joka esitettiin juhlan juonnon yhteydessä. On perusteltua julkaista tämä historiikki viimeistään nyt, kun joukossamme vielä on henkilöitä, jotka ovat olleet vuosikymmeniä yhdistyksen aktiiveja. Myös nyt tehtävä naisten vapaaehtoistyö on muutamien vuosien päästä historiaa ja ansaitsee tulla muistiin merkityksi.

Julkaisussa kuvataan aluksi Suomen Naisten Demokraattisen Liiton monipuolista työtä, etupäässä lomatoimintaa, ja sen jälkeen Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry:n puitteissa tehtyä työtä. Tehty työ on luonut pohjaa ja jatkuvuutta hyvinvointivaltiolle. Edelleenkin vapaaehtoistoiminta on merkittävä hyvinvoinnin edistäjä. Sodanjälkeistä jälleenrakentamisen tarmoa ei enää ole, mutta vapaaehtoistyön tarve ei ole vähentynyt. Voisi pikemminkin sanoa, että järjestötoiminnan tarve on lisääntymään päin, sillä yhteiskunnallinen epävarmuus on viime vuosina kasvanut ja näkyvissä on kansalaisten jakautumista yhtäältä hyvin toimeentuleviin ja toisaalta vähävaraisiin ja osattomiin. Eri väestöryhmien mahdollisuudet lomanviettoon ovat siten kovin erilaiset ja siksi on paikallaan, että valtio tukee lomatoimintaa.

Loma- ja virkistystoiminta alkoi sotien jälkeen vuonna 1947. Kuluneiden 70 vuoden aikana sekä sosiaalinen lomatoiminta että ennen kaikkea suomalainen yhteiskunta on kovasti muuttunut. Nykyäänkin tuetut lomat on edelleen tarkoitettu vähävaraisille henkilöille, joiden muuten on vaikeaa järjestää itselleen lomaa. Tuetulla lomalla

tarkoitetaan siis sitä, että osallistuja maksaa ainoastaan tietyn osan loman kustannuksista. Tukisummat vaihtelevat eri osallistujaryhmien mukaan. Välittämiemme eläkeläisten hyvinvointilomien viiden vuorokauden maksu on viime vuosina ollut 120 euroa. Loppuosan kustannuksista kattaa lomajärjestöjen kautta tuleva Veikkaus Oy:n keräämä, Sosiaali- ja terveysministeriön alaisen STEA:n maksamaksi tuki.

Tänään loman vieton puitteet ovat aivan toiset kuin sodan jälkeen, jolloin lomatoiminta alkoi äideille järjestettävillä lomaleireillä. Nykyisin kutsu tulee täysihoidtolomalle Kylpylähotelliin. Kutsun ohessa on päivittäinen monipuolinen ohjelma lomaviikolle ja tiedot bussikuljetuksesta lomapaikalle.

Lomien muutos äitileireistä kylpylälomiin kuvastaa omalta osaltaan suomalaisen yhteiskunnan muuttumista köyhästä maasta hyvinvointivaltioksi. Muutoksista huolimatta kaksi asiaa näyttää säilyneen: yhä edelleen yhteiskunnassa on pienituloisia ja haavoittuvia ihmisiä, joille tuettu loma on tarpeen ja yhä edelleen sosiaalialan vapaaehtoistyö on pääasiassa naisten työtä.

Historiikin kirjoittajista Kaisu Hynnä on kirjoittanut osan II. Muut osat on kirjoittanut Eini Pihlajamäki, joka on myös vastannut sen toimittamisesta.

Kiitämme lämpimästi Turun kaupunkia, KSL:n Turun Opintojärjestö ry:tä ja Osuuskunta Tradekaa tätä julkaisua varten saadusta avustuksesta.

Turussa 30. kesäkuuta 2017

Eini Pihlajamäki

SISÄLLYS

4 ..... **Esipuhe**

Eini Pihlajamäki:

8 ..... **I Johdanto**

- 8 Sotien jälkeinen huoltotyö
  - 9 Naiset toimivat yhdessä
  - 10 Naisten ja lasten Virkistyskoti perustetaan
  - 12 Julkaisun sisältö lyhyesti
-

Kaisu Hynnä:

16 ..... **II "Mi äideille levon suot": Sosiaalinen lomatoiminta Varsinais-Suomessa 1940- ja 1950-luvuilla**

- 17 Demokraattiset naiset – huoltotyötä ja äitileirejä
- 27 Naisliiton leirejä Kauniaisten Päiväkummussa
- 31 Virkistyskodin toimintaa Kauniaisten ja Karjalohjan Päiväkummussa
- 39 Naisliiton muuta toimintaa Varsinais-Suomessa
- 44 Parasta lapsille ry – huomio lasten lomiin
- 48 Lähdeluettelo

Eini Pihlajamäki:

50 ..... **III Oma yhdistys: Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry**

- 50 Nimet vaihtuvat – toiminta jatkuu
- 62 Päiväkumpu – naisten oma paikka
- 66 Vanhustyö osaksi yhdistyksen toimintaa 1980-luvulla
- 69 Rahoittajia ja ”rahantekijöitä”
- 73 Tietoa, tutustumista ja tulevaisuutta
- 84 Lähdeluettelo

Liitteet

- 88 Yhdistyksen toimijoita
- 92 Kylpylähotelli Päiväkummun viikko-ohjelma (malli)

---

93 ..... **Kirjoittajat**

Eini Pihlajamäki

I

Johdanto

Sotien jälkeinen huoltotyö

Suomeen oli vapaaehtoisvoimin rakennettu sotaa edeltäneellä kaudella ja sodan aikana mittava järjestökenttä, jonka tehtävä oli kantaa vastuuta huono-osaisista kansalaisista. Järjestöillä oli tärkeä merkitys, ja ne tekivät palkatonta ja pyyteetöntä työtä. (Urponen, 1994, 229–230) Myös valtio oli 1930-luvun lopulla ryhtynyt valmisteleviin toimenpiteisiin: oli perustettu kansanhuoltoministeriö ja kunnalliset kansanhuoltolautakunnat. Laajaksi paisunutta vapaaehtoistyötä pyrittiin koordinoimaan organisoimalla lääneihin vapaan huollon lääninkeskukset. Keskuselimenä toimi Vapaan Huollon Keskustoitumikunta, joka huolehti avuntarpeen kartoituksesta ja eri tahojen työnjaosta. Runsas vapaaehtoinen auttamistyö saatiin organisoitua pysyvästi, kun vuonna 1941 perustettiin yhdistys nimeltä Suomen Huolto. Sen piiriin tulivat lähes kaikki vapaaehtoistyötä tekevät tahot. Sosiaalinen auttamistyö tarjosi mahdollisuuden kuroa umpeen kansalaissodan jättämää epäluottamusta kotirintamalla. Suomen Huolto lopetettiin vuonna 1952.

Talvi- ja jatkosodan menetykset Suomelle olivat mittavat: Yli

85 000 henkilöä menetti henkensä, 24 000 jäi sotaaleskeksi ja yli 50 000 lasta jäi sotaorvoksi. Sekä fyysisesti että psyykkisesti vammautuneita oli huomattavia määriä. Lisäksi 420 000 ihmisen koti jäi Neuvostoliitolle menetetyille alueille. Suomen oli siis ratkaistava suunnaton huoltotehtävä.

Valtion ja kuntien vastuu sosiaalisesta työstä vahvistui, mutta myös vapaaehtoisten työpanos kasvoi asevelvollisuusikäisten miesten ollessa rintamalla. Sotien johdosta kodin, äitiyden, lasten ja perheiden tukeminen sai uusia painotuksia. Ihmisiä kannustettiin talokotoimintaan ja väestönlisäykseen. (Satka 1994, 295–298)

Sodan seurauksia pohdittiin usein myös suomalaisen sosiaalipoliitiikan kehittämiseen aktiivisesti osallistuneessa Sosiaalipoliittisessa yhdistyksessä. Esimerkiksi vuonna 1942 Sylvi-Kyllikki Kilpi kertoi sotaaleskien aseman järjestelyistä. Heikki Waris puhui vuonna 1941 suurelle kuulijakunnalle loman käytön järjestelyistä. Vappuna 1939 oli tullut voimaan työntekijöiden vuosilomalaki, joka pidensi kesälomia. Virkistävää lomaa varten oli saatava uusi lomanviettopaikka, kun lomanviettäjien määrä lisääntyi. Aikaisemmin pitkät lomat olivat olleet virkamiesten etuoikeus. (Jaakkola, Kainulainen, Rahkonen, 2009) Sota-aika siirsi työntekijöiden lomien toteutumisen tuonemmaksi.

Naiset toimivat yhdessä

Naisten ja lasten hyvinvoinnin edistämisestä oli tullut kansallinen tai ainakin naisten yhteinen projekti jo ennen sotia 1930-luvulla. Naiskansanedustajat olivat yli puoluepoliittisten rajojen jättäneet eduskunnalla toivomusaloitteen äitiyshuollon järjestämiseksi, mikä on osoitus siitä, että asia koettiin yhteiseksi ja yhteiskunnallisesti tärkeäksi. Vuonna 1937 jätettiin eduskunnalle esitys äitiysavustuslaiksi. Äitiysavustuslaki merkitsi lähtölaukausta yhteiskunnallisen äitiyshuollon järjestämiseksi. Lain hyväksymisen yhteydessä hyväksyttiin myös kättilölaki ja näin saatiin yhteiskunnallinen äitiyshuolto maasamme alkuun. Tässä yhteydessä työläisnaiset vaativat avustusmäärärahojen ja avustukseen oikeuttavan verorajan korottamista sekä valtiovaltaa osallistumaan varattomille äideille järjestettävän kesävirikistys- ja lomatoiminnan rahoitukseen. Sotien jälkeen määrära-

hoja korotettiin. Myös naiskansanedustajien toivomusaloite tuotti tulosta, kun Suomeen saatiin laki kunnallisista äitiys- ja lastenneuvoloista sekä kunnallisista terveystisarista ja kättilöistä vuonna 1944. (Sulkunen, 1989, 129–130)

Äitiys- ja perhepoliittiset avustukset jatkoivat köyhäinhoidollisen avustamisen perinnettä, mutta edustivat myös uudenlaista sosiaalipolitiikkaa. Maatalousvaltaisessa Suomessa, köyhyyttä torjuttiin ensisijaisesti maatalouspolitiikalla, mutta naisjärjestöjen aktiivisuuden ja vahvan aseman ansiosta pystyttiin vähitellen myös parantamaan äitien ja perheiden asemaa. (Anttonen ja Sipilä, 2000, 32)

Elettiin edelleen sosiaalipoliittisesti katsoen hitaan kehityksen aikaa. Vasta sotien jälkeisen parin vuosikymmenen aikana päästiin sosiaalipoliittisten uudistusten kuten lapsilisälain, sairaus- ja äitiysvakuutuslain, eläkelakien sekä yleisen lomalain ansiosta hyvinvointivaltion rakentamisen alkuun.

Voimakkaan valtiollisen sosiaalipolitiikan aikana järjestöjen asema heikkeni. Niiden uusi tuleminen ajoittui öljykriisien jälkeiseen aikaan 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa, jolloin hidastuneen taloudellisen kasvun johdosta viralliselle sosiaalihuollolle liikenä aiempaa niukemmin varoja. Tuolloin järjestöjen tehtäväksi tuli täydentää julkisen sektorin palveluita tarjoamalla ostopalveluita. (Urponen, 1994, 229–230) Palvelujen tarjoajina ja vapaaehtoistyön organisoijina järjestöt ovat näihin päiviin jatkaneet toimintaansa, mutta muutoksia on edessä. Valmisteilla olevan, vuonna 2020 voimaan astuvan, Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaikutus toimintaan on vielä monilta osin avoin. Nähtävissä on kuitenkin järjestöjen roolin kasvu yleisessä hyvinvoinnin edistämisessä ja vertaistukitoiminnassa.

Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry perustetaan

Sodanjälkeinen jälleenrakentamisen aika oli täynnä innostusta ja tarmoa työläisnaisten ja perheiden olojen kohentamiseksi. Demokraattisten naisten parissa oli varsin monenlaista toimintaa, jolla vahvistettiin yhteisöllisyyttä. Juhlia järjestettiin rahan keräämiseksi vaalityöhön, mutta juhlilla ja retkillä oli aina myös sosiaalinen ulottuvuus; huomioitiin heikommassa asemassa olevat kanssakulkijat. Esimerkiksi äitienpäiväjuhlien viettoon kuului myös tervehdyskäyn-

ti kunnalliskodeissa. Näiden ohella oli naisten ja lasten terveyttä ja virkistäytymistä tukevia toimintoja kuten sosiaalinen lomatoiminta. Ajalle tyypillistä oli myös se, että toiminnalla oli valistava tarkoitus: järjestettiin mm. koulutusta ja hygieniakasvatusta.

Elina Katainen kertoo Suomen Naisten Demokraattisen Liiton eli Naisliiton historiaa (1944–1990) käsittelevässä teoksessaan, että äiti- ja lapsileirit olivat yksi keskeinen toimintamuoto. Naisliiton huoltojaoston järjestämä ensimmäinen äitien ja lasten leiri pidettiin vuonna 1946. Myös muiden puolueiden naisjärjestöillä oli vastaavaa toimintaa. Äitileirit olivat yksi naisjärjestöjen suosituimmista ja kiihellyimmistä toimintamuodoista. (Katainen, 1994, 247–248)

Naisliiton huoltojaoston työ loi perustan vuonna 1947 perustetulle Naisten ja Lasten Virkistyskoti – Päiväkumpu ry:lle. Se otti tehtäväkseen naisten ja lasten sosiaalisten lomien järjestämisen. Yhdistyksellä oli toimintaa eri puolella maata. Se haki Raha-automaattiyhdistyksen rahaa sosiaaliministeriöstä, järjesti keräyksiä ym. varainhankintaa, ohjeisti alueellisia yhdistyksiä ja kokosi alueellisten lomanjärjestäjien hakemukset. Alueelliset yhdistykset saivat haetuista rahoista oman kiintiönsä asetettujen tavoitteiden mukaan. Vastaavasti myös käyttöselvitykset lähetettiin keskusjärjestölle sosiaaliministeriölle tehtävää selvitystä varten. Alueelliset lomajärjestöt järjestivät lomiammattilaisille Virkistyskoti ry:n lomapaikassa Päiväkummussa, myös kukin tahoillaan. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin (1967) järjestön nimeksi muutettiin Loma ja Virkistys ry. (Loma ja Virkistys, KA, 2003, IF9).

Järjestö oli lomatoiminnan ohessa myös aktiivinen edunvalvoja. Valtakunnallisen Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry:n 20-vuotishistoriikissa (1947–1967) kansanedustaja Siiri Lehmonen nostaa kirjoituksessaan esille myös lomatoiminnan suuren merkityksen sosiaalisen turvallisuuden kehitykselle maassamme. Sosiaalipoliittiset uudistukset nostivat Lehmosen mukaan yhteiskunnan avun armeliaisuuden tasolta kansalaisen oikeuksien tasolle ja kaikkien kansalaisten sosiaalisen turvallisuuden rakentamiseen. Niinpä hän vaatii, että julkisen sektorin ja kansalaisjärjestöjen yhteistyöllä olisi voimaperäisesti kehitettävä tuettua lomatoimintaa valtion tuella. Tuetun loman tulisi olla kansalaisoikeus. (Naisten ja lasten Virkistyskoti 20 vuotta, 1967)

Sosiaaliministeri Tenhiälää lähestyttiin vuonna 1966 kirjeellä, jossa tuotiin esiin tarve perheenemäntien ja pienviljelijöiden vuosilo-

man järjestämiseksi lakisääteiseksi. Vuonna 1974 toimintasuunnitelmaan kirjattiin yhteiskunnan epäkohtia: ”Oikeus vuosilomaan on yleisesti hyväksytty, mutta kaikilla ei ole lomankäyttömahdollisuuksia. Lomapalvelujen ulkopuolelle jäävät matalapalkkaiset, pientä eläkettä nauttivat, työttömät, useat perheenemännät jne. Yhteiskunnan tukea tulisi lisätä niin, että myöskin vähävarasilla kansalaisilla olisi mahdollisuus viettää lomaa.” (Loma ja Virkistys, KA, Edustajakouksen pöytäkirjat 1966, 1974)

Loma ja Virkistys ry kasvoi 1980-luvun lopulla yhdeksi suurimmista lomajärjestöistä (Stenman, 1990). Järjestö kasvoi ehkä liiankin nopeasti. Suomessa oli 1980-luvun lopulla kasvubuumi, joka päättyi syvään lamaan. Loma ja Virkistys ry:kin joutui Päiväkummun laajennusta varten otettujen suurten lainojen takia vaikeuksiin ja ajautui lopulta konkurssiin vuonna 1993. Näin myös Lomakeskus Päiväkumpu siirtyi uusille omistajille, mutta lomatoiminta Päiväkummussa jatkui uusien omistajien huostassa.

Julkaisun sisältö lyhyesti

Historiikissä tarkastellaan sosiaalisen loma- ja virkistystoiminnan vaiheita Lounais-Suomessa. Se on jaksotettu siten, että ensiksi kerrotaan, miten Suomen Naisten Demokraattinen Liitto (Naisliitto) otti huoltotoiminnan ja äitien ja lasten lomatoiminnan tehtäväkseen.

Kaisu Hynnän kirjoittamassa luvussa ”Mi äideille levon suot” kuvataan demokraattisten naisten toimintaa ja toimijoita Varsinais-Suomen alueella. Lomatoiminta alkoi telttaleireinä Turun lähikunnissa, kunnes Parasta Lapsille ry:n huvilaa Ruissalon Metsärannassa saatiin vuokrata äitien leirejä varten. Lisäksi tässä osiossa kerrotaan Naisliiton varhaisesta leiritoiminnasta sekä Kauniaisten että Karjalohjan Päiväkummussa ja myös Parasta Lapsille -järjestön työstä.

Kauniaisten Päiväkummussa järjestettiin ensimmäinen äitileiri, ja sinne oli saanut kutsun myös Taimi Lehtonen, josta tuli myöhemmin Lounais-Suomen Loma ja Virkistysten puheenjohtaja. Tuon ajan lomanvieton puitteita kuvaa hyvin hänelle osoitettu kirje. Lomakutsu on päivätty Helsingissä 20.6.1947 ja kirjoitettu Suomen Naisten Demokraattinen Liitto ry:n paperille. Saajana on ”Arv.lomai-

lija”. Ensiksi kirjeessä toivotetaan tervetulleeksi ja neuvotaan matkayhteydet, sitten kerrotaan mitä on otettava lomalle mukaan: ”Varatkaa mukaanne lakanat, tyynyliina ja pyyhe sekä muita tarpeelliseksi katsomianne henkilökohtaisia välineitä. Peitettä ei tarvitse tuoda. Ottakaa viellä mukaanne leipä ja maitokortti. Evässokeri ja voi on tuotava tullessa jos niitä käyttää. Niitä voi myös saada täällä korttila”. Lopuksi on vielä tietoa lomamaksusta ja loppukaneettina: ”Näillä eväillä varustettuna saatamme Teidät matkalle Päiväkumpuun. Siis tervetuloa. Toveri terveisin.” (Turun Loma ja Virkistys, toimikunnan pöytäkirjan liite, 7.4.1980)

Sosiaalisen lomatoiminnan toinen vaihe Turun seudulla käynnistyi vuonna 1959, jolloin lomatoiminta alkoi oman alueellisen yhdistyksen puitteissa nimellä Varsinais-Suomen Virkistyskoti. Alkuvuosisikymmenen toiminta tapahtui tiiviisti alueen Naispiirin yhteydessä ja se ohjautui keskusjärjestön kautta, ehkä siksi merkinnät Turun toiminnan osalta ovat varsin niukat. Naisten ja Lasten Virkistyskodin arkistoissa on tietoja, että Turusta on vuodesta 1959 osallistuttu joka toinen vuosi pidettyihin edustajakokouksiin, mutta tiedot Turun yhdistyksen perustamisesta ja toiminnasta vuosina 1959–1964 puuttuvat. Vuosilta 1965 ja 1966 on säilynyt kaksi yhdistyksen Virkistyskodille tekemää ilmoitusta Päiväkummun lomalaisista. Sen jälkeiseltä ajalta on Helsinkiin lähetetyistä loma-anomuksista kopioita ja lyhyet selostukset toiminnasta. Näiden perusteella tiedetään, että vähävaraisia äitejä ohjattiin maksuttomille lomille Päiväkumpuun, jota Virkistyskoti ylläpiti. Äiti- ja lapsileirejä sekä perhelomia järjestettiin lähinnä Turussa tai lähialueilla. ”Omia lomapaikkoja” olivat Ruissalon Metsäranta vuodesta 1960 vuoteen 1980 saakka ja sen jälkeen Tammivalkama Turun Satavan saarella 1990-luvun loppuun.

Yhdistyksen toiminnan kolmannen kauden alku ajoittuu 1980-luvulle, jolloin yhdistys kehitti toimintaansa ja avasi korttelikerhon vanhuksille Rientävän urheilutalolle Pohjolan kaupunginosaan. Kun toimintaa laajennettiin koskemaan myös vanhuksia, oivallettiin heti, että yhdessä oleminen ja tekeminen vahvistaa yhteisöllisyyttä ja vähentää yksinäisyyttä.

Palkatun työntekijän turvin kerhotoiminta oli varsin laajaa ja lomia välitettiin paljon sekä Päiväkumpuun että järjestettiin itse. Rahaallisen tuen vähetessä toiminnanohjaajana ja lomasihteerinä työkennelleen Tuula Merisaaren palkkatyö päättyi vuonna 1998.

Vuodesta 1999 alkaen koko toiminta on ollut vapaaehtoisen nais-toiminnan varassa. Tästä ajasta lähtien toiminnan kohderyhmänä ovat olleet pelkästään ikäihmiset ja heille suunnatut tuetut hyvinvointilomat, virkistyskerhot, liikunta ja retket lähialueilla ja muualla kotimaassa.

Päiväkumpu – tuo alueemme lomalaisille rakas paikka, on saanut oman kappaleen, missä kuvataan lomakeskuksen ja myöhemmin kylpylähotellin eri vaiheita. Tähän liittyy olennaisesti se, että Päiväkumpu vuoteen 1993 saakka oli (valtakunnallisen) Loma ja Virkistyskeskuksen omistama, mutta siirtyi talousvaikeuksien myötä toisille omistajille. Näin ollen myös Lounais-Suomen Loma ja Virkistyskeskuksen yhteistyökumppanit ovat ajan saatossa muuttuneet. Ensimmäinen yhteistyökumppani oli valtakunnallinen Loma ja Virkistys ry sen lopettamiseen saakka. Sen jälkeen yhdistys välitti lomiamme yhteistyössä Virkistys- ja Kylpylälomat ry:n kanssa vuodet 1993–2010 ja vuodesta 2011 lähtien Solaris-lomat ry:n kanssa.

Äiti- ja lapsileirien sekä perhelomien järjestäminen on vaatinut varsinkin alkuaikoina, kun lomat olivat osallistujille maksuttomia, jatkuvaa rahanhankintaa. Järjestelyihin on tarvittu paitsi käytännön osaamista myös organisointikykyä ja välillä melkoista riskinottoa. Avustusten saaminen lomien järjestämiseksi ei aina ollut varmaa ja lainaakin otettiin. Rahaa jouduttiin ”tekemään” paitsi avustuksia hakemalla myös myyjäisillä, arpajaisilla ja keräyksillä. Raha-asioita kuvataan tarkemmin omassa luvussa.

Myös atk-kurssit sekä retket ja juhlat ovat saaneet omat lukunsa. Lopussa on vielä lyhyt kuvaus yhdistyksen yhteistyöverkostoista ja liitteenä luettelo toimijoista.

Ylhän tilasta Karjalohjalla tui vuonna 1957 Lomakeskus Päiväkumpu. Kuva: Kansan Arkisto.

Kaisu Hynnä

II

”Mi äideille levon suot”: Sosiaalinen lomatoiminta Varsinais-Suomessa 1940- ja 1950-luvuilla

Kun Suomen ja Neuvostoliiton välinen jatkosota päättyi syyskuussa 1944, Suomessa alkoi niukkuuden kausi. Valtion varat kuluivat sotakorvauksiin ja siirtoväen asuttamiseen, eikä huoltotyölle juuri jäänyt rahaa. Huoltotyö olikin sodanjälkeisessä Suomessa suurimmaksi osaksi yksityisen toiminnan varassa, ja valtio tuki sitä vain pienin avustuksin.

Demokraattiset naiset sekä 1947 perustettu Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry olivat valtakunnan tasolla aktiivisia huoltotyön ja sosiaalisen lomatoiminnan järjestäjiä läpi 1940- ja 1950-luvun – näin myös Lounais- ja Varsinais-Suomessa. Demokraattiset naiset järjestivät vierailuja kunnallis- ja lastenkoteihin ja vastasivat myös esimerkiksi telttaleirien järjestämisestä Varsinais-Suomen maisemissa. Lisäksi demokraattiset naiset ja Virkistyskoti tekivät yhteistyötä muiden alueiden demokraattisten naisten kanssa ja huolehtivat, että vähävaraiset varsinaissuomalaiset naiset ja lapset pääsivät lomailemaan pääkaupunkiseudun Päiväkummun lomakeskukseen.

Tässä luvussa tarkastellaan lähemmin, millaista sosiaalista lomatoimintaa Varsinais-Suomen alueella on ollut ja millainen toiminta on koskettanut alueen ihmisiä ennen Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry:n perustamista vuonna 1959. Ensin syvennyttään Demo-

kraattisten naisten järjestämään sosiaaliseen ja virkistystoimintaan Varsinais-Suomen alueella, jonka jälkeen esitellään Naisliiton sekä valtakunnallisen Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry:n Päiväkummun kesäleirejä, joihin myös varsinaissuomalaiset saivat ottaa osaa. Lopuksi luodaan silmäys Parasta Lapsille ry:n Turun toimikunnan lapsileireihin, joita järjestettiin vuodesta 1946 asti Metsärannan loma-keskuksessa.

Demokraattiset naiset – huoltotyötä ja äitileirejä

Suomen Naisten Demokraattinen Liitto (SNDL, tästä eteenpäin nimellä Naisliitto) perustettiin 3. joulukuuta 1944 Helsingissä. Kyseessä oli Suomen Kansan Demokraattisen Liiton (SKDL) naisjärjestö ja yhteisöjäsen. Naisliiton perustamisen takana oli vuoden 1945 eduskuntavaalit sekä niihin liittyvä pyrkimys tehdä vaalityötä naisten parissa: järjestämällä käsityökerhoja ja kakkukursseja Naisliitto pyrki tavoittamaan myös sellaiset perheenäidit ja pienviljelijästylojen emännät, jotka tunsivat epäluuloja kommunisteja kohtaan mutta halusivat osallistua epäpoliittiselta kuulostavalta ohjelmaan.¹ Vaalityön, kerhojen ja kurssien ohelle Naisliiton toimintaan kuuluivat erilaisten seminaarien, konferenssien, kulttuuri- ja retkeilypäivien ja työläisnaisten tapaamisten järjestäminen. Lisäksi se julkaisi perustamisaan lähtien Uusi Nainen -lehteä.²

Vaikka huoltotyö tai loma- ja virkistystoiminnan järjestäminen ei ollut Naisliiton ainut toimintamuoto, oli se yksi arvostetuimmista. Tästä kertoo esimerkiksi se, että Naisliiton 1940-luvun toimintaohjeen mukaan jokaisessa osastossa tuli olla oma huoltojaosto, jonka piti tukea Naisliiton edustajia eri huoltoelimissä ja järjestöissä, tehdä aloitteita kunnallisen huollon alalla, huolehtia kunnallis- ja lastenkotivierailuista ja järjestää äiti- ja lapsileiritoimintaa. Etenkin sodanjälkeisinä vuosina annettiin myös suoraa apua kaikkein köyhimmille perheille.³ Virkistyskodin toimintaa onkin pidetty suorana

---

1 Katainen 1994, 63.

2 SNDL:n arkisto. KA.

3 Katainen 1994, 237–238.

jatkaajana Naisliiton huoltojaostojen toiminnalle.⁴

Naisliiton paimenuksessa

Naisliitto jakautui organisaatiotasolla piirijärjestöihin ja osastoihin, jotka vastasivat käytännön toiminnasta alueellaan. Osastoja ja piirijärjestöjä ohjasi Helsingissä sijaitseva keskusliitto. Piirijärjestöt toimivat laajoilla, vaalipiireihin pohjaavilla alueilla, kun taas osastot keskittyivät varsinkin alussa tietyn kunnan alueelle. Naisliiton sidoksesta SKDL:ään johtuen Naisliiton ja SKDL:n organisaatiot olivat alussa kokonaan yhtenäiset, eikä Naisliitto esimerkiksi muodostanut omia piirijärjestöjään.⁵ Toiminnan ohjaamiseksi se lähetti piirijärjestöilleen paimenkirjeitä, joiden mukaan nämä opastivat osastojaan.⁶

SNDL:n Varsinais-Suomen piirijärjestö (alun perin nimellä Turun piirijärjestö, tästä eteenpäin nimellä Naistenpiiri) toimi Turun läänin eteläisessä vaalipiirissä. Kyseessä oli jäsenmääriltään suuri piiri⁷, joka pyrki etenkin vaalien edellä laajenemaan aktiivisesti. Naistenpiirin hallitsevana elimenä toimi Naisjaosto. Se vastasi siitä, että osastot toimivat keskusliiton linjaamalla tavalla. Jaoston edustukseen kuului naisia paitsi Naisliiton osastoista myös SKDL:stä, SKP:stä ja läänin Vapaasta Huollosta⁸. Esimerkiksi 22.3.1948 ensi kertaa kokoontuneessa uudessa Naisjaostossa istui Aino Söderlund Naisliitosta, Edith Tuominen ja Varma Ekman Turun Demokraattisista Naisista, Ellen Harmovaara ja Laina Kanerva SKP:stä sekä Helin Jaatinen läänin Vapaasta Huollosta.⁹ Jaosto kokoontui vähintään kerran kuussa yhden edustajista kotona keskustelemaan piirin osastojen toiminnasta ja valvomaan, että niissä noudatetaan Naisliiton ohjeistuksia.¹⁰ Toisaalta myös huolehdittiin siitä, että osastoissa jär-

4 Ks. mm. Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry 20 vuotta (1968) ja Katainen 1994, 142.

5 Salomaa 1965, 59.

6 Katainen 1994, 167–168.

7 Esimerkiksi vuoden 1947 SNDL:n piirien toimintaselostuksissa on ilmoitettu, että Varsinais-Suomessa oli kymmenen SNDL:n osastoa ja 3019 jäsentä. Uudellamaalla vastaavat luvut olivat samana vuonna 18 osastoa ja 2372 jäsentä. (Katainen 1994, 119, 123.)

8 Vapaa Huolto oli sodan jälkeen perustettu vapaaehtoinen huolto- ja avustusjärjestö, joka toimi useilla eri paikkakunnilla tarjoten apua köyhille perheille (Katainen 1994, 238).

9 SKDL:n ja SNDL:n naisjaoston piirin kokouksen pöytäkirja 22.3.1948, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. SKDL:n ja SNDL:n naisjaoston pöytäkirjat 1947–48. KA.

10 SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piiri. SKDL:n ja SNDL:n naisjaoston pöytäkirjat 1947–48. KA.

jestetty virkistys- ja huoltotyö seurasi Naisliiton linjaa: 1940-luvulla toimijoita ohjattiin etenkin huoltotyön pariin, kun taas 1950- ja 1960-luvuilla huomio kohdistui kunnalliskotivierailuihin ja leiritointaan.¹¹

Enimmillään Naistenpiirissä on arvioitu olleen jopa yli sata erillistä osastoa.¹² Osastojen suureen määrään vaikutti ennen muuta se, että siinä missä vielä 1940-luvulla ja 1950-luvun alussa suurimmissa kaupungeissa oli ollut vain yksi osasto, 1950-luvun aikana isoja osastoja jaettiin pienempiin samalla, kun kokonaan uusia osastoja perustettiin pienempiin kuntiin.¹³ Jakaminen kosketti myös Turun suurta osastoa, jonka toimintaa Naisliiton organisaatiojaosto halusi tehostaa. Turun Demokraattisten Naiset vastustivat aluksi jaoston taholta tulevaa vaatimusta jakamisesta, sillä Turun osasto oli – ainakin sen johdon näkemyksen mukaan – paitsi Naisliiton suurin myös toiminnallisesti vahvin.¹⁴ Lopulta osasto joutui kuitenkin antamaan periksi paineelle. Vuosikokouksessa 28.1.1952 Turun osasto päätettiin jakaa toimintaa johtavaan Turun Demokraattisten Naisten Keskukseen ja yhdeksään alueosastoon^{15, 16}

11 Katainen 1994, 247.

12 Vrt. Ritva Vennosen haastattelu 8.4.2016

13 Esimerkiksi vuosina 1954–1955 Naistenpiirin alueella rekisteröitiin kaiken kaikkiaan 21 uutta osastoa: Pasalan Pirteät Naiset, Kyrön Naiset, Maarian Majjat, Tuupikkalan Kaarinat, Naisyhdistys Korven Kaiku, Tammisten Toiminta Naiset, Itäharjun Naiset, Halikon Helka Naiset, Marttilan Naiset, Länsikulman Naiset, Pääskylän Naiset, Uskelan Demokraattiset Naiset, Mannerveden Naiset, Taivassalon Naiset, Kruusilan Naiset, Ruohonpään Naiset, Rahkaman Yritteliäät Naiset, Kaninkolan Työn Naiset, Huhkolan Naiset, Virttaan Naiset ja Niinijoen Naiset (Rekisteröidyt uudet osastot 1954–1955, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA).

14 Turun Demokraattisten Naisten Toimintakertomus 1951, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA. Esimerkiksi vuoden 1951 aikana osasto oli järjestänyt kaiken kaikkiaan 19 omaa tilaisuutta ja osallistunut järjestäjinä ja osanottajina 13 tilaisuuteen toisten järjestöjen kanssa: Naistenpäivät (29.3.), ohjelmallinen ompeluilta (12.4.), vapun vastaanoton juhla (30.4.), äitienpäiväjuhlat, yleinen ohjelmallinen naisten kokous (17.5.), tilaisuus työstä rauhan puolesta (22.5.), lastenpäivän elokuvaesitys lapsille sekä tilaisuus aikuisille (1.6.), järjestöväen yhteinen yhteenvetotilaisuus (13.6.), järjestöväen olympialaiset (17.6.), piiriä käsitävät retkeilypäivät Turussa (11.–12.8.), ohjelmallinen kokous (6.9.), osastojen yhteinen kokous Taistossa (16.9.), ohjelmallinen ompeluilta (1.10.), torikokous Puutorilla voin kortille menon, hintojen nousun ja palkkojen vuoksi (7.10.), ohjelmallinen kokous (11.11.), suurmyyjäiset VPK:n talossa (16.12.), kolme teatteri-iltaa yhdessä Naiset-mukaan toimikunnan kanssa ja kahdet äitileirit (15.–12.7. ja elo–syyskuun vaihteessa).

15 Alueosastoja olivat: Läntinen osasto, Etelätakamaan osasto, Pahanimenosasto, Raunistula-Pohjola osasto, Itäinen osasto, Nummenmäki-Itäharju osasto, Teräs-Rautila, Ilpoinen ja Kärsämäen osasto (Turun Demokraattisten Naisten Toimintakertomus 1951, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA).

16 Turun Demokraattisten Naisten Toimintakertomus 1951, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

Huoltotyötä toisinajattelijoiden kanssa

Koska sodanjälkeisessä Suomessa huoltotyö oli heikoissa kantimissa, otti Naisliitto asialistalleen huoltotyön järjestämisen. Naisliiton johto kehotti piirejä ja paikallisia osastoja huolehtimaan siitä, että vapaaehtoisin huolto- ja avustusjärjestöihin saatiin demokraattista verta. Etenkin Vapaa Huolto oli keskeinen huoltotyötä alueittain järjestävä taho, jossa Naisliitolla oli paljon edustusta.¹⁷

Koska Vapaa Huolto ei kuitenkaan ollut Naisliiton oma järjestö – sen paremmin kuin muutkaan huoltotyötä tekevät avustusjärjestöt –, siinä oli edustusta koko poliittiselta kentältä. Vuonna 1947 Turun ja Porin läänin Vapaan Huollon keskuustoimiston työvaliokunnassa oli kahdeksan edustajaa porvarillisista järjestöistä, yksi Entisten Sotilaiden Toverikunnasta ja yksi Naisliitosta. Naisliiton edustajana läänin Vapaassa Huollossa toimi Hellin Jaatinen. Vaikka työskentelyn eri aatemaailmoista tulevien toimijoiden kanssa voisi kuvitella aiheuttaneen kitkaa, raportoi Jaatinen yhteistyön sujuneen kohtalaisesti. Edustuksensa kautta Jaatinen katsoi voineensa ohjata avun sitä eniten tarvitsevien suuntaan. Hän onnistui hankkimaan kansandemokraattisten naisjärjestöjen käyttöön suuren määrän vanhoja vaatteita, jotka joko korjattiin osastoissa ja jaostoissa ja lahjoitettiin köyhimmille tai myytiin osastojen hyväksi. Jaatinen näki, että kansandemokraattien piti niin taloudellisista kuin poliittisistäkin syistä saada edustajansa Vapaaseen Huoltoon.¹⁸

Saavutukset poliittiselta näkökannalta ovat myös tyydyttävät, koska työtoverini ovat kaikki toisinajattelevia henkilöitä, siitä huolimatta tiilaavat he jatkuvasti kaikki Uuden Päivän, ostavat Uutta Naista, antoivat vaalirahastoomme jne. Porvari sanomissa usein esiintyviin valheellisiin tietoihin meidän johtavista henkilöistä ym. kyselevät minulta asian todellista laitaa, siis luotto on saavutettuja se on suurin saavutus.¹⁹

¹⁷ Katainen 1994, 237–239.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid. 239 (Jaatinen).

Katse ”harmaihin arkipäivän asioihin”

1940-luvun lopussa sodan aiheuttama pahin hätä alkoi pikkuhiljaa lievittyä Suomessa. Valtio ja kunnat kykenivät jälleen ottamaan vastuulleen huoltotehtävät. Näin myös Naisliiton edustus Vapaassa Huollossa ja muissa huoltoelimissä väheni, mutta samalla sen edustus kunnallisissa elimissä lisääntyi. Demokraattiset naiset tekivät kunnanedustajina aloitteita esimerkiksi päiväkotien perustamiseksi, yleisten saunojen tai pesutupien rakentamiseksi tai teiden sannahtamiseksi. Lisäksi kunnallisten laitosten toiminnasta ja niiden asukkaista kannettiin huolta tekemällä laitoksiin vierailuja muutaman kerran vuodessa. Suurin osa tehdyistä vierailuista kohdistui kunnalliskoteihin ja lastenkoteihin. Vierailujen yhteydessä asukkaille vietiin tarjottavaa ja joskus myös erityisiä avustuspaketteja. Samalla vierailijat tarkkailivat laitosten oloja ja sitä, miten niiden työntekijät kohtelivat asukkaita. Havaittuihin puutteisiin pyrittiin vaikuttamaan vetoamalla kunnalliselimiin.²⁰

Vaikka laitosvierailuista tuli Naisliiton toiminnan keskeistä aluetta 1940-luvun lopussa, oli Turun Demokraattisilla naisilla jo 1940-luvun puolivälissä maine ahkerina kunnallis- ja lastenkotitarkkailijoina. Tästä kertoo se, että helsinkiläinen Aino Syrjälähti haki vuonna 1945 turkulaiselta Judit Nederström-Lundénilta kirjeen muodossa neuvoa kunnalliskotivierailujen järjestämiseksi²¹:

[Olemme] kovasti innostuneita käymään käsiksi noihin muutosta kaipaaviin, harmaihin arkipäivän asioihin. Erityisesti on kunnalliskoti huomiomme kohteena. Kun mainitsin tovereille, että kirjoitan sinulle, pyysivät he erityisesti tiedustelemaan sitä, miten te pääsitte ensin alkuun siellä kunnalliskodissa, josta kerroit. Miten saitte mentyä sinne ja järjestettyä tarkkailun? – Me olemme teistä turkulaisista niin hirvittävän paljon jäljessä kaikessa, vaikka olemmekin pääkaupunkilaisia.²²

Nederström-Lundén, jolle Syrjälähti kirjeensä osoitti, oli yksi Naisliiton alkuvuosikymmenien näkyvimmistä hahmoista. Hän toimi

²⁰ Ibid. 239–244.

²¹ Ibid.

²² Ibid. 144 (Syrjälähti 1945).

poliittisen uransa aikana paitsi kansanedustajana myös presidentin valitsijamiehenä ja Turun kaupunginvaltuuston edustajana. Ensimmäisen kerran hän pääsi presidentin valitsijamieheksi jo 1925. Viimeistään Nederström-Lundén nousi yleiseen tietoisuuteen vuonna 1951, kun hänet valittiin eduskuntaan SKDL:n edustajana. Hän jatkoi kansanedustajana aina vuoteen 1966 toimien eduskunnassa muun muassa lapsilisän puolesta. 1950-luvun lopussa hän myös pyrki vetoamaan Turun keskussairaalaan laajentamisen puolesta jättäen asiasta eduskunta-aloitteen, jossa kiinnitettiin huomiota erityisesti synnytys- ja naistentautiosastojen puutteisiin ja lastenklinikan tarpeeseen.

Nederström-Lundénin aktiivisin työ Naisliiton parissa ajoittui 1940-luvulle ja 1950-luvun alkuun ennen kansanedustajauran alkamista. Tällöin hän toimi Liitossa etenkin edellä kuvatun huoltotyön ja kunnalliskotivierailujen järjestämiseksi. Kuitenkin jo kansanedustajauran alettua Nederström-Lundén esiintyi puhujana monissa Naisliiton juhlissa ja retkillä. Hänen henkilökohtainen kokemukseensa niin kunnallis- kuin valtakunnanpolitiikassakin – erityisesti aikana, jolloin naispoliitikkojen osuus oli pieni – teki hänestä toivotun puhujan tapahtumissa. Esimerkiksi vuonna 1956 Turun osastojen järjestäessä jäsenilleen ja muille ystävilleen laivaretken Naantaliin, Nederström-Lundén piti määränpäässä Kultarannassa puheen osallistujille.²³

Telttailua Rymättylässä, oleilua Maskussa

Kunnallis- ja lastenkotivierailujen ohella äitileirien järjestämisestä tuli Naisliiton huoltotyön vähentyessä 1940-luvun lopussa tärkeä toimintamuoto. Historiallisesti työläisnaisten järjestämät leirit olivat vielä tätäkin vanhempi ilmiö, sillä lomaleirejä oli järjestetty jo 1900-luvun alussa. 1940-luvun loppupuolella leiritoinnasta tuli kuitenkin järjestelmällisempää. Ensimmäinen Demokraattisten naisten järjestämä leiri pidettiin Helsingissä Sirola-opiston tiloissa Myllykalliolla heinäkuussa 1946. Seuraavana vuonna lomatoiminta siirrettiin Kauniaiisiin Naisliiton vuokraamalle Kavallin tilalle, joka

²³ SNDL:n Turun piirin toimintasuunnitelma ajalle 15.7.–15.10.1956, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

Judith "Jutta" Nederström-Lundén
henkilökuvassa 26.10.1978. Kuva: Kansan Arkisto.

Rymättylän telttaleiriläisiä vuonna 1949. Kuva: yhdistyksen arkisto.

ristittiin Päiväkummuksi.²⁴

Myös Varsinais-Suomessa järjestettiin lomatoimintaa vuodesta 1947 alkaen. Arkistoista löytyvät tiedot 1940- ja 1950-luvuilla järjestetyistä leireistä eivät kata kaikkia vuosia, mutta säästyneiden tietojen pohjalta on mahdollista rakentaa yleiskuvaa sinnikkäästä äitileiritoiminnasta vasta hiljattain sodasta selvinneessä Suomessa. Vakiintunutta lomaviettopaikkaa Varsinais-Suomen alueella ei vielä ollut, mutta lomiam järjestettiin teltoissa ja taloissa eri puolilla

²⁴ Samana vuonna myös maalaisliiton naiset intoutuivat aloittamaan äiti-lapsileiritoiminnan maaseudun ihmisten lomittamiseksi. Demokraattisten naisten ja maalaisliiton naisten järjestämä leiritoiminta erosi sisällöltään vain siinä, että kun ensimmäisten leireillä pyrittiin edistämään demokraattista maailmankuvaa, painottui jälkimmäisten leireissä uskonnollisuus ja maaseudun naisten ongelmat. (Katainen 1994, 248.)

maakuntaa.²⁵ Lähes mikä tahansa veden lähellä oleva paikka näyt-
täytyi sopivana leirin pystyttämiseksi. Vaikkei pään päällä ollut kat-
toa, nukkuminen voitiin järjestää levittämällä kedolle olkipatjoja eli
polstareita tai kasaamalla teltoja.²⁶

Esimerkiksi vuonna 1949 Turun Demokraattiset Naiset järjesti
Varsinais-Suomen alueella kaksi äiti- ja lapsilomaleiriä: ensimmäi-
sen 17.–24.7. Rymättylässä ja toisen 28.8.–10.9. Maskussa. Leirien
vastaavina toimivat Ester Santala ja Aino Kavenius. Rymättylän leiri
oli tyypiltään viikonmittainen telttaleiri, jolla osallistujat majoittui-
vat ulkona. Ulko-olosuhteista johtuen leirille otettiin mukaan pää-
asiassa nuorempia äitejä lapsineen. Lapset eivät kuitenkaan saaneet
olla alle 3-vuotiaita, sillä tätä nuorempia pelättiin olevan vaikea val-
voa hankalassa maastossa. Yhteensä Rymättylän leirille osallistui 16
äitiä ja 19 lasta, kun taas Maskun leireille otti osaa 25 äitiä, kaksi
emäntää mutta vain neljä lasta.²⁷ Osallistujamäärät heijastavat lei-
rien erilaisia luonteita: kun Rymättylän leiri pidettiin ulkosalla, oli
Maskun leiri siisti sisäleiri. Naistenpiiri oli onnistunut vuokraamaan
Maskusta käyttöönsä kahdeksi viikoksi Parasta Lapsille ry:n kesäko-
din Metsärannan²⁸. Sen siirtolarakennus toimi hyvin myös vanhem-
pien ihmisten majoittamiseen. Maskussa järjestettiinkin Rymätty-
lästä poiketen peräjälkeen kaksi viikon kestävää leiriä.²⁹

Maskun leirien vanhemmilla osallistujilla ei välttämättä ollut
enää kotona asuvia lapsia, mutta he olivat ansainneet paikkansa äiti-
leirillä aiemmin tekemänsä kasvatustyön perusteella. Leiriselostuk-
sessa leskiä kerrottiin mukana olleen peräti 19, joista yhdeksän
oli joutunut huolehtimaan lapsensa yksin aikuiseksi. Sairauden tai
ylirasittuneisuuden vuoksi puolestaan lomaili 11 ja lasten monilukui-
suuden ja lomanviettopaikkojen puutteen vuoksi kolme äitiä. Kolme
osallistujista eli pelkän kansaneläkkeen varassa, ja näistä kaksi oli
sairauden vuoksi työkyvyttömiä. Lisäksi Maskussa lomaili vielä nel-

25 Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry 20 vuotta (1968).

26 Vrt. Ritva Vennosen haastattelu 8.4.2016, jossa Vennonen kuvailee kuulemansa pohjalta varhaisinta leiritoimintaa.

27 Lyhyt selostus Turun Dem. Naisten järjestämistä äitien lomaleireistä (kirjattu Turussa 18.9.1949), Loma ja Virkistyskeskuksen arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

28 Ks. Metsärannasta ja Parasta Lapsille ry:n toiminnasta luku ”Parasta lapsille ry – huomio lasten lomiin”.

29 SNDL:n piirien äitileirit, Loma ja Virkistyskeskuksen arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

jä naista leirien emäntänä tai heidän apulaisinaan.³⁰

Niin Rymättylän kuin Maskunkin leirien ohjelmaan kuului ruokailua, lepoa ja vapaata seurustelua.³¹ Näistä katsottiin köyhällä osanottajilla olevan kotioloissa pulaa, ja niihin haluttiin tarjota leirioloissa mahdollisuus. Leirit näyttivät myös saavuttaneen tavoitteensa virkistymisen kannalta. Lomalaisille myöhemmin syksyllä järjestetyssä illanvietossa ”[l]omalaiset kertoivat oleskelustaan vakuuttaen innostuneina loman olleen antoisan ja viihtyisän ja loppuneen aivan liian pian, kuitenkin he tunsivat virkistyneensä henkisesti että ruumiillisesti”.³²

Aherrusta leiritoiminnan hyväksi

Vuosittain Varsinais-Suomessa järjestettyjen äitileirien lukumäärä ja osallistujaluku riippui Naisliiton leirejä varten saamasta rahoituksesta. Koska leireille osallistuminen haluttiin pitää vähävaraisille äideille ilmaisena, oli tärkeää, että etenkin valtio tuki toimintaa avustuksin. Avustusten saamiseksi Naisliitto haki vuosittain valtiolta tarpeelliseksi katsomaansa summaa leirien järjestämiseen valtakunnallisesti. Myönnetty avustus jaettiin piirien ja perusyhdistysten kesken niiden laatimien leirisuunnitelmien perusteella.³³

Välillä valtiolta haetun ja vastaanotetun avustuksen välinen kuilu oli suuri, eikä alustavia leirisuunnitelmia voitu toteuttaa koko laajuudessaan. Esimerkiksi vuonna 1951 valtiolta anottiin kaiken kaikkiaan 4 831 150 markkaa lomatoiminnan järjestämiseen, mutta avustusta myönnettiin vain 1 500 000 markan suuruinen summa. Varsinais-Suomen piirijärjestölle tästä lohkaistiin 50 000 markan suuruinen osuus, joka maksettiin kahdessa erässä. Samoin Turun Demokraattisille Naisille myönnettiin 50 000 markan suuruinen avustus oman leiritoiminnan järjestämiseen.³⁴

Myönnettyillä rahoilla Varsinais-Suomen alueella järjestettiin ke-

30 Ibid.

31 Vrt. Leirikertomus äitileirillä 1949, Loma ja Virkistykseen arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

32 Lyhyt selostus Turun Dem. Naisten järjestämistä äitien lomaleireistä (kirjattu Turussa 18.9.1949), Loma ja Virkistykseen arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

33 Ibid.

34 Ibid.

sän 1951 aikana kolmet leirit: Ensinnäkin Vehmaalla Rahkalan Sörmanin talossa järjestettiin kolme viikon mittaista leirivuoroa, joihin jokaiseen osallistui viisi äitiä ja yhteen vuoroista myös yksi lapsi.³⁵ Toiseksi Maskun Metsärannassa järjestettiin kaksi viikkoa kestävä leiri kymmenelle äidille ja 13 lapselle.³⁶ Kolmanneksi Turun saaristossa (lähteiden täsmentämättömässä sijainnissa) pidettiin leiri 15 äidille ja heidän 16 lapselleen.³⁷

Valtiolta saadun rahoituksen ohella järjestettyjä leirejä rahoitettiin piirijärjestöjen omilla varoilla, joita oli kartutettu mm. arpajaisilla ja juhlilla.³⁸ Esimerkiksi Turun saaristossa järjestetyn leirin kustannuksista vain noin puolet saatiin kuitattua sosiaaliministeriön avustuksin. Leirin kokonaiskustannukset kohosivat tilinpäätöksessä 64 278 markkaan (sis. työntekijöiden palkkiot, elintarpeet, kuljetuskustannukset, saaren vuokran ja muut sekalaiset kulut), mutta sosiaaliministeriön avustukset nousivat vain 33 600 markan suuruisiksi. Loppusumma leirimenoista jäi siis Naistenpiiriin ja osastojen maksettavaksi.³⁹

Naisliiton leirejä Kauniaisten Päiväkummussa

Vaikka Päiväkumpu yhdistyy mielikuvissa lähinnä Virkistyskodin toimintaan, oli se 1940- ja 1950-luvuilla tärkeä paikka myös Naisliitolle. Itse asiassa juuri Kauniaisten Päiväkumpu oli Virkistyskodin sijaan Naisliiton lomapaikka, jota Virkistyskoti pääsi vuokraamaan tiettyinä kesäviikkoina. Toisaalta on tärkeä muistaa, että Naisliiton ja Virkistyskodin käytännön toiminta oli monilta osin sidoksissa toi-

35 Ilmoitus äitileireistä (7.7.1951), Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA. Ks. myös SNDL:n luettelo virkistyslomalla olleista äideistä – Vehmaa, Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

36 SNDL:n luettelo virkistyslomalla olleista äideistä – Masku, Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA. Alun perin oli suunniteltu leirin avaamista 20 äidille, mutta ilmeisesti rahoituksen puutteen vuoksi leiri päätettiin järjestää suunniteltua pienempänä. Vrt. Ilmoitus äitileireistä (7.7.1951), Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

37 SNDL:n luettelo virkistyslomalla olleista äideistä – Turku, Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

38 Ks. esim. Anomus Turun kaupungin Poliisilaitokselle (9.2.1957), SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA. Anomuksella haettiin lupaa järjestää arpajaiset varattomien äitien kesävirkestystoiminnan hyväksi.

39 Tilinpäätös. Suomen Naisten Demokraattisen Liiton Turun Piirijärjestö r.y. Äitileirit ajalla 12–19/8-51, Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

siinsa; vain ani harva virkistyskotilainen tuli Naisliiton ulkopuolelta.⁴⁰ Ei lienekään yllättävää, että juuri Päiväkummusta muodostui myös Virkistyskodin lomatoiminnan keskus.

Kauniaisissa sijaitseva Kavallin tila, joka ristittiin leirikäytös-
sä Päiväkummuksi, ei ollut alkuun Naisliiton omistama, vaan se oli vuokrannut tilaa vuodesta 1947 alkaen. Vuonna 1954 Naisliitto lopulta osti tilan itselleen.⁴¹ Päiväkumpu oli päärakennuksen, ”vahdin talon” ja puutarhan muodostama kokonaisuus. Sen päärakennus oli kaksikerroksinen vanha huvila, jossa oli yhdeksän huonetta, keittiö ja kaksi aulaa. Huonekalut ja irtaimisto olivat entisen omistajan jäljiltä ja siksi ”herraskaista”, mutta vanhaa ja kulunutta. Päärakennus sijaitsi aurinkoisella kumpareella koivujen ympäröimänä ja muodosti täten idyllisen ympäristön virkistyslomille. Pihapiirissä sijaitseva erillinen vahdin talo taas koostui keittiöstä ja kahdesta huoneesta, ja puutarhasta löytyi kasvihuoneita, -lavoja ja hedelmäpuita.⁴²

Pääsylippu Päiväkumpuun

Päiväkummun leireille osallistui naisia ympäri Suomen. Osanottajista päätettiin Naisliiton osastojen ja jaostojen kokouksissa. Kukin piiri sai Naisliitolta oman osallistujakiintiönsä, joka jaettiin osastojen kesken. Osastot eivät saaneet kaikkina vuosina lähettää osallistujia leirille, vaan piiri vuorotteli, mikä osasto pääsi milloinkin mukaan.⁴³

Osallistujavalintoja ohjasi paitsi ehdokkaiden lapsimäärä, työn raskaus ja varallisuustilanne, myös poliittiset syyt. Leiriläisiä valitessa voitiin suosia ”vähemmän aktiivisia tai osaston ulkopuolelta” tulevia naisia, joiden toivottiin liittyvän demokraattiseen rintamaan.⁴⁴ Osallistujien poliittisesta sitoutuneisuudesta pidettiin kirjaa, mutta sitoutumattomuus ei myöskään ollut syy jättää vähävaraista äitiä leirin ulkopuolelle – pikemminkin päinvastoin, jos tämä haluttiin mu-

40 Ritva Vennosen haastattelu 8.4.2016.

41 Suomen Naisten Demokraattinen Liitto r.y. (1.1.1947), Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 21. Hi ”historiaa”, valokopioita. KA.

42 Ibid.

43 Ritva Vennosen haastattelu 8.4.2016.

44 SKDL:n ja SNDL:n naisjaoston pöytäkirja (25.5.1948), SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. SKDL:n ja SNDL:n naisjaoston pöytäkirjat 1947–48. KA.

kaan demokraattiseen toimintaan.⁴⁵ Toisaalta, koska Päiväkummun leirin osanottajista päätettiin osastojen kokouksissa, mukaan saatiin valita myös osastojen ahkerimpia toimijoita, joiden tiedettiin erityisesti olevan loman tarpeessa. Vaikka yleisesti suosittiin suurten lapsikatraiden äitejä, saattoi tuttuuden perusteella mukaan valikoidua myös pienempien perheiden äitejä.⁴⁶ Joissain poikkeustapauksissa myös lapsettomat naiset saattoivat ottaa osaa äitileiriksi kutsuttuun virkistykseen. Tällöin perusteluna toimi esimerkiksi pitkä ja raskas elämä tehdastyön parissa tai vaikea sairaus.⁴⁷

Mahdollisuus lomaan otettiin äitien taholla vastaan innolla. Kuitenkin leirille lähteminen saattoi vaatia tiettyjä etukäteisjärjestelyjä. Esimerkiksi Ritva Vennonen muistelee, että kun hänen itsekkin Halikon Demokraattisissa Naisissa toiminut anoppinsa Alli Vennonen valittiin Päiväkummun lomalle 1950-luvun alussa, ei tilaisuuteen tarttuminen ollut tälle itsestään selvyys. Osastossa tiedettiin Alli Vennosen huolehtineen ikänsä miehestään ja kahdesta pojastaan, joten tätä ehdotettiin Päiväkumpuun lähtijäksi. Alli Vennonen oli kuitenkin huolissaan, kuka lypsäisi lehmät hänen poissa ollessaan. Hän pyysi miniäänsä hoitamaan lypsämisen puolestaan. Ritva Vennonen muistelee anopin antaman tehtävän aiheuttaneen päänvaivaa ja yhdistyneen huonosti hänen päivätyöhönsä: Ritva Vennonen työskenteli kaupassa, jossa ei sopinut haista navetalta. Mies – Veikko Vennonen – joutuikin lämmittämään aamukaudet saunan padassa vettä, jotta vaimo saisi peseytyä navetasta tultuaan. Anoppi pääsi kuitenkin ansaitulle lomalle, joten vaiva oli sen arvoista.⁴⁸

Seurustelua ja ajankohtaista asiaa Kauniaisissa

Kuten Varsinais-Suomen alueella järjestettyjen leirien ohjelma, myös Päiväkummun ohjelma koostui levosta, ruokailusta ja seurustelusta, mutta myös ajankohtaisista luennoista. Ensimmäisen 1947 Päiväkummussa järjestetyn äitileirin päiväohjelma olikin seuraavanlainen:

45 Ks. esim. Päiväkummun Äitileirin 15–22.5.1948 osallistujalista, Loma ja Virkistykseen arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

46 Ritva Vennosen haastattelu 8.4.2016.

47 Ks. esim. Ruotsinkielisen Äitileirin 15–21.8.1948 osallistujalista, Loma ja Virkistykseen arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

48 Ritva Vennosen haastattelu 8.4.2016.

- klo 8.00 Herätys, verryttely ja siivous.
 klo 9.00 Puuro ja korvike. Seurustelua, askartelua.
 klo 12.00 Aamiainen. Lepoa.
 klo 14.00 Kahvi. Luentoja.
 klo 17.00 Päivällinen, lepoa, seurustelua
 klo 19.30 Iltatee⁴⁹

Luentoja kuultiin seuraavilta puhujilta ja seuraavista aiheista:

- Talousopettaja nti. Koivistoinen: Miten helpoitetaan naisten työtä kotitaloudessa
 Rva Helmi Heikkilä: Vanhempien suhtautuminen nuorisoon
 Rva Silja Mäntykoski: Lasten kasvatuskysymykset
 Maisteri Anna Nevalainen: Sosiaalinen huolto
 Nti Lyyli Heinonen: Naisten terveydenhoidosta
 Rva Helmi Laine: Vapaa huoltotyö
 Rva Alina Kinnunen: Äitien lomantarve⁵⁰

Osanottajia kyseiselle leirille tuli ympäri Suomen. Varsinais-Suomen alueelta mukaan oli piirijärjestön kokouksessa valittu 62-vuotias Tekla Lyydia Wuoristo, 32-vuotias Taimi Lehtonen ja 34-vuotias Selma Mäntylä Turusta sekä 54-vuotias Esteri Helminen Loimaalta. Varsinaissuomalaisista muut olivat työmiesten vaimoja Lehtosen ollessa leskivaimo. Koska vain murto-osalla osanottajista oli leirillä mukanaan lapsia, ei lasten mukaan ottamiseen oltu todennäköisesti kannustettu, vaikkakin se sallittiin tarpeen vaatiessa. Näin esimerkiksi turkulaisella Mäntylällä oli leirillä kuudesta lapsestaan mukana yksi.⁵¹

49 SNDL:n piirien Äitileirin 31.8.–6.9.1947 osallistujalista, Loma ja Virkistykseen arkisto, kansio 19. Hh Toiminta vv. 1947–1951. KA.

50 Ibid.

51 Ibid.

Turkulaiset demokraattiset naiset istuttavat jalavan Päiväkumpuun, ehkä vuonna 1958. Kuva: yhdistyksen arkisto.

Virkistyskodin toimintaa Kauniaisten ja Karjalohjan Päiväkummussa

Naisliitto oli siis 1940- ja 1950-luvuilla aktiivinen lomatoiminnan järjestäjä, joka toi työläisnaisten vanhan leiritoimintaperinteen takaisin sodan runtelemaan Suomeen. On kuitenkin tärkeää muistaa, että vaikka sosiaalinen toiminta kuului Naisliiton ohjelmaan, oli kyseessä pohjimmiltaan puoluepoliittinen liitto, joka ei voinut täysimääräisesti keskittyä virkistyskodin järjestämiseen. Niinpä virkistyskodin toimintaa varten oli järkevää perustaa oma yhdistyksensä. Tällainen oli Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry (Virkistyskoti). Lähes kaikki Virkistyskodin ensimmäisen johtokunnan jäsenet, kuten Lyyli Heironen, Helvi Laine, Hellä Meltti ja Hellä Järveläinen, tulivat Naisliiton parista.⁵² Heillä oli käytännön kokemusta äiti- ja lapsileirien järjestämisestä, ja he tiesivät lomatoiminnan laajentamiselle olevan tarvetta.

⁵² Katainen 1994, 142. Edellä mainittujen ohella ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat myös Aidi Alm, Sirkka Lehtivuori, Heta Leino, Hilma Liuhta, Olga Lumivaara, Silja Mäntykoski, Selma Niemimaa, Saima Puhjo, Liina Pyykkö, Hilma Rantala, Sylvi Rinne, Lyyli Salminen ja Sofia Törnroos. Puheenjohtajana toimi Anna Nevalainen ja sihteerinä Salma Puhjo. (Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry:n perustava johtokunta. Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 21. Hi "historiaa" valokopioita. KA.)

Virkistyskodin perustavassa kokouksessa 4.3.1947 yhdistyksen tarkoituksiksi määriteltiin toimiminen ”erikoisesti naisten ja lasten ruumiillisen ja henkisen virkistys- ja lepomahdollisuuksien edistämiseksi”.⁵³ Tämän toteutumiseksi haluttiin järjestää maksuttomia tai halpahintaisia virkistyslomia vähävaraisille, suuriperheisille tai muille levon ja avun tarpeessa oleville äideille, naisille, lapsille ja vanhuksille. Rahoitusta muodosteilla olevalle yhdistykselle haettiin sosiaaliministeriöltä. 13.3.1946 ministeriölle lähetetyssä kirjeessä yhdistys anoi 298 000 markkaa suuriperheisten äitien kesäviriktyksen järjestämiseksi kevästä 1947 alkaen. Yhdistyksen toiminnan ja rahoituksen tarvetta perusteltiin paitsi äitien suorittaman työn kansantaloudellisella merkityksellä myös työajan pituudella:

Perheen äidit ja etenkin myös ne heistä, jotka käyvät ansiotyössä joutuvat perhehuoltajina ja kodinhoitajina suorittamaan jatkuvasti raskasta ja ainaisen kiireen täyttämää tehtäväsarjaa, joka päivittäin ei mahdu 8-tuntiseen työpäivään. Näiden ihmisten työ on kansantaloudellisesti suuriarvoista, mutta heitä itseään näännyttävää. [--] Tämän vuoksi ja koko kansamme hyvinvoinnin vuoksi, jossa naisilla työntekijöinä, äiteinä ja kasvattajina, on suuri osuus, olisi juuri näihin kodeissa ja sen ulkopuolella raataviin äiteihin ja naisiin yleensä kiinnitettävä enemmän huomiota.

Kun yhteiskunnallinen huolto ei maassamme vielä ulotu edellä esitettyjen ryhmien virkistyshuoltoon ja kun sodanjälkeinen liikarasitettu valtiotaloutemme ei myöskään voi todennäköisesti lähiaikoina ottaakaan järjestettäväkseen tarpeellisessa määrin näitä hyvin ansaittujen äitien lomia, niin olisi toivottavaa, että valtion varoista voitaisiin tähänastista suuremmassa määrin avustaa kansalaisjärjestöjen vastaavaa työtä etenkin suuriperheisten ja varattomien äitien hyväksi.⁵⁴

Suomessa oli jo 1917 säädetty työväenliikkeen ajamana työaikaa säännöstelevä laki, jonka mukaan työaika sai olla korkeintaan kahdeksan tuntia päivässä ja 47 tuntia viikossa. Tämän lisäksi viikossa oli lain mukaan oltava vähintään 30 tuntia kestävä yhtäjaksoinen

⁵³ Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry 20 vuotta (1968).

⁵⁴ Sosiaaliministeriölle lähetetty kirje (13.3.1946). Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh toiminta vv. 1947–1951. KA.

vapaa-aika. Äitien kohdalla työajan rajausta ei kuitenkaan toteutunut. Virkistyskodin perustamisella haluttiin vaikuttaa siihen, että äideillä olisi ainakin viikon ajan kesässä mahdollisuus täysimittaiseen lepoon. Sodanjälkeisen Suomen sosiaalijärjestelmään ei anomuksen perusteella lyhyellä aikavälillä odotettu äitien ja naisten asemaa parantavia muutoksia, joten ainut vaihtoehto oli, että Virkistyskodin kaltainen yhdistys tarjoaisi mahdollisuuden edes lyhyeen lomaan.⁵⁵

”Oi ihana Päiväkumpu” – Virkistyskodin leirejä Kauniaisissa

Virkistyskodin ensimmäiset leirit järjestettiin Naisliiton vuokraamassa ja sittemmin omistamassa Kauniaisten Päiväkummussa. Leirejä järjestettiin vuorotellen Naisliiton kanssa läpi kesän niin, että esimerkiksi vuonna 1949 leirit jatkuivat Päiväkummussa yhtäjaksoisesti kymmenen viikon ajan – aina kesäkuun lopusta syyskuun loppuun.⁵⁶ Yhdistyksen toimintakertomuksissa ei aina tehdä selvää eroa Demokraattisten naisten ja Virkistyskodin järjestämien leirien välillä. Ilmeisesti toimijoiden leirejä katsottiinkin yhtenä kokonaisuutena organisaatioiden ja rahoituksen erillisyydestä huolimatta. Vuoden 1949 toimintakertomuksessa kesän leireille kerrotaan ottaneen osaa 243 äitiä erittelemättä sen kummemmin Virkistyskodin ja Naisliiton osuuksia.⁵⁷

Koska Naisliiton leirien tapaan myös Virkistyskodin leireille osallistui naisia ympäri Suomen, pääsivät myös varsinaissuomalaiset nauttimaan leiritunnelmasta. Esimerkiksi Päiväkummun Virkistyskodin äitileirille 18.–24.9.1949, jolle osallistui yhteensä 29 äitiä ja yhdeksän lasta, saapui osanottajia Vaasan piiristä, Vuoksenlaakson piiristä, Kemin piiristä, Hangosta, Kotkasta ja Varsinais-Suomesta. Varsinais-Suomesta mukana olivat 46-vuotias Alli Janson ja tämän 14-vuotias tytär Ritva, 18-vuotias Orvokki Valtonen ja tämän 1-vuotias tytär Tarja sekä 32-vuotias Aale Ruohonen ja tämän 3-vuotias poika Markku. Siinä missä Janson oli kolmen lapsen äiti ja rakennustyöläisen vaimo Turusta ja Ruohonen viiden lapsen äiti ja oluttehtaan työntekijän vaimo Loimaalta, oli Valtonen ompelijana työskentele-

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Naisten ja Lasten Virkistyskodin toimintakertomus 1949. Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh toiminta vv. 1947–1951. KA.

⁵⁷ Ibid.

vä yksinäinen nainen. Kuten Naisliiton leireillä, myös Virkistyskodin leireille mukaan valittujen naisten elämäntilanteet saattoivat siis poiketa toisistaan, eikä esimerkiksi suurta lapsilukua pidetty aina ehdottomana kriteerinä mukaan valitsemiselle.⁵⁸

Myös Naisliiton ja Virkistyskodin leirien päiväohjelmat muistuttivat huomattavasti toisiaan. Esimerkiksi Jansonin, Valtosen ja Ruohosen lomaillessa Päiväkummussa päivittäinen ohjelma oli seuraavanlainen:

- klo 7–8 herätys, pesu ja verryttely
- klo 8–9 puuro ja kahvia
- klo 9–11 seurustelua tai luento
- klo 11–12 aamiainen
- klo 12–14 lepoa, seurustelua, retkeilyä ym.
- klo 14–15 kahvia
- klo 15–17 mahdollinen luento tai lepoa
- klo 17–18 päivällinen
- klo 18–19.30 vapaan ajan käyttöä
- klo 19.30–20 iltateee
- klo 20 täydellinen hiljaisuus⁵⁹

Päiväkummun leirillä viihdyttiin yleisesti hyvin, ja monelle läsnäolijalle kyseessä oli ensimmäinen loma. Vuoden 1949 leirikertomuksessa lomalaisten viihtymistä kuvailtiin seuraavasti:

Leirien pito osoitti niiden tarpeellisuuden, sillä melkein kaikki siellä olijat olivat elämänsä ensimmäisellä varsinaisella lomalla. Kodin hyvä ruoka, viihtyisät huoneet, yhteishenki, kaikki tuo yhdessä oli heille suuri elämys, kuten he kaikki ovat kertoneet.⁶⁰

Lomailijoiden tunteja tallennettiin myös Päiväkummun vieraskirjaan.⁶¹ Esimerkiksi turkulainen Olga Heta, joka lomaili siirtolassa 13.–20.8.1950 välisenä aikana, jätti loman päättyessä vieraskirjaan

58 Päiväkummun Virkistyskodin äitileirin 18.–24.9.1949 osallistujalista. Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh toiminta vv. 1947–1951. KA.

59 Leirikertomus äitileirillä 1949. Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh toiminta vv. 1947–1951. KA. 60 Ibid.

61 Päiväkummun vieraskirjasta. Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 21. Hi "historiaa" valokopioita. KA.

seuraavan ”Päiväkumpu”-nimisen runon:

Oi ihana Päiväkumpu
 kun sinut nähdä sain.
 Sain asua kolhoosissas
 sana toverein raikui vain.
 Pian kaikk’ on muistona mulla
 toveruudesta kauniista –
 Koska saanen taas tänne tulla
 näitä muistoja jatkamaan.
 Oi ihana Päiväkumpu
 mi äideille levon suot
 suot paikan, keralla lasten,
 ruumiin loman ja riemun tuot.
 Nyt kiitokset teille kaikuu
 kodin herttaiset emännät.
 Ja sydämen pohjasta raikuu
 teille kaikille: Hei! hei! hei!⁶²

Virkistyskodin selviytymistä 1950-luvun jälkipuoliskolla

Virkistyskodin toiminnan pääasiallisia rahoittajia olivat valtion ohella Helsingin kaupunki ja Raha-automaattiyhdistys. Haetun suuruisia summia esimerkiksi valtiolta tuskin koskaan saatiin, vaan yhdistys joutui turvautumaan yksityisiin rahoittajiin sekä keräämään omaa rahaa leirien järjestämiseksi. Esimerkiksi vuonna 1950 yhdistys sai valtiolta 121 920 markkaa, Helsingin kaupungilta 51 000 markkaa, Raha-automaattiyhdistykseltä 300 000 markkaa ja yksityisiltä rahana ja tavarana 30 658 markkaa toimintansa pyörittämiseksi. Lisäksi yhdistys ansaitsi liiketoiminnallaan ja muulla toiminnallaan jopa 1 617 818 markkaa.⁶³ Yhdistyksen harjoittamaa liiketoimintaa tai muita toimintamuotoja ei ole määritelty asiakirjoissa selkeästi, mutta esimerkiksi vuodelta 1951 säästynyt tiliote viittaa siihen, että yhdistyksen omistuksessa oli kiinteistö, josta saatiin vuokratuloja yli

62 Olga Hetan runo (1950) Päiväkummun vieraskirjassa. Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh toiminta vv. 1947–1951. KA.

63 Naisten ja Lasten Virkistyskodin ry:n hakemus raha-automaattivaroista (31.1.1951). Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh toiminta vv. 1947–1951. KA.

400 000 markan edestä. Lisäksi yhdistyksellä oli ruokatuloja reippaasti yli miljoona markkaa.⁶⁴

Virkistyskoti onnistui saamansa rahoituksen ja harjoittamansa liiketoiminnan turvin pyörittämään yhdistystä ja tarjoamaan vähvävaraisille äideille ja lapsille täysin maksuttomia kesäleirejä noin kymmenen vuoden ajan. Yhdistyksen taloudellinen tilanne kuitenkin muuttui vuonna 1956, kun Naisliitto joutui – jo pari vuotta Kauniaisten Päiväkummun ostamisen jälkeen – myymään suurimman osan tilasta rakennuksineen Espoon kunnalle. Virkistyskoti päätyi hankkimaan oman lomakodin Karjalohjalta, mikä rasitti yhdistyksen taloutta. Maksuttomista lomista haluttiin edelleen pitää kiinni, mutta tosiasia oli, että kiinteistön hankkiminen koetteli yhdistyksen taloutta.⁶⁵ Vuoden 1957 lopussa yhdistys anoi lääninhallitukselta lupaa rahan- ja tavarankeräykseen, jolla se toivoi jälleen kartuttavansa huvenneita varojaan. Yhdistyksen tarkoituksena oli kerätä rahaa liikkeiltä ja henkilöiltä, jotka eivät olleet räsitettyjä muilla järjestömenoilla. Lisäksi se aikoi ottaa vastaan lahjoituksia tavaroista, jotka voitaisiin myyjäisissä muuttaa jälleen rahaksi. Esimerkkinä tällaisista tavaroista mainittiin säilykepurkit.⁶⁶

Kiinteistön ostamisen tuottamaa räsitusta ei kuitenkaan voitu noin vain ratkaista, ja 1958 Virkistyskodin toimintamuodot kokivat muutoksen. Muutosten taustalla voi nähdä paitsi taloudelliset vaikeudet myös oman lomakodin mukanaan tuomat uudenlaiset mahdollisuudet: Karjalohjan Päiväkumpua haluttiin pitää auki kauniaislaista edeltäjänsä kauemmin. Osa lomista säilyi edelleen maksuttomina, mutta lisäksi Päiväkummussa alettiin järjestää maksullista toimintaa.⁶⁷

Kohti maksullisia lomia Karjalohjalla

Virkistyskodin 1956 hankkima Karjalohjan Päiväkumpu sijaitsi Lohjanjärven rannalla. Siinä missä Kauniaisten Päiväkummussa oli jär-

64 Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry:n tilite tileistä (31.12.1951). Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 19. Hh toiminta vv. 1947–1951. KA.

65 Ks. Kirje Helsingin kaupungin huoltovirastolle (16.1.1960). Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 11. F lähetetyt kirjeet. KA.

66 Naisten ja Lasten Virkistyskodin anomus lääninhallitukselle (13.11.1957). Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 11. F lähetetyt kirjeet. KA.

67 Ks. esim. Suunnitelma lomakoti Päiväkummun toiminnaksi v. 1958. Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 10. Da toimintasuunnitelmat 1958–1977. KA.

jestetty ohjelmaa vain kesäkuukausina, alkoi Karjalohjan Päiväkummun hankkimisen jälkeen Virkistyskodissa puhaltaa uudet tuulet. Vuoden 1958 suunnitelmassa kaavailtiin, että Päiväkumpu avattaisiin jo helmikuun loppupuolella talvi- ja hiihtolomalaisille. Maaliskuussa taas järjestettäisiin ”vanhustenleiri” ja lisäksi loppukuusta pidettäisiin paikkakuntalaisille askartelukursseja. Huhtikuussa voitaisiin pitää lastenleiri alle kouluikäisille lapsille, ja pääsiäisenä voitaisiin järjestää ohjelmaa pyhienviettäville ja muille retkeläisille. Toukokuussa taas järjestettäisiin puutarhankunnostamiskurssit, ja aloitettaisiin ensimmäiset äitileirit, joita jatkettaisiin kesä- ja elokuussa. Vielä syyskuun lopussa voitaisiin Päiväkumpuun ottaa vastaan muita lomalaisia.⁶⁸

Vuoden 1958 äitileirit pidettiin osallistujille edelleen maksuttomina, mutta esimerkiksi heinäkuussa Päiväkumpuun otettiin vastaan vain maksullisia lomalaisia. Yhdistys myös painoi niin kutsuttuja lomakortteja, joita tarjottiin myytäväksi naisosastoihin ja erinäisiin järjestöihin. Lomakortit toimivat lahjakortteina, jotka oikeuttivat kymmenen päivän lomaan Päiväkummussa. Kortteja myytiin 4 500 markan kappalehintaan äitienpäivä- tai naistenpäivälahjaksi.⁶⁹ Lisäksi erilaisia yhtymiä, yksiköitä ja yksityishenkilöitä houkuteltiin Virkistyskodin varsinaisiksi tai kannattajajäseniksi. Liittyneiltä yhteisöiltä kerättiin sitten 500 markan vuosimaksuja ja yksityisiltä 200 markan vuosimaksuja.⁷⁰

Entä kaikkein köyhimmät äidit?

Maksullisten lomien yleistymisestä huolimatta vähävaraisilla äideillä oli 1950-luvun lopussa edelleen mahdollisuus ilmaiseen lomailuun. Niiden, jotka halusivat päästä maksuttomille äitileireille Päiväkumpuun, oli täytettävä erityinen hakemuslomake, joka toimitettiin yhdistykselle. Lomakkeessa kysyttiin yhteystietojen ohella lapsimäärää ja sitä, oliko hakijalla ollut aiemmin Virkistyskodin lomalla. Siinä tähdennettiin myös, että vaatimuksena lomalle pääsemiseen oli, että hakijalla on tai on ollut huollettavana kolme alaikäistä

68 Ibid.

69 Ibid.

70 Kirje Keskusjärjestöille (28.3.1958). Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 11. F lähetetyt kirjeet 1957–1965. KA.

lasta.⁷¹ Toisaalta valtion tukemalle lomalle saattoivat ohjeen mukaan päästä myös yksinäiset naiset, jotka olivat loman alkaessa täyttäneet 60 vuotta, tai vähävaraiset äidit, joiden hoidossa oli ”vajaamielinen, sairas taikka muutoin erityistä huolenpitoa tarvitseva lapsi”. Jokainen äiti oli oikeutettu ottamaan maksuttomalle lomalle mukaansa yhden 0–2-vuotiaan lapsen, mutta jos lapsi oli tätä vanhempi, hänen mukaan ottamisestaan perittiin maksu.⁷²

Maksuttoman loman ohella esimerkiksi Varsinais-Suomesta Karjalohjalle matkaava äiti sai valtion tukea matkakustannuksiinsa. Lomailijoille 1959 lähetetyn kirjeen mukaan ne äidit, joiden meno- ja palumatkan yhteenlasketut kustannukset Helsinkiin ylittivät 300 markkaa, olivat oikeutettuja matkakustannusten korvaukseen. Lisäksi valtio korvasi kotipaikkakunnasta riippumatta kaikkien äitien matkan Helsingistä Karjalohjalle.⁷³ Todennäköisesti kaikki Varsinais-Suomesta tulevat äidit saivat Helsinki–Karjalohja–Helsinki-matkan ohella korvauksen myös meno–paluu-lipustaan kotipaikkakunnalta Helsinkiin ja takaisin, koska jo tunnin automatkan Karjalohjan ja Helsingin välillä oletettiin maksavan yhteensä 570 markkaa äitiä kohden.⁷⁴

Uusia lomajärjestöjä myös alueille

Vuoteen 1959 asti Virkistyskoti järjesti toimintaa pääsääntöisesti vain pääkaupunkiseudun alueella, vaikka esimerkiksi äitileirit saivat osallistujia ympäri Suomen. Yhdistyksen 1958 potentiaalisille jäsenille lähettämä kirje viittaa siihen, että Päiväkummun rinnalla joi-tain lomiamia oli järjestetty vuokrahuoneistoissa myös muilla paikka-kunnilla.⁷⁵ Kovin suurimittaista toimintaa muualla ei arkistolähteiden pohjalta kuitenkaan todennäköisesti ollut. Vuosien 1959–1961 toi-mintasuunnitelmassa yhdistys otti lopulta tavoitteekseen järjestöl-

71 Hakemuslomake äitilomalle. Loma ja Virkistyskeskuksen arkisto, kansio 11. F lähetetyt kirjeet 1957–1965. KA.

72 Äitilomien järjestelyssä huomioitavaa. Loma ja Virkistyskeskuksen arkisto, kansio 11. F lähetetyt kirjeet 1957–1965. KA.

73 Kirje lomalle lähteille äideille (1959). Loma ja Virkistyskeskuksen arkisto, kansio 11. F lähetetyt kirjeet 1957–1965. KA.

74 Ibid.

75 Kirje Keskusjärjestöille (28.3.1958). Loma ja Virkistyskeskuksen arkisto, kansio 11. F lähetetyt kirjeet 1957–1965. KA.

lisen rakenteensa ja toimintansa kehittämisen sekä virkistysloma- ja lomatoimintansa laajentamisen. Esitettiin, että järjestön paikallista toimintaa pitäisi pyrkiä ”laajentamaan yhä useammille paikkakunnille ja saamaan ainakin piirien keskuksiin rekisteröidyt yhdistykset”.⁷⁶ Toimikaudella perustettiinkin niin Turun yksikkö kuin myös Lappeenrannan, Vuoksenlaakson, Pohjois-Karjalan, Oulun ja Keski-Pohjanmaankin yksiköt.⁷⁷

Naisliiton muuta toimintaa Varsinais-Suomessa

Ohjelmallista virkistymistä retkeilypäivillä

Vaikka Naistenpiirin ja Virkistyskodin järjestämät leirit Päiväkummussa ja Varsinais-Suomen alueella muodostivat mieleenpainuvimman osan 1940- ja 1950-lukujen sosiaalisesta lomatoiminnasta, koskettivat ne lopulta vain pientä osaa alueen ihmisistä. Rahoituksen rajallisuudesta johtuen vain pieni joukko lomaa tarvitsevia äitejä voitiin ottaa mukaan. Laaja-alaisempia virkistysmahdollisuuksia pyrittiinkin tarjoamaan järjestämällä lyhempiä retkeilypäiviä ja päiväretkiä demokraattisille naisille. Siinä missä äitileirit olivat osallistujilleen yleensä ilmaisia, piti retkeilypäiville osallistuakseen maksaa osallistumismaksu. Maksu pyrittiin kuitenkin Naisliiton periaatteiden mukaisesti pitämään alhaisena, jotta mahdollisimman moni voisi lähteä mukaan. Osallistujille tarjottiin retkeilypäivien määränpäässä yleensä yhteismajoitus ja lämmin ruoka. Heitä voitiin myös kehottaa ottamaan mukaan tarpeelliseksi katsomansa määrä kuivamuonaa välipaloiksi ja muiksi aterioiksi.⁷⁸

Naisliiton retkeilypäivien ohjelma muodostui pääosin nähtävyyksiin tutustumisesta, erilaisista kilpailuista ja juhlinnasta. Esimerkiksi Naisliiton 9.–10. kesäkuuta 1946 Helsingissä järjestämällä

76 Toimintasuunnitelma vuosille 1959–1961. Loma ja Virkistyskodin arkisto, kansio 10. Da toimintasuunnitelmat 58–77. KA.

77 Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry 20 vuotta (1968).

78 SNDL:n kiertokirje (15.5.1946). SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Saapuneet kirjeet v. 1946. KA.

retkeilypäivillä ohjelmaan liittyi oleellisesti osastojenväliset kävelyviestikilpailut Helsingin kaduilla. Koska joukkueita kehoitettiin kantamaan rinnassaan nauhoja tai plakaatteja, joihin oli näkyvin kirjaimin tekstattu osaston nimi, muodostui viesti kansandemokraattisen järjestötoiminnan mainonnaksi helsinkiläisille sivustakatsojille.⁷⁹ Viestin jälkeen vietettiin Hesperian puistossa vielä ulkoilmajuhlaa, jossa köydenvetäjät saivat ”varustautua ottelemaan Liiton kunniamaininnasta”.⁸⁰

Koska ennen vuoden 1946 retkeilypäiviä vietettiin Helsingissä Liittokokousta, on todennäköistä, että retkeilypäiviin osallistui lähinnä osastojen johtohahmoja.⁸¹ Kyseiset retkeilypäivät olikin tarkoitettu Naisliiton kaikille osastoille. Koko maata käsittäviä retkeilypäiviä yleisempiä olivat kuitenkin piirien järjestämät omat retket, joihin osallistuminen saattoi olla yksittäisellä demokraattisesta toiminnasta kiinnostuneelle henkilölle helpompaa. Naistenpiirin järjestämät retket olivat suosittua ajanvietettä. Esimerkiksi helmikuussa 1958 Naistenpiiri järjesti Nousiaisiin suuntautuvan laskiaisretken, jolle osallistui kaiken kaikkiaan 1200 henkilöä. Retken osallistujat pääsivät perillä Nousiaisissa osallistumaan ohjelmalliseen tilaisuuteen, jossa puhui jälleen Judit Nederström-Lundén.⁸²

Kerhoja välinpitämättömille

Demokraattiset naiset järjestivät aktiivisesti myös muunlaista vapaa-ajan toimintaa jäsenistöilleen ja muille kiinnostuneille. Useimmissa osastoissa kokoontui alkuvuosista alkaen säännöllisesti työtä rahoittava ja yleisten juhlien järjestelystä vastaava huvitoimikunta ja varojen keruusta vastaava ompelukerho. Toisia harvinaisempia jaostoja taas ei ollut koko maan alueella kuin pari-kolme.⁸³ Turun suuressa osastossa, joka kattoi Naistenpiirin alkuvuosina koko kaupungin

79 SNDL:n kiertokirje (27.4.1946). SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Saapuneet kirjeet v. 1946. KA.

80 SNDL:n kiertokirje (15.5.1946). SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Saapuneet kirjeet v. 1946. KA.

81 SNDL:n kiertokirje (9.4.1946). SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Saapuneet kirjeet v. 1946. KA.

82 Toimintakertomus SNDL:n Turun piirijärjestö ry:n toiminnasta toimintakaudella 1958–59. SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

83 Katainen 1994, 183.

alueen, jaostoja oli enemmän kuin Varsinais-Suomen pikkukunnissa. Vuoden 1951 toimintakertomuksessa Turun alueella kerrotaankin toimineen raittiusjaoston, lastenhuoltojaoston, emäntäjaoston, retkeilyjaoston, huoltojaoston ja valistusjaoston.⁸⁴

Huvitoimikuntien ja ompelukerhojen löytyminen kaikkein pienimpienkin osastojen alueelta kertoo Naisliiton toiminnan painopisteistä. Demokraattisten naisten johto halusi kannustaa kerhotoiminnan järjestämiseen, sillä erilaisten harrastusten ja käytännöllisten toimintamuotojen pohjalta nähtiin olevan ”hyvä rakentaa tuttavuuksia sekä keskustella ja ohjata asioita välinpitämättömien naisten keskuudessa”.⁸⁵ Yleisimpiä kaikista olivat ompeluillat. Näitä järjestettiin esimerkiksi vielä jakamattoman Turun osaston toimesta vuonna 1951 kahdet: ensimmäinen keväällä 12.4. ja toinen syksyllä 1.10. Kurssimuodossa taas järjestettiin 9.–23.1. Kodin terveys ja ensiapukurssit ja 8.–30.10. pukuompelukurssit.⁸⁶

Naisliiton toimintamuodoista kerhotoiminta näyttäytyi merkittävimpänä vaalimenestyksen kannalta. Niinpä esimerkiksi Naistenpiirin laatimassa vuoden 1955 loppua käsittelevässä työsuunnitelmassa esitetään, että jokaisen piirin osaston alueelle olisi perustettava vuoden loppuun mennessä harrastelukerho, jotta vaalityö vuoden 1956 kunnallisvaaleihin olisi turvattu.⁸⁷ Myös toimikauden 1958–1959 toimintakertomuksessa korostetaan kerhotoiminnan olevan piirin osastojen pääasiallinen toimintamuoto. Piiritoimikunnan kerrotaan kehottaneen kaikkia osastoja valitsemaan kerhotoimikunnan vastaamaan kerhotyön järjestämisestä.⁸⁸ Motiivina lienee ollut vuoden 1958 eduskuntavaalit, joissa tavoiteltiin SKDL:n vaalivoittoa.

84 Turun Demokraattisten Naisten Toimintakertomus 1951, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

85 Työsuunnitelma vuoden 1955 loppuun, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

86 Turun Demokraattisten Naisten Toimintakertomus 1951, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

87 Työsuunnitelma vuoden 1955 loppuun, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

88 Toimintakertomus SNDL:n Turun piirijärjestö ry:n toiminnasta toimintakaudella 1958–1959, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

Rahankeruuta ja demokraattista juhlintaa

Jos kerhotoiminta oli Demokraattisten naisten toimintamuodoista ohjelmallisesti ja vaalityön kannalta merkittävin, keräsivät osastojen järjestämät muut huvitilaisuudet eniten osallistujia. Kaikkein pienimmissäkin Naisliiton osastoissa pidettiin vuoden aikana kahdet tai kolmet juhlat. Juhlien järjestäminen oli suurimpia tulonlähteitä osastoille. Niistä kerättyjä varoja käytettiin paitsi toiminnan yleiseen pyörittämiseen ja SKDL:n vaalityöhön, myös leiritoiminnan tukemiseen.⁸⁹

Tyypillisimpiä demokraattisia juhlia olivat 1940-luvulla vappujuhlien ohella äitienpäiväjuhlat. Suhde äitienpäivän juhlintaan oli Naisliiton taholta kuitenkin ristiriitainen, sillä päivää pidettiin hengeltään porvarillisena. Porvariäidit nähtiin vetoamalla ja esiintymällä äitien oikeuksien suojelijana houkutelleen osan työväestöstä pariinsa. Demokraattisten naisten äitienpäiväjuhlinnassa tärkeää olikin, että juhlan ohjelmisto oli työväenhenkinen ja toi esille niitä ongelmia, joita köyhillä ja työssäkäyvillä äideillä oli.⁹⁰ Äitienpäivän viettoon kuuluivat oleellisesti myös osastojen tekemät vierailut kunnalliskoteihin, joissa käytiin tervehtimässä vanhuksia.⁹¹

Äitienpäivä säilytti asemansa Demokraattisten naisten juhliuimpana päivänä läpi 1940-luvun. 1960-luvulla kommunistisempaan näyttäytyneenä naistenpäivä kuitenkin lopulta ohitti äitienpäivän suosion.⁹² Muutos näkyy myös Naistenpiirin toimintakertomuksissa. Toimikaudella 1958–1959 kansainvälistä naistenpäivää kerrotaan juhlistetun yhteensä yhdeksässä Varsinais-Suomen osastossa (Turussa, Salossa, Paraisilla, Raunistulassa, Alastarolla, Ihalassa, Kaarlassa ja Turun itäisellä alueella). Juhlista kerrotaan lähetetyn tervehdyksiä Neuvostoliiton ja Saksan Demokraattisen tasavallan naisille mutta myös Norjan naisille. Lisäksi juhlijoiden raportoidaan lähettäneen Suomen hallitukselle kirjelmiä ja sähkösanomia, joissa kiinnitettiin huolta työttömyystilanteeseen ja vaadittiin toimenpiteitä työn saannin turvaamiseksi. Myös Geneveen kerrotaan lähetetyn kirjeen,

⁸⁹ Katainen 1994, 217–219.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ SNDL:n Turun piirijärjestön toimintakertomus toimintakaudelta 1962–1963, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

⁹² Katainen 1994, 217–219

jossa vaadittiin toimenpiteitä rauhan turvaamiseksi.⁹³

Naistenpäivien runsaasta ohjelmasta huolimatta äitienpäiväjuhlat olivat toimikaudella 1958–1959 edelleen lähempänä osastojen ja juhla kansan sydämiä. Äitienpäiväjuhlat järjestettiinkin yhteensä 23 osastossa, ja niihin osallistui yleisöä kaiken kaikkiaan 1880 hengen edestä.⁹⁴ Toimikaudella 1962–1963 tilanne kääntyi viimein toisinpäin: naistenpäivän tilaisuuksia järjestettiin piirin alueella 37, kun taas äitienpäivää juhlistettiin 20 tilaisuuden voimin.⁹⁵

Naistenpäivän ja äitienpäivän ohella yksi tärkeimpiä Naisliiton osastojen järjestämistä juhlia oli vappu. Vapun juhlinnasta ei löydy toimintakertomuksista tarkempaa tietoa – ehkä johtuen sen itsestään selvästä roolista osana demokraattista juhlintaa. Vuoden 1951 Turun Demokraattisten Naisten toimintakertomuksessa mainitaan kylläkin, että vapun vastaanoton juhlaa vietettiin vappuaattona, ja juhla oli taloudellisesti tuottoisa.⁹⁶ Toimintavuodelle 1963–1964 laaditussa toimintasuunnitelmassa, jossa valmistaudutaan 1964 kunnallisvaaleihin, taas lausutaan, että vappujuhliin on osallistuttava ”vaalivuoden edellyttämällä voimakkuudella”.⁹⁷

Osastoissa järjestettyjen tyypillisempien juhlapäivien lisäksi tiettyillä osastoilla oli omia erityisiä juhlapäiviään, joita ei vietetty valtakunnallisesti tai edes laajemmin Naistenpiirin alueella. Esimerkiksi kesällä ja syksyllä 1956 suunniteltiin järjestettävän Salossa 22.8. Iivarinpäivän juhlat. Päivän tarkoituksena oli ”koota naiset hauskan nimen avulla syyskauden ensimmäiseen tilaisuuteen”. Loimaalla taas suunniteltiin järjestettävän 26.8. Sallattikestit, joiden toivottiin tuovan Loimaalle vieraita Alastarolta mutta aktivoivan myös loimaalaista väkeä. Vastavuoroisesti Alastarolla haluttiin pitää myöhemmin syksyllä kuntaa käsittävä naisten neuvottelu ja sadonkorjuujuhla, joka toisi loimaalaiset vastavierailulle.⁹⁸

93 Toimintakertomus SNDL:n Turun piirijärjestö ry:n toiminnasta toimintakaudella 1958–1959, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA

94 Ibid.

95 SNDL:n Turun piirijärjestön toimintakertomus toimintakaudelta 1962–1963, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

96 Turun Demokraattisten Naisten Toimintakertomus 1951, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

97 SNDL:n Turun piirijärjestön toimintasuunnitelma toimintavuodelle 1963–1964, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

98 SNDL:n Turun piirin toimintasuunnitelma ajalle 15.7.–15.10.1956, SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Suunnitelmat, ohjekirjeet, selostukset. KA.

Parasta Lapsille ry – huomio lasten lomiin

Siinä missä demokraattiset naiset mutta myös Naisten ja Lasten Virkistyskoti (nimestään huolimatta) järjestivät leirejä ensi sijassa äideille, oli Parasta Lapsille yhdistys, joka keskittyi leiritoiminnan järjestämiseen lapsille. Parasta Lapsille ry perustettiin Helsingissä 1945 Naisliiton toimeenpaneman työryhmän mietintöjen pohjalta. Jo sisällissodan jälkeen Työläisnaisten Siirtolayhdistys oli järjestänyt Mäntsälässä punaorvoille kesäsiirtolatoimintaa, mutta sen toiminta oli lakkautettu Lapuan liikkeen aikaan niin kutsuttujen kommunistilakien vuoksi. Vähävaraisten perheiden lapsia tukevan virkistystoiminnan järjestäjäksi haluttiin perustaa oma järjestönsä, vaikka myös Naisliiton ohjelmaan kuuluivat lastenhuollon ja -kasvatuksen kysymykset.⁹⁹

Kuitenkaan, kuten Naisliiton leiritoimintaa esittelevässä osiossa on kerrottu, esimerkiksi kaikille Naisliiton äitileireille ei saanut ottaa mukaan lapsia, ja niilläkin, joilla lapsien mukaan ottaminen oli sallittua, lapsimäärät olivat yksi tai kaksi äitiä kohden. Lisäksi, vaikka Suomessa oli säädetty vuonna 1939 vuosilomalaki, oli lasten hoito koulujen kesälomien aikana vaikea järjestää. Vuosilomalaki takasi vuoden työssä olleille yhdeksän arkipäivän mittaisen loman ja viisi vuotta työssä olleille 12 arkipäivän loman.¹⁰⁰ Koulujen kesälomat olivat kuitenkin kolme kuukautta pitkiä. Lasten omille kesäleireille oli näissä olosuhteissa tarvetta. Parasta Lapsille ry:n perustamiskokous pidettiin 21.9.1945, ja yhdistys rekisteröitiin 26.10.1945.

Parasta Lapsille ry:n työhön kuului valistuksen järjestäminen erilaisten kurssien muodossa mutta myös konkreettinen avustustyö. Lastenleirien lisäksi se keräsi esimerkiksi vaate- ja ruoka-apua vähävaraisille perheille.¹⁰¹ Yhdistys pyrki perustamisensa jälkeen myös nopeasti laajenemaan Helsingin ulkopuolelle muodostamalla toimikuntaa ympäri Suomen. 24.1.1946 se lähestyi Naisliiton piirijärjestöjä – mukaan lukien Varsinais-Suomen Naistenpiiriä – kirjeellä, jossa kehoitettiin osastoja ja jaostoja ottamaan yhteyttä kunkin paikkakunnan Demokraattisiin Nuoriin ja Pioneerityön vastaaviin ja muodos-

99 Raitis 2015, 11–15; Parasta lapsille ry:n verkkosivut; Katainen 1994, 141–142.

100 Ks. Niitemaa 1995, 9–10.

101 Katainen 1994, 141–142.

tamaan yhteistyössä heidän kanssaan Parasta Lapsille -toimikunta. Toimikunnan tehtävänä olisi avustaa lasten kesäleiritoiminnan järjestämisessä, kiinnittää kullakin paikkakunnalla huomiota varattomien koululaisten vaatetukseen, lasten päiväkotien saamisen välttämättömyyteen sekä muihin lasten huoltoon koskeviin kysymyksiin. Niitä kehoitettiin tekemään kunnissa aloitteita edellä kuvatuissa kysymyksissä ja anomaan niin kunnilta kuin yksityisiltä laitoksilta ja liikkeiltäkin varoja Parasta Lapsille toimintaan, kesäleireihin ja lasten juhliin.¹⁰²

Painokäyrät nousuun Maskun Metsärannassa

Naistenpiirin kehotuksesta Turussa perustettiin vuonna 1946 oma Parasta Lapsille -toimikunta. Sen keskeistä toimintaa oli kesäsiirtolan pitäminen vähävaraisten perheiden lapsille Metsärannan kesäpaikassa. Järjestämällä lapsille mahdollisuuden majoittua kuukauden ajaksi kesäsiirtolaan pyrittiin vaikuttamaan heidän fyysiseen ja henkiseen kuntoonsa sekä yleiseen terveydentilaansa. Erityisesti kesäsiirtolaa pitämällä haluttiin vaikuttaa lasten aliravitsemukseen. Kaikki lapset kävivät ennen leirille saapumista läpi punnituksen ja lääkärintarkistuksen, ja leirin loputtua heidät tarkastettiin uudelleen, jotta nähtäisiin, oliko painossa tapahtunut kehitystä. Turun toimikunta kehuskeli lasten ”ilahduttavalla lihomistilastolla” ja toivoi siihen vetoamalla saavansa yksityisiä rahoittajia toiminnalleen.¹⁰³

Parasta Lapsille Turun toimikunnan kesänviettopaikkana toimi vuosina 1946–1955 Maskun Metsäranta, jossa järjestettiin lapsileirien ohella toisinaan Naisliiton äiti- ja lapsileirejä. Siirtolarakennus sijaitsi mäntymetsän laidassa, mutta myöskään merenrannalle ei ollut pitkä matka. Siirtolasta tehtiinkin joka päivä matkoja rannalle, jossa lapsilla oli mahdollisuus ”pullikoida, uida ja paistattaa päivää”. Siirtola toimi kolme kuukautta kesässä, ja sinne otettiin pääasiassa varattomien suuriperheiden 5–8-vuotiaita lapsia. Lapsimäärä riippui käytössä olevasta rahoituksesta. Esimerkiksi vuonna 1950 järjestettiin kolme siirtolavuoroa, johon jokaiseen otettiin 30–35 lasta.

102 Parasta Lapsille toimikuntien perustamista käsittelevä kirje (24.1.1946, Helsinki). SNDL:n arkisto, Varsinais-Suomen piirijärjestö. Saapuneet kirjeet v. 1946. KA.

103 Metsärannan esite (1952). Parasta Lapsille Turun toimikunnan arkisto. KA.

Yhteensä siis mukaan pääsi noin sata lasta. Vuonna 1951 varoja taas ei ollut käytössä yhtä paljon, joten siirtolapaikka pystyttiin tarjoamaan kaiken kaikkiaan vain 65 lapselle.¹⁰⁴

Vuoteen 1950 asti siirtolassa oleskelu oli kokonaan ilmaista, mutta 1951 varojen vähetessä jokaisen perheen piti maksaa lapsensa kuu-kauden siirtolalomasta 500 markkaa. Hinta nousi vuosi vuodelta ja esimerkiksi 1956 jokaisen lapsen lomasta perittiin jo 1300 markkaa. Uusia rahoittajia pyrittiin houkuttelemaan aktiivisesti mukaan, jotteivat köyhät vanhemmat joutuisi maksamaan lastensa lomasta koh-tuuttomia summia. Siirtolan ylläpito vei kuitenkin vuosittain puoli miljoonaa markkaa, joten, vaikka esimerkiksi Turun kaupunki ra-hoitti toimintaa vuosittain 125 000 markan summalla, ei se riittänyt siirtolan pyörittämiseen. 1940-luvulla lisävaroja saatiin vielä osallis-tumalla niin kutsutun Lasten Päivän -viikon¹⁰⁵ järjestämiseen, mutta 1950-luvulla Lasten Päivä ei enää tuonut toimikunnalle tuloja. Me-not oli siis kuitattava lähinnä keräämällä yksityisiä lahjoituksia ja korottamalla loman hintaa.¹⁰⁶

Riemulomia Ruissalossa

1956 keväällä Parasta Lapsille Turun toimikunta hankki uuden kiin-teistön kesäsiirtolakseen. Samalla toimikunta luopui Maskun siirto-lapaikasta. Uusi kiinteistö sijaitsi Turun Ruissalossa ja sai jälleen ni-mekseen Metsäranta. Turussa sijaitsevan lomapaikan hankkimista pidettiin tärkeänä, sillä lapsilla, nuorilla tai vanhemmallakaan de-mokraattisella järjestöväellä ei ollut kaupungissa omaa kesä- tai vii- konlopunviettopaikkaa. Koska Ruissalon Metsäranta sijaitsi hyvien kulkuyhteyksien päässä Turun keskustasta, saatettiin siellä järjestää toimintaa vielä pitkälle loppusyksyyn.¹⁰⁷

Vaikka Ruissalon Metsärannan hankintaan suhtauduttiin innol-la, aiheutti se myös suuria rahallisia vaikeuksia. Näistä pyrittiin sel-

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Parasta Lapsille ry:n lisäksi Lasten Päivän järjestäjinä toimivat Pelastakaa Lapset ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Ensi Kotien Liitto ja Barnavårdsföreningen i Finland. Lasten Päivän tuotot jaettiin järjestävien yhdistysten kesken. (Raitis 2015, 15.)

¹⁰⁶ Ibid.; Kirje järjestöille, joilta toivottiin Parasta Lapsille toiminnan rahoitusta. Parasta Lapsille Turun toimikunnan arkisto. KA.

¹⁰⁷ Kirje järjestöille, joilta toivottiin Parasta Lapsille toiminnan rahoitusta. Parasta Lapsille Turun toimi-kunnan arkisto. KA.

viämään keräämällä rahoitusta järjestöiltä. Ilmeisesti rahaa saatiin myös kerättyä sen verran, että toimintaa voitiin jatkaa. Parasta Lapsille ry:n lomapaikka sijaitsi Ruissalossa lähes 30 vuoden ajan.¹⁰⁸ Vasta 1981 Turun osasto siirtyi rakennuttamaansa uuteen lomakeskukseen Tammivalkamaan, noin kymmenen kilometrin päähän Turun keskustasta.¹⁰⁹

---

108 Ibid.

109 Lomakeskus Tammivalkaman esite (1981). Parasta Lapsille Turun toimikunnan arkisto. KA.

Lähdeluettelo

Arkistolähteet

Kansan arkisto (KA)

Loma ja Virkistys

Nederström-Lundén, Judit

Parasta Lapsille Turun toimikunta

SNDL, Varsinais-Suomen piirijärjestö

Haastattelut

Vennonen, Ritva (8.4.2016)

Muut lähteet

Eduskunnan verkkosivut, Judit Nederström-Lundén,
<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/911120.aspx>
(linkki tarkistettu 8.5.2016).

Katainen, Elina (1994) *Akkain aherrusta aatteen hyväksi. Suomen Naisten Demokraattinen Liitto 1944–1990*. Tampere: Tammer-Paino.

Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry 20 vuotta (1968). Jussin paino.

Niitemaa, Timo (1995) *Solaris-Lomat ry. 30 vuotta kotimaisia aurinkolomia*. Oulu: Oulun kirjateollisuus Oy.

Parasta Lapsille ry:n verkkosivut, <http://www.parastalapsille.fi>
(linkki tarkistettu 8.5.2016).

Raitis, Paula (2015) Hetkiä, polkuja, välähdyksiä. Parasta Lapsille ry 70 vuotta. Turku: HansaPrint.

Salomaa, Erkki (1965) Tavoitteena kansanvalta. Suomen työväenliikkeen vaihteita vuosina 1944–1960. Helsinki: Kansankulttuuri Oy.

Sundholm, Henri (2015) Katsaus SKDL:n Turun kunnallisjärjestöjen ja Turun Vasemmistoliiton historiaan 1945–2012. Turun Vasemmistoliitto 2015.

Eini Pihlajamäki

III

Oma yhdistys: Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry

Nimet vaihtuvat – toiminta jatkuu

Sekä oman yhdistyksen nimi että lomatoiminnan yhteistyökumppaneina olevat keskusjärjestöt ovat vaihtuneet vuosien kuluessa. Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry perustettiin vuonna 1959. Yhdistys jatkaa demokraattisten naisten toisen maailman sodan jälkeen alkanutta työtä vähävaraisten äitien ja lasten virkistystoiminnan järjestämiseksi. Yhdistyksen toiminnan kohderyhmä on muuttunut yhteiskunnan muutoksen myötä. Äitien ja lasten leiritoiminnasta on tultu perhelomien ja ikäihmisten tuettujen hyvinvointilomien välittämiseen ja virkistystoiminnan järjestämiseen. Toiminnan perusmotiivi on kuitenkin koko toimintahistorian ajan pysynyt samana: vähävaraisten ihmisten tukeminen, osattomuuden vähentäminen ja hyvinvoinnin edistäminen.

Yhdistys on vaihtanut nimeään useampaan kertaan. Kun äitien ja lasten leiritoiminta sotien jälkeen alkoi, toiminnan valtakunnallisena järjestäjänä oli Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry. Se päätettiin 1950-luvulle tultaessa laajentaa toimintaansa ja perustaa alueellisia yhdistyksiä. Varsinais-Suomen Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry perustettiin 18. helmikuuta 1959. Kymmenen vuotta myöhemmin (6.8.1969) yhdistyksen nimeksi tuli Turun Naisten ja Lasten Virkis-

tyskoti ry. Kun puolestaan valtakunnallinen keskusjärjestö muutti nimensä Loma ja Virkistykseksi, Turussa seurattiin perässä, ja yhdistyksen nimeksi tuli Turun Loma ja Virkistys ry. (28.2.1973). Nykyinen nimi Lounais-Suomen Loma ja Virkistys rekisteröitiin yhdistyksen nimeksi 13.6.1990.

Naispiirin ovi oli aina auki

Alueelliset Äitien ja Lasten Virkistyskodit toimivat kaikki Naispiiriin ohessa. Niin myös Turussa, missä Virkistyskoti ja myöhemmin Turun Loma ja Virkistys toimi Demokraattisten Naisten Turun Piirijärjestön (Naispiirin) toimistolla ja sen ”kainalossa”. Naispiirin toimistosta hoidettiin järjestön hallintoa ja ohjattiin alueen perusjärjestöjen yhteistä toimintaa. Tehtävänä oli myös hankkia Uusi Nainen -lehden tilauksia, järjestää kulttuuritoimintaa, myyjäisiä ja muuta rahanhankintaa sekä organisoida lomatoimintaa. Vaikuttamisinto naisten parissa oli suuri, mutta kun ikää rupesi kertymään, oli aika löytää oma tehtävä muualta. Ikääntyneitä naisia ”siirrettiin” poliittiselta puolelta lomatoimintaan, ja joidenkin erityistehtäväksi tuli arpojen myynti. (Vennonen 8.4.2016 ja Salminen, 14.4.2016)

Näin kävi mm. järjestöelämälle kaikkensa antaneelle Taimi Aaltoselle, jota ei useinkaan voinut kohdata ilman kysymystä ”Ostaks arpoi?” Myös Kaarina Leino on muistoissa aktiivisena ”rahantekijänä”, Ritva Vennonen kertoo. (Vennonen 8.4.2016)

”Kun oltiin Tampereentien toimistossa, Naispiiri oli käytävän perällä. Miehet puhuivat, että Naispiirin ovikin täytyy maalata kerran siinä välillä kuin muitten, kun siellä trampppaa väkeä kuin sosiaalitoimistossa. Se oli vähän tottakin, koska siellä käytiin eri asioissa kuin muissa poliittisissa järjestöissä”, Vennonen muistelee (Vennonen, 8.4.2016).

Naispiirin toimisto oli Varsinais-Suomen/Turun Loma ja Virkistyskeskuksen alkuaikoina Järjestötalolla Eerikinkadun päässä. Järjestötalo myytiin Turun kaupungille 1970-luvun puolivälissä ja uusi ostettiin osoitteesta Tampereentie 22 (Sundholm, 2015,30). Vuodesta 1989 alkaen järjestötalo on toiminut osoitteessa Hakakatu 12 (Saarinen 6.9.2016). Yhdistyksen toimistotila Hakakadulla oli alkuaikoina heti ovesta sisään tultaessa. Lasiluukun takaa jaettiin lomakkeita ja avus-

tettiin hakemusten täytössä. Asiakaspalvelun toimivuudesta myös haluttiin pitää kiinni. ”Toimistosta on muodostunut keskus, jossa loma-asioissa tulevat asiakkaat keskustelevat kaikista elämäntilanteeseensa liittyvistä paineista, on tärkeää että toimistossa ollaan paikalla.” (L-S Loma ja Virkistys, Toimintasuunnitelma 1996). Tämän mahdollisti oma palkattu työntekijä Tuula Merisaari ja yhteistyö talossa toimivien muiden järjestöjen kanssa. Omasta työntekijästä luopumisen jälkeen (1998) ei toimistopalvelua ole voitu tarjota samassa määrin. Yhdistyksellä on edelleen pieni toimistotila Hakakadulla ja siellä hoidetaan yhdistyksen hallinnollisia asioita.

Lomatoimintaa tehtiin alussa siis Naispiirin oheistoimintana, sillä yhdistyksen keskeiset toimijat olivat aina vuoteen 1990 eli Suomen Naisten Demokraattisen Liiton lopettamiseen saakka Naispiirin tai SKDL:n palkkalistoilla. Kaikki muutkin tuohon aikaan toimikunnassa mukana olleet olivat jollain tavalla kytköksissä demokraattisten naisten tai SKDL:n toimintaan. Toiminta oli tiivistä myös kunnallisjärjestön kanssa. Avustuksia haettiin yhdessä kunnallissihteeri Lauri Lehden avustamana. ”Yksin olisimme olleet paljon avuttomampia” (Vennonen, 8.4.2016). ”Lauri aina avitti naisten toimintaa” (Merisaari, 27.4.2016). Toimintaan tukea saatiin myös KSL:n Turun Opintojärjestön kautta. Järjestötalolla toimiminen oli käytännöllistä rahajärjestelyjen takia: avustukset tulivat usein jälkikäteen ja siksi jouduttiin tuon tuosta kääntymään yhdistysten raha-asioita hoitavan Järjestöyhdistyksen puoleen, jotta laskut saatiin maksettua ajallaan. Usein apuun tuli Sirpa Ruisniemi, joka toimi taloudenhoitajana.

Myös yhdistyksen kokoukset ja vuosikokoukset pidettiin Naispiirin kahviossa. Pian Vasemmistoliiton perustamisen jälkeen 1990, Suomen Naisten Demokraattinen Liitto lopetettiin eikä naistoimintaa varten ole sen jälkeen ollut palkattuja järjestötyöntekijöitä Varsinais-Suomen alueella.

Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry:n puheenjohtajuus ja johtokunnan jäsenyys ovat luottamustehtäviä. Vuoden 1998 jälkeen kaikki yhdistyksen ja sen jäsenten hyväksi tehty työ on ollut vapaaehtoistyötä.

Virkistyslomia äideille Ruissalon Metsärannassa

Parasta Lapsille ry:ltä vuokratussa kesäpaikassa Ruissalon Metsärannassa yhdistys järjesti virkistyslomia äideille 20 vuoden ajan (1960–1980). Aluksi äitileirejä oli yksi kesässä, mutta 1970-luvulla jo kaksi leiriä joka kesä ja vuosikymmen lopulla kolme lomavuoroa. Lomajaksot olivat aluksi 10 päivän mittaisia, mutta lyhenivät myöhemmin viiden tai seitsemän päivän mittaisiksi. Metsäranta oli suhteellisen pieni, joten sinne ei voitu kerralla ottaa 16 henkilöä enempää. Kun lomalaisia oli enemmän, vuoroja oli lisättävä. Esimerkiksi vuoden 1977 selonteko kertoo, että Metsärannassa järjestettiin kolme lomaa ja osallistujia oli yhteensä 48 henkilöä. Seuraavan vuoden selonteossa on samanlaiset lukemat.

Lomat oli suunnattu Turkulaisessa olleiden ilmoitusten mukaan vähävaraisille äideille, joilla on tai on ollut vähintään kolme lasta tai

Tässä on kokoontunut yhteiskuvaan Metsärannan pihalle. Kuvassa vasemmalla monilla lomilla vastaavana ollut Alma Vuorio. Kuva: yhdistyksen arkisto.

jotka ovat täyttäneet 60 vuotta (Turkulainen 14.6.1973, 13.6.1974, 5.6.1975). Nämä osallistujille ilmaiset leirit mahdollisti yhteiskunnan myöntämien tukien ohessa demokraattisten naisten keräystoiminta.

Virkistyslomien oli tarkoitus virkistää väsyneitä äitejä, joten ohjelmat pyrittiin luomaan monipuolisiksi. Metsärannassa utiitiin, saunottiin ja retkeiltiin. Lomiin sisältyi aina myös valistusta ja asiapitoisia osuuksia, keskustelutilaisuuksia ja yleensä ainakin yhden elokuvan katselu. Jotta uuden asian osuus ei tulisi liian suureksi, oli järjestäjien välillä tarpeen muistuttaa itseään loman päätarkoituksesta: ”Varsinaista ohjelmaa laadittaessa kannattaa pitää muistissa, että ihmiset tulevat lomalle, joten luentoja ei voi olla kovinkaan paljoa päivässä.” (Ohjelmasuunnitelma kesälle 1972). Vuonna 1972 viiden päivän lomalla asiaa oli kuitenkin varsin paljon: puhuttiin kunnallisesta demokratiasta, sosiaali- ja terveydenhuollosta, mm. uudesta kansanterveyslaista sekä lastensuojelusta ja päivähoidon järjestämisestä. Pohdittiin myös lomien kaupallistumista ja sosiaalisten tukilomien tulevaisuutta.

Usein lomavuorojen päättyessä järjestettiin tapaamistilaisuuksia aikaisempina vuosina lomilla olleille ja heidän perheilleen, ja silloin oli aina myös ohjelmaa. Pidettiin erilaisia kilpailuja kuten tikanheittoa, pussijuoksua ja perunaviestejä. Ohjelma toteutettiin pääasiassa omin voimin ja esiintyjät tulivat naisjärjestöistä. Myös muuttunut maailmantilanne näkyi leirien ohjelmassa. Turun ensimmäiset kansainväliset pakolaiset tulivat Chilestä, ja heitä kävi esiintymässä leireillä. Esimerkiksi elokuussa 1975 oli kaksi lomaryhmää, joiden vierailupäivien suunnitelman mukaan ohjelmassa oli chileläisten esityksiä. (L-S Loma ja Virkistys, Toimintakertomus 1975)

Lomien jälkeen tehtiin aina seikkaperäinen selvitys. Metsärannan viimeisen kesän lomareportti kuvaa monipuolisesti loman sisältöjä ja tunnelmia. Selonteon kirjoittaja Alma Vuorio kirjoittaa lopuksi. ”Näin jälkeinpäin – monena kesänä Metsärannassa lomalaisia palvelleena – on mielessä monia kauniita ja myönteisiä muistoja. Erikoisesti muistan niiden äitien onnellisuuden, jotka siellä ovat viettäneet elämänsä ensimmäistä lomaa. Se mitä heille pystyi antamaan ja mitä heiltä sai – usein kovankin elämänkoulun käyneinä – se on jättänyt mieleen kiitollisen tunteen. Kiitollisena ja erikoisella lämmöllä muistelen Metsärannan kesiä ja niistä viimeistä 1980.” (L-S Loma ja Virkistys, Toimintakertomus 1980)

Äitileirien yhteiset päättäjät Metsärannassa 20.8.1979. Ylärivissä kuudes oikealta on Taimi Aaltonen ja hänen oikealla puolellaan kansanedustaja Anna-Liisa Jokinen. Ylärivissä vasemmalla seisovat Olli Lucenius ja yhdistyksen puheenjohtaja Kaarina Leino. Kuva: yhdistyksen arkisto.

Kaarina Leino ja Taimi Lehtonen onnittelukäynnillä Tammivalkamassa. Onnitteluja vastaanottamassa mm. Lauri Lehti ja Parasta Lapsille Turun osaston pitkäaikainen puheenjohtaja ja aktiivi Saima Tiensuu (kuvan keskellä). Kuva: yhdistyksen arkisto.

Perhelomia Tammivalkamassa ja vähän muuallakin

Ruissalon Metsärannan kiinteistöjen huonon kunnan vuoksi siellä pidettiin viimeiset lomajaksot kesäkuussa 1980. Parasta Lapsille Turun osasto ry rakennutti uuden loma- ja virkistyskeskuksen, Tammivalkaman, Turun Satavaan. Avajaiset pidettiin toukokuussa 1981. Yhdistys meni onnittelukäynnille ja vei lahjana vieraskirjan.

Heti avajaisten jälkeen kesäkuun alussa Loma ja Virkistys kutsui jäsenet ja lomalle hakeneet tuliaskahville Tammivalkamaan. Myös lomiam järjestettiin. Nyt tarjottiin ”Loma ja Virkistysleirejä vähävaraisille ja muille loman tarpeessa oleville”.

Lomapaikan muuttuessa myös lomien kohderyhmä muuttui. Tammivalkaman puitteet antoivat mahdollisuuden perhelomiin ja niinpä

Annariitta Minkkinen ja Petri Rajala kävivät usein esiintymässä lomalaisille. Kuvassa oikealla Ritva Vennonen. Kuva: yhdistyksen arkisto.

päätettiin ottaa hakijoksi myös miehiä. Muitakin muutoksia tuli. Lomista alettiin periä omavastuuosuutta.

Tammivalkaman lomapaketin hinta oli 350 markkaa ja siitä lomalainen maksoi omavastuuna noin viidenneksen. (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirja 15.5.1981) Vähävaraisuuden ohessa myös terveydelliset ja sosiaaliset seikat on kirjattu huomioitaviksi valinnassa. Muutaman vuoden kuluttua kuntoutus tuli lomien tavoitteeksi. ”Toiminnan tavoitteena on kansalaisten työkyvyn ja kunnon ylläpitäminen sekä psyykkisen ja fyysisen terveyden edistäminen. Loman aikana lomailijan tulee voida irrottautua arkisesta työ- ja kotiympäristöstä, rentoutua työn vastapainoksi, koota uusia voimia ja kehittää itseään.” (L-S Loma ja Virkistys, Toimintasuunnitelma 1985) Lomat on nyt selvästi suunnattu kaikille eikä pelkästään äideille tai eläkeläisille.

Lomalaisten määrä oli 1980-luvun alussa vuosittain lähes 50 henkilöä, ja lomajaksoja oli yleensä kaksi. Lomien järjestäjät kantoivat edelleen myös huolta siitä, että lomien sisältö olisi mahdollisimman antoisa. Toimintakertomuksessa vuodelta 1982 kerrotaan, että lomaohjelma oli pyritty saamaan mielenkiintoiseksi ja rentouttavaksi. Oli katseltu elokuvia, pidetty kirjallisuusiiltoja, esitelty lomamahdollisuuksia, pidetty terveystunti ja liikunnan oppitunti. Joka päivä oli ohjelmassa ollut kuntoilua ulkona, saunomista ja erilaisia iltatilaisuuksia. Yhtenä päivänä oli retkeily. (L-S Loma ja Virkistys, Toimintakertomus 1982)

Vuonna 1983 aloitettiin myös kahden lomajakson nivelkohtaan sijoittuvan toimintapäivän järjestäminen. Sinne kutsuttiin ne henkilöt, jotka olivat hakeneet, mutta eivät olleet päässeet lomalle. Osanottajamäärä kohosi yli sataan henkilöön ja osallistujille tarjottiin ruoka ja kahvit sekä viihdykkeeksi lomalaisten omaa ohjelmaa ja saunomista. Lisäksi 1980-luvun puolivälissä toimintaan tulivat vapaaehtoisen vanhustyön puitteissa järjestetyt virkistyspäivät vanhustentaloissa asuville. Tähänkin toimintaan saatiin rahoitusta Turun kaupungilta, esimerkiksi inva-bussi saatiin useana vuonna käyttöön korvauksetta.

Alma Vuorio jatkoi menestyksekkäästi lomavastaavana myös Tammivalkamassa. Yhdistyksen toimikunta on merkinnyt pöytäkirjaan (22.8.1984), että lomalaisilta on tullut paljon kiitosta. Toimikunta päättikin esittää: ”Erikoinen kiitos lomavuoron vastaavalle Alma Vuoriolle hyvästä lomalaisten hoidosta ja hyvän hengen luomisesta, josta lomalaisilta on tullut kiitosta”.

Uutena lomapaikkana tuli 1980-luvun puolivälissä Kruusilan lomakoti Kiikalassa. Kokeilumielessä sinne järjestettiin pariin otteeseen Raha-automaattiyhdistyksen tukemia perhelomia. Täälläkin ohjaana oli Alma Vuorio ja hänen lisäksi Olli Vuorinen. Yhtenä kesänä Tuula Merisaari oli mukana lapsineen. Tuula muistelee, että leirillä olo oli kovin työlästä, oli pieni uima-allas, jota piti lasten takia vahtia. Isät puolestaan aiheuttivat huolta, koska lähtivät omille teille illanviettoon. Riitojahan siitä tuli. Viinalla lieenee ollut osuutta asiaan. (Merisaari, 27.4.2016)

Yhdistyksen toiminta vakiintui 1980-luvulla käsittämään vapaaehtoista vanhustyötä ja lomiam Tammivalkamassa, muun muassa Iki-vihreiden lomiam, sekä lomien välittämistä Päiväkumpuun. Vähitellen

omien lomien järjestämisestä luovuttiin, ja 2000-luvun alkupuolelta lähtien lomia on välitetty pääasiassa Kylpylähotelli Päiväkumpuun.

Päiväkummussa vuosittain satoja lomalaisia

Turussa järjestettyjen lomien lisäksi avustettiin ahkerasti lomahakemusten ja matkakorvausten hakemisessa Karjalohjan Päiväkumpuun. Päiväkummun lomakeskuksessa on Varsinais-Suomesta ollut ilmaislomilla vaihtelevia määriä lomalaisia. Tavallisesti määrä oli 100-200 henkilöä vuodessa, mutta 1980-luvulle tultaessa lomalaisten joukko vielä kasvoi. Yhteiskuljetuksia Päiväkumpuun alettiin järjestää vuonna 1984.

Lomat olivat aluksi 10 vuorokauden mittaisia ja osallistujille maksettomia. Demokraattiset naiset kutsui naisia lomalle ja naistoiminnan rahoista lomia myös maksettiin. Eräänkin suurperheen äidille järjestettiin kotiapua, jotta loma mahdollistui (Vennonen, 8.4.2016).

Vuodelle 1988 asetettiin tavoitteeksi välittää viiden vuorokauden tukiloma 250 henkilölle. Lisäksi järjestettiin perheleiri, josta perittiin sosiaaliministeriön päätösten mukainen maksu aikuisilta, alle 16-vuotiaat lomailivat ilmaiseksi.

Pääosa rahoituksesta saatiin Raha-automaattiyhdistykseltä ja loput rahat tulivat kunnilta, yksityisiltä lahjoittajilta ja oman varainhankinnan kautta. Päiväkumpuun saatiin aluksi myös tavaralahjoituksia muun muassa hetekoita, pöytiä, tuoleja, sänkyvaatteita jne.

Päiväkumpu on aina ollut turkulaisille ihmisille rakas paikka. Lomalla olleet lähettivät usein kiitoskortteja yhdistyksen toimistoon (Salminen, 14.4.2016).

Lomapaikan arvostamisesta ja viihtymisestä kertoo myös tunte mattoman lomalaisen muistiin merkitsemä kertomus viikon oleskelusta Lomakeskus ja kylpylähotelli Päiväkummusta, oletettavasti vuodelta 1984:

”Meit Turkulaissi on tääl yks linja-autolline. Me kokonnutti Turu Tuomio-
kirko ette ja sit me tultti tänne Päiväkumppu 18. päivä.
Tääl on meist piretty sit niimpal hyvä hualtta. Syätty kolm kertta päiväs
ja juattu kaffet viäl pullankans.

Aamul olla jumpattu ja uitu. Joku meist on käyny tual Fysikaallises
hoiroski. Sitto jokailta ollu tanssit, on liukasteltu tossutta kans tosa

parketil.

On tääl ollu kaikellaist hianoo ohjelmakki ku esimerkiks ”Jallu” ja sitt vähä arvokkampaaki ol se kun ne fliikat tanssas, ja melkkes syrän py-sähtys kuniil flikoil ol ne pullot päänspääl eikä ne eres puronnu vaikk ne tanssis. Jotkut meist kävi tual linja-auto matkalki ja siäl oli sit merkillise hyvä nuarmies ku selitti kaik matkavarrell, silltuli ku mankkarinnauhalt jutut ja kaikse tiäs.

Tälaikka ku me Turkulaise olla tääl oltu on ollut niimpal kylmä, mutkyl me silti olla kans ulkoiltuki.

Sit mun täyty kertto et kyl o hianot huanet tääl hotelis. Ykski meijä flikoist sanoset hänel o ihan semmone olo ku olis kujoku prisessa, ku o niimpal hianot sänkyvaatteetki.

Yks juttu viäl, ku tääl on ruaka nii hyvä et tule syätty vähä liikka. Munkin piti olla rietil et olis saanu vähä paino puttoma, mut enä ei uskalla eres vaakaapäi kattokka.

Kyll tämä viikko on ollu sitteki liia lyhkäne, mut mä luule, et kaikk Turkulaise o kiitollisi ja toivova täl talol vaa hyvää jatkaa, et mää kiitä taloväkke kaikkie Turkulaiste pualest.

Et kiitos vaa oikkempal”. (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirjakansio, 1984)

Yhdistyksen toiminnassa tapahtui 1980-luvun loppuvuosina huomattavaa vireytymistä ja laajentumista. Niin toimikunnan kokousten kuin lomalaistenkin määrät lisääntyivät. Tukilomien kysyntä ja välitys oli ennätyksellistä, siitä kertovat seuraavat henkilömäärät: Lomalaisia oli vuonna 1988 Päiväkummussa 340 henkilöä. Lisäksi järjestettiin Turun kaupungin rahallisesti tukemana perheleiri, jolle osallistui 26 aikuista ja 39 lasta.

Vuonna 1990 tukilomia oli 8 erillistä jaksoa, joista yksi oli perheleiri, yksi ns. oma tukilomaleiri Tammivalkamassa. Lomalle pääsijöitä oli yhteensä 293 henkilöä, joista lapsia 27. Myös seuraavan vuoden (1991) toimintakertomus on runsas. Päiväkummussa oli 7 lomajaksoa ja lisäksi järjestettiin perheleiri ja tukiloma Tammivalkamassa. Aikuisia ja lapsia pääsi siten lomalle reilusti yli 300 henkilöä. Näille lomille järjestettiin myös kuljetukset. Lomia välitettiin lisäksi muihin lomakohteisiin kuten Jyväskylän Lomaharjulle, Iisalmen Runniin ja Kuopion Rauhalahteen.

Vuonna 1992 lomalaisia oli Päiväkummussa reilut 280 ja Tammi-

valkamassa 47 aikuista ja 42 lasta. Lisäksi välitettiin Runnin kylpylään yksi 25 henkilön ryhmä. Vuonna 1993 oli kahdeksan ryhmää. Perheloman hakijoita ohjattiin hakemaan suoraan lomajärjestöltä. Ikivihreiden loma järjestettiin taas Tammivalkamassa. Tuohon aikaan tuettujen lomien omavastuu oli 70 markkaa/henkilö/vrk. (L-S Loma ja Virkistys, Toimintakertomus, 1988, 1990, 1991, 1992, 1993)

Koko 1990-luvun alun välitettiin suuret määrät lomiam. Tuota aikaa varjosti Suomen taloudellinen lama. Vuoden 1992 ja vuoden 1993 toimintakertomuksessa todetaankin, että lomiam on myönnetty ensisijaisesti vähätuloisille henkilöille ja perheille. Hakijoiden lomatuen perusteluissa olivat entistä useammin veloista ja maksuvaikeuksista johtuva taloudellinen tilanne ja siitä aiheutuvat mielenterveysongelmat. Eläkeläisten suurimpana ongelmana oli taloudellisten vaikeuksien lisäksi yksinäisyys ja kontaktien puute.

Päiväkumpuun tehtiin usein myös päiväretkiä. Näin laajan lomatoiminnan teki mahdolliseksi se, että yhdistyksellä oli oma palkattu henkilö hoitamassa lomajärjestelyjä. Yhdistys pystyi täten vastamaan Suomen taloudellisen laman johdosta lisääntyneeseen lomatarpeeseen.

Vuosituhat vaihtuu – tuetut lomat jatkuvat Kylpylähotelli Päiväkummussa

Vielä 2000-luvun alkaessa yhdistys välitti seitsemän lomajaksoa, vaikka kaikki työ tehtiin vapaaehtois pohjalta siten, että puheenjohtaja ja sihteeri kävivät toimistolla hoitamassa juoksevia työtehtäviä. Vuoden 2002 toimintasuunnitelmaan kirjattiin tavoitteeksi järjestää kolme lomajaksoa Päiväkumpuun ja yksi liikuntaloma Tammivalkamaan. Jälkimmäinen ei kuitenkaan toteutunut vähäisen osanottajamäärän takia. Seuraavana vuonna järjestettiin viisi lomajaksoa lähes 200 osallistujalle. Vuodesta 2005 vuoteen 2009 lomiam välitettiin 120 henkilölle. Vuonna 2009 lomien järjestäjä Virkistys- ja Kylpylälomat ry. ilmoitti, että Raha-automaattiyhdistys on kiristänyt lomien ehtoja ja että lomien paikkamäärä laskee kolmestakymmenestä 20 paikkaan. Saatavana olisi siis 4 x 20 eli 80 lomapaikkaa. (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirja 8.6.2009)

Koska bussimatkan järjestäminen 20 hengelle Päiväkumpuun tulisi liian kalliiksi, sovittiin että lomaryhmän kooksi tuli 40 henki-

löö. Vuodesta 2009 lähtien yhdistys on välittänyt kaksi lomaryhmää Päiväkumpuun ja siten vähintään 80 henkilöä on vuosittain päässyt tuetulle lomalle.

Päiväkumpu – naisten oma paikka

Artikkelissaan ”Sosiaalinen lomatoiminta on osa työläisnaisliikkeen toimintaa” Terri Stenman on kuvannut Päiväkummun vaihteita ja toimintaa erityisesti naisten vapaaehtoistyöksi (Stenman, 1990). Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry:llä oli alusta lähtien oma lomapaikka. Ensimmäiset kymmenen vuotta lomia vietettiin vanhassa kaksikerroksisessa huvilassa Kauniaisten Päiväkummussa. Nimi Päiväkumpu ja vanhaa irtaimistoa otettiin mukaan, kun 1957 muutettiin Ylhän maalaistaloon Karjalohjalle Lohjanjärven rannalle. Tuohon aikaan lomatoiminta laajeni ja Ylhän tilan lisäksi majoitustiloja vuokrattiin naapurien ullahkokuoneistakin. Karjalohjan Päiväkummussa alkoi 1960-luvun lopulla laajentamissuunnitelma ja rakentamisen alkuun päästiin 1971. Avajaiset olivat juhannuksena. Ylhäisten tilan oheen rakennettiin rinneratolot majoittumista varten. Ensi vaiheessa saatiin 15 kahden hengen huonetta ja lisävuoteilla majoituskapasiteetti kohosi 45 paikkaan. Varusteina huoneissa oli wc, suihku ja komeerotilaa. Rakentaminen jatkui vaiheittain. Rahankeräyksiä ja talkootyön organisoimista varten perustettiin 1960-luvulla Päiväkummun Kannatusyhdistys¹.

Raha-automaattiyhdistyksen avustuksen ja erilaisten keräysten avulla saatiin uusi hotelli ja ravintola vuonna 1982. Lomatoimijoiden pitkäaikainen unelma, kuntoutuspalveluja tuottava kylpylä valmistui vuonna 1989. Tämä laajennus toteutettiin niin sanotulla kovalla rahalla eli lainoilla. Ainoastaan urheiluhallin rakentamiseen saatiin opetusministeriön tukea.

”Päiväkummun eri rakennusvaiheet – aina viimeiseen suureen kylpyläurakkaan asti – ovat olleet naisten ja muunkin järjestöväen varainhankinnan, kekseliäisyyden, talkootoiminnan ja uurastusten tulosta” (Stenman, 1990).

¹ Päiväkummun Kannatusyhdistyksen jäsenet tekivät vuosikymmenien ajan suuren työn Päiväkummun hyväksi. Jäsenten ikääntyminen pakotti yhdistyksen kuitenkin lopettamaan toimintansa vuonna 2015.

Päiväkummun omistussuhteet muuttuvat

Suomalaista yhteiskuntaa 1990-luvun alkuvuosina koetelleen taloudellisen laman vaikutukset ulottuivat myös lomatoimintaan. Valtakunnallinen Loma ja Virkistys ry ajautui laajennusta varten otettujen suurien lainojen takia suuriin vaikeuksiin ja lopulta konkurssiin vuonna 1993.

”Lama, lainat ja velkainvestointi purevat. Päiväkumpu vasaran alle” otsikoi Kansan Uutiset toukokuussa 1993. Jutussa kerrotaan, että Päiväkummussa toteutettiin vuonna 1988 noin 20 miljoonan markan investointi, joka rahoitettiin lainavaroin. Lainoilla laajennettiin mm. hoito-osastoa ja rakennettiin palloilu- ja uimahallit. Koko käyttöpinta-ala lähes kaksinkertaistui. Lainojen määrä suhteessa liikevaihtoon oli suuri, ja näin ollen niiden hoito vaikeutui, vaikka liiketoiminta sinänsä olikin terveellä pohjalla. Lehti kertoo lisäksi, että Päiväkummussa oli 57 työntekijää ja että se oli Karjalohjan suurin työnantaja. (Kansan Uutiset 26.5.1993)

Vuoden 1993 ensimmäisessä toimikunnan kokouksessa tammi-kuussa Kylpylä-Lomakeskus Päiväkummun toimitusjohtaja Matti Jähi kävi selvittämässä valtakunnallisen Loma ja Virkistys ry:n tilannetta. Selvityksen pohjalta todettiin, että Loma ja Virkistys on maksuvaikeuksissa, mutta että toimintaa Päiväkummussa kannattaisi jatkaa ja siksi neuvotteluja on käyty eri pankkien kanssa.

”Ennen konkurssia päätettiin keskittää kaikki lomat Päiväkumpuun, mutta ei se lopulta auttanut. Sitten Matti Jähi ja minä tulimme Turkuun ja pyysimme Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry:tä yhdessä Päiväkummun kannatusyhdistyksen ja Solaris-lomat ry:n kanssa perustamaan uuden yhdistyksen. Siinä vaiheessa hylättiin kaikki muut alueelliset Loma ja Virkistys -yhdistykset.” (Merranti, 27.4.2016)

Päätettiin perustaa uusi yhdistys nimeltä Virkistys- ja Kylpylä-lomat ry, jonka jäseniksi tulivat edellä luetellut kolme yhdistystä ja henkilökunnan yhdistys. Kylpylähotelli Päiväkummun liiketaloudellista toimintaa ylläpitämään mainitut yhdistykset perustivat Karjalohjan Päiväkumpu oy:n.

Valtakunnallisen Loma ja Virkistys ry:n toiminta päättyi kesäkuussa 1993 pidettyyn pakkohuutokauppaan. Toimitusjohtaja Matti Jähi selvitti tilannetta kolmesivuisessa kirjeessään jäsenjärjestöille.

”Olemme taistelleet neljän vuoden ajan kunniakkaasti Kylpylä-Lomakeskus Päiväkummun elinmahdollisuuksien puolesta. Kylpylätoiminnan alusta, loppuvuodesta -88 lähtien, näytti siltä, että Loma ja Virkistys ry:n liiketoiminnallinen puoli, siis Päiväkumpu, toimii vähintäänkin tyydyttävästi. Mutta kohtuuttoman raskas velkataakka hirmuisine korkoineen oli kuitenkin ylittämätön ongelma.” (Loma ja Virkistys, Jäsenkirje jäsenjärjestöille, 12.5.1993)

Niin päättyi 45-vuotinen historia, ja eri puolilla maata sijaitsevat jäsenjärjestöt jäivät ilman keskusjärjestöä.

Virkistys- ja kylpylälomat ry

Helsingissä toimivat Solaris-lomat ry ja Päiväkummun Kannatusyhdistys ry sekä Lounais-Suomen Loma ja Virkistys perustivat uuden yhdistyksen nimeltään Virkistys- ja Kylpylälomat ry. Sen päätehtäväksi tuli organisoida ja hoitaa Kylpylä-Lomakeskus Päiväkummun liiketoimintaa. Uusi järjestö otti myös vastatakseen pakkohuutokaupassa syntyneen lainan. Virkistys- ja Kylpylälomien työntekijäksi palkattiin Terri Stenman.

Lounais-Suomen Loma ja Virkistyskokouksessa 21.9.1993 Virkistys- ja Kylpylälomien hallituksen jäsen Sirpa Ruisniemi raportoi, että saneeraustoimenpiteiden ansiosta Päiväkummun toimintanäkymät ovat myönteisiä ja talon palvelujen käyttö kohtalainen lamasta huolimatta. Vuotta myöhemmin pidetyssä kokouksessa todetaan kuitenkin, että saneeraustoimenpiteistä ja talon kohtalaisesta käytöstä huolimatta kustannukset eivät ole riittävästi laskeneet, joten edelleen on tehtävä lujasti töitä toiminnan jatkuvuuden ylläpitämiseksi. Vuonna 1996 tilanne todetaan kireäksi, korkoneuvotteluissa ei ole edetty toivotulla tavalla. Päiväkumpu oy oli pyytänyt yritysconsultti Markku Veijalaista selvittämään tilannetta. (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirja 27.3.1996) Virkistys- ja Kylpylälomien syysvaltuuston kokouksessa marraskuussa (1996) saatiin kuulla, että Päiväkumpu oy ja Solaris-lomat ry olivat allekirjoittaneet managementtisopimuksen, joka siirsi hallinnoinnin Solaris-lomat ry:lle. Sopimuksen tarkoitus oli turvata Päiväkummun toiminnan jatkuvuus. Leena Kolsi Solariksesta oli esittänyt toiveen, että jäsenjärjestöt hakisivat Solaris-lomat ry:n jäsenyyttä. Yhdistys päätti jättää hakemuksen. (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirja 26.11.1996)

Kesäkuussa 1997 Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry:n toimikunta sai kuulla, että Päiväkumpu oy:n rahoitusta hoitava pankki on esittänyt Päiväkummun myymistä Solaris-lomat ry:lle. Yhdistyksen toimikunta totesi, että menettely olisi parhain vaihtoehto, ja että yhdistys voi edelleen välittää lomiam Päiväkumpuun. (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirja 11.6.1997) Pöytäkirjan liitteenä on nimetön ja päiväämätön, yhdeksän sivun pituinen selvitys mitä toimenpiteitä Päiväkummussa pitää tehdä toiminnan tehostamiseksi ja kannattavuuden parantamiseksi. Oletettavasti kyse on aiemmin palkatun yrittäjäkonsultin raportista.

Näin Kylpylähotelli Päiväkummun uudeksi omistajaksi tuli Solaris-lomat ry vuonna 1997. Tämä oli monille pitkään Päiväkummun eteen uurastaneille naisille katkera paikka, ja naisia syvästi haavoittanut asia. Arvet jäivät pitkäikäisiksi ja heijastuivat myös seuraaviin käytäviin neuvotteluihin, joiden eteen jouduttiin.

Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry:n lomien välittäminen Päiväkumpuun jatkui edelleen tavanomaiseen tapaan. Virkistys ja Kylpyläomat ry, jonka tuettuja lomiam yhdistys välitti Päiväkumpuun, alkoi maksaa yhdistykselle pientä lomajärjestelytukea.

Yhdistyksen vuoden 2001 pöytäkirjoissa on merkintöjä keskusteluista, joita on käyty Solaris-lomat ry:n ja Virkistys- ja Kylpyläomat ry:n suhteista. Raha-automaattiyhdistys oli tuonut esiin, että rahanjakoa tulisi selvittää. Tämän ajateltiin tarkoittavan, että koko tukirahapotin saisi Solaris-lomat ry. (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirja 31.10.2001). Toimitusjohtaja Leena Kolsi Solaris-lomat ry:stä esittikin Virkistys- ja Kylpyläomat ry:n kokouksessa 13.9.2002 lomajärjestöjen yhdistämistä. Tätä eivät kuitenkaan kaksi muuta eli Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry ja Päiväkummun Kannatusyhdistys ry kannattaneet, ja niin Virkistys- ja Kylpyläomat ry:n lomatoiminta jatkui. Se vietti 10-vuotisjuhlaansa Päiväkummussa 27.5.2003.

Solaris-lomat ry halusi kuitenkin edelleen ylläpitää keskusteluja lomatoimintojen yhdistämisestä, ja ne alkoivatkin uudelleen vuonna 2009. Neuvottelut olivat osapuolten erilaisten näkemysten vuoksi välillä hyvinkin hankalat. Lopulta syyskuussa 2010 allekirjoitettiin sopimus lomatoiminnan siirtämisestä Solaris-lomat ry:lle vuoden 2011 alusta ja toinen sopimus Virkistys- ja Kylpyläomat ry:n henkilökunnan työsuhteiden jatkumisesta. Vuoden 2011 alusta yhdistyksen välittämät lomamat ovat olleet Solaris-lomat ry:n lomakiintiöstä.

Vanhustyö osaksi yhdistyksen toimintaa 1980-luvulla

Vuoden 1980 toimintakertomuksessa on ensimmäistä kertaa maininta, että yhdistys on ilmoittautunut mukaan valtakunnalliseen vapaaehtoiseen vanhustyön kokeiluun, jota toteutetaan myös Turussa. Vapaaehtoinen vanhustyö lähti varovasti käyntiin. Aluksi yhdistyksessä välitettiin asian tiimoilta ainoastaan kurssi- ja tilaisuustiedotteita, mutta vuoden 1981 toimintasuunnitelmassa tavoitteeksi asetetaan kurssitilaisuuden järjestäminen. Tavoitteena oli selvittää vapaaehtoistyön tarvetta ja suunnitella varsinaista toimintaa tiiviissä yhteistyössä kaupungin sosiaalitoimiston kanssa. Kurssi järjestettiin: kaupungin vanhustyön toimikunnan sihteeri Valvi Kaipiainen esitelmöi vanhustyön kokeilusta ja kokemuksista Turussa, apulaiskaupunginjohtaja Ilkka Järvinen kertoi miten ystäväpalvelu sopii kd-liikkeeseen ja Ritva Vennonon puolestaan selvitti vastuuhenkilön tehtäviä.

Osallistuttiin myös kaupungin järjestämille ystävätoiminnan kurssille ja myyjäisiin. Varojen kokoamiseksi toimintaa varten Turun kaupunki organisoi mukana oleville järjestöille myyjäisiä konserttitalon ala-aulassa. Yhdistyksen jäsenet olivat mukana myyjäisjärjestelyissä ja myös vanhustoimikunnan apuna. Turussa on vuodesta 1976 toiminut järjestöjen yhteinen Vanhustyön Neuvottelukunta. Se järjesti 80-luvun lopulla eläkeläisten messutapahtuman VPK:n talolla, missä yhdistys oli mukana esitellen toimintaansa.

Toiminta- ja virkistyspäiviä vanhustentalojen asukkaille

Yhdistyksen varsinainen ystävätoiminta alkoi syksyllä 1985. Silloin järjestettiin Turun kaupungin vanhustentaloissa asuville vanhuk-sille ohjelmallinen toimintapäivä Tammivalkamassa. Osallistujia oli ensimmäisenä vuonna noin 60 henkilöä ja seuraavina jo 100 henkilöä.

Näitä virkistyspäiviä yhdistys järjesti aina vuoteen 1991, jolloin puolestaan tehtiin retki Päiväkumpuun Karjalohjalle. Retkelle osallistui 50 henkilöä. Terttu Salminen muistelee: ”Inva-busseilla haettiin ja vietiin takaisin, mutta sitten kun Turun kaupunki ilmoitti, että enää ei saada rahaa eikä ilmaisia busseja, ei näitä virkistyspäiviä

pystytty järjestämään” (Salminen, 14.4.2016).

Lisäksi parin vuoden aikana (1989–1990) yhdistyksen jäseniä kävi vanhainkodeissa tervehtimässä vanhuksia.

Kerhotoimintaa Rientävällä

Yhdistyksessä käytiin 1980-luvun lopulla keskustelua toiminnan laajentamisesta ja päädyttiin siihen, että yhdistyksen tulisi tarjota eläkeläisille monipuolista toimintaa. Pohdittiin kerhotoiminnan aloittamista. Tärkeäksi nähtiin yhtäältä edullisten ateriapalvelujen tarjoaminen ja toisaalta kerhon tulisi olla mukava kohtamispaikka. Kerhoa suunniteltiin vaihtoehtoisesti Turun itäiselle alueelle, Nummenmäelle tai Pohjola-Kähäri alueelle. Loppujen lopuksi tilakysymys ratkaisi paikan. Sopimukseen päästiin Rientävän johtokunnan kanssa ja aluksi tilat saatiin käyttöön jopa vuokratta. ”Mäkeen eli lähialueiden taloihin jaettiin mainoksia tulevasta toiminnasta. Avajaisissa oli kolmisenkymmentä henkilöä ja mukana oli myös apulaiskaupunginjohtaja Ilkka Järvinen”. (Merisaari, 27.4.2016)

Toiminta aloitettiin syksyllä 1988 Pohjolan kaupunginosassa urheilutalo Rientävällä. Kerho toimi kolmena, välillä jopa viitenä, päivänä viikossa ja sen toiminta-ajatuksena oli antaa virikkeitä yksinäisille ihmisille. Suosituin päivä oli maanantai, jolloin tehtiin käsitöitä myyjäisiä varten ja erityisen suosion maanantaisin saavutti Sini Leinon vetämä liikuntatunti. Keskiviikkopäivisin oli lukupiiri ja valmistettiin kotiruokaa. Ruoasta perittiin omakustannushinta ja sitä toimitettiin myös lähiseudun vanhuksille koteihin. Tuula Merisaari muistelee: ”Kerhossa leivottiin, tehtiin käsitöitä ja askarreltiin. Tehtiin myös perinneruokia kuten klimppisoppaa ja pastanttipuuroa, perniöläistä perinneruokaa” (L-S Loma ja Virkistys, käsiohjelma 16.5.2009). Perjantapäivisin koolla olivat laulunharrastajat Terttu Suomen johdolla. Kuorolaiset esiintyivät sekä yhdistyksen omissa tilaisuuksissa että myös palvelutaloissa ja vanhainkodeissa. Välillä kerhoissa kävi eri alojen asiantuntijoita, pidettiin myös joulu- ja äitienpäiväjuhlia.

Kerhoon osallistui aluksi 15–20 henkilöä ja erillisinä teemapäivinä viikoittain 50–60 henkilöä. 1990-luvulle tultaessa kerhotoiminta vilkastui ja vuonna 1994 kävijöitä oli jo noin 100 henkilöä viikoittain. (L-S Loma ja Virkistys, Toimintakertomukset 1989, 1994)

Kerholaisten kuoro esiintyi yhdistyksen 40-vuotisjuhlassa 1999. Kuva: yhdistyksen arkisto.

Taistelua Kähärinmäen toiminnan puolesta

Rientävän toimintaan saatiin tukea Turun kaupungilta, mutta tuen avulla ei kuitenkaan saatu peitettyä kaikkia kustannuksia. Lyhyen ajan saatiin myös valtion myöntämää työllistämistukea ja keräysvaroja käytettiin kustannusten kattamiseen. Ateriapalvelua yritettiin saada kaupungin ostopalveluksi siinä onnistumatta. Kaupunki perusteli päätöstään sillä, että kaupunki itse lisää kotiin annettavia ruokapalveluja, eikä kerhon ruokailutoimintaa näin ollen tueta. Tästä nousi sekä lehdistössä että pohjolalaisten parissa vastarinta.

Uusi Päivä -lehti julkaisi helmikuussa 1990 kitkerän artikkelin otsikolla ”Vanhusten kerhotoimintaan osallistuminen – valittujen

etuoikeus”. Jutussa tuodaan esiin kaupungin päätösten kummallisuudet: kaupunki antoi rahaa kahdelle yhdistykselle, mutta jätti Lounais-Suomen Loma ja Virkistuksen ilman. Jutussa kysytäänkin ”Millaisilla tuomarin valtuuksilla päätettiin tukea muutamaa kerhoa ja evätä tuki toisella puolella kaupunkia sijaitsevalta kerholta? Miksi juuri Pohjolan alueen vanhuksille olisi lisättävä kotiin tuotuja ruoka-annoksia ja kerhotoiminnan tuen eväämisen myötä sitoa juuri heidät asuntojensa yksinäisyyteen?” (Turun Uusi Päivä 2/1990)

”Kähärin mäes ei ol sit yhtikäs mittään toimintaa. Nyt se on ollut piristävää, kun on päästy yhdes puhumaan. Ikänsä kun on pienillä palkoilla tehty työtä, tämä on tuntunut hyvältä.” Näin puolestaan aloitti Kansan Uutisten toimittaja Pekka Helminen samasta aiheesta kirjoittamansa jutun. Artikkelin toinen otsikko oli ”Demarit ja oikeisto syrjivät” (Kansan Uutiset, 9.2.1990).

Koko toimintaa uhkasi siis lakkauttaminen, mutta kaupunginhallitukselle osoitetun oikaisupyynnön ja siihen liitetyn lähes 100 ihmisen allekirjoittaman vetoomuksen myötä, saatiin virikkeellinen toiminta Rientävällä jatkumaan. Tosin vuonna 1990 toiminnanohjaaja oli rahan vähyyden takia kesällä pari kuukautta lomautettuna.

Vanhustyön osuus yhdistyksen toiminnassa siis lisääntyi voimakkaasti 1990-luvun alussa, mutta samaan aikaan kaupungin antama tuki tähän toimintaan pieneni. Raha-automaattiyhdistykseltäkin haettiin tukea siinä onnistumatta.

Kerholaisista oli ajan kuluessa muodostunut useita toimintaryhmiä ja osallistuminen erilaisiin tapahtumiin ja retkiin oli vilkasta. Toimintaa haluttiin ehdottomasti jatkaa. Lyhyeksi aikaa saatiinkin kerhotoiminnalle Turun kaupungin ostosopimus (1991), jonka kaupunki kuitenkin irtisanoi päättyväksi vuoden 1992 lopussa.

Turun kaupunki jäädytti korttelikerhotoimintaan saatujen rahojen maksamisen vuonna 1995 ja näin ollen yhdistys joutui jälleen rahavaikeuksiin. Seurauksena oli, että työntekijä lomautettiin. Tilannetta yritettiin ratkoa monin tavoin, pyrittiin vaikuttamaan kaupungin päätökseen, neuvoteltiin Virkistys- ja Kylpylälomien kanssa tuen saamisesta lomatoimintaan, selviteltiin mahdollisuutta hakea EU:n tukea Varsinais-Suomen Seutukaavaliiton kautta. Virkistys- ja Kylpylälomilta saatiin tukea lomatoiminnan järjestelyihin, mutta tuki edellytti veteraanilomien markkinointia.

Kerhotoiminta supistui kaksipäiväiseksi. Kuitenkin vuoden 1995

toimintasuunnitelmaan kirjattiin, että korttelikerhotimintaa kehitetään ja aloitetaan omana toimintana kokeellisesti koululaisten ilta-päiväkerho. ”Ajattelimme, että olisi hyvä, jos olisi vanhuksia ja lapsia yhdessä” (Merisaari, 27.4.2016).

Kultaisia muistoja

Syksyllä 1995 oli vanhusten kerhotoiminnan lisäksi alkanut Raha-automaattiyhdistyksen tuen turvin koululaisten ilta-päiväkerho yhteistyössä Turun kaupungin päivähoito-osaston kanssa. Koululaisten ilta-päivätoiminnan vetäjäksi palkattiin Anne Huovinen.

Toiminta kuitenkin päättyi jo keväällä 1997, kun Raha-automaattiyhdistys ei enää tukenut toimintaa, eikä Turun kaupunkikaan ollut enää myötämielinen hankkeelle. Kaupunki alensi myös vanhustenkerholle osoitettuja tukia merkittävästi, ja niin yhdistyksen kokopäiväisen työntekijän pesti jouduttiin lopettamaan vuonna 1998.

40-vuotisjuhlassa oli esillä yhdistyksen toiminnasta kertova näyttely. Kuvassa vasemmalla juhlan emännät Tuula Merisaari, Terttu Salminen ja Ritva Vennonen. Onnittelemaan ovat tulleet Anna-Liisa Jokinen ja Nina Söderlund. Kuva: yhdistyksen arkisto.

Tuula Merisaari muistelee aikaa Rientävällä yhdistyksen kulta-aikana:

”Porukka tykkäsi tulla ja olla Rientävällä. Rientävän työ oli niin erilaista verrattuna muuhun järjestötyöhön, ei istuttu vain kokouksissa. Rientävä oli hyvää aikaa, se kokosi ihmisiä, vietettiin yhteistä aikaa, pidettiin kevät- ja joulujuhlat. Mukana olevat henkilöt inspiroivat, tehtiin yhdessä ja ihmiset olivat ihan sydäimestä mukana tekemässä. Myös retkille lähdettiin aina innostuneesti, mutta tukka putkella ajettiin illaksi kotiin, koska piti piti ehtiä katsomaan Kauniit ja rohkeat televisiosta.” (Merisaari, 27.4.2016)

Rientävän kausi päättyi keväällä 1998, mutta Rientävälle kokoonnuttiin vielä kerran vuonna 1999 pitämään yhdistyksen 40-vuotisjuhlat.

Ruusukorttelin aika

Yhdistyksen kerhotoiminta siirtyi syksyllä 1998 Turun kaupungin tiloihin Ruusukortteliin. Ruusukorttelissa toimi aluksi maanantai-kerho, laulukerho ja liikuntakerho sekä Boccia-kerho Jyrkkälän Nuorisotalossa. Nyt toimittiin ilman palkattua työntekijää, mutta siitä huolimatta toimintasuunnitelmaan vuodelle 1999 on kirjattu tavoitteeksi tarjota säännöllisiä toimistopalveluja, välittää tuettuja lomiam Kylpylähotelli Päiväkumpuun sekä järjestää kerhotoimintaa ja liikuntaa.

Yhdistys hoiti tuetulle lomalle päässeiden omavastuusuuden ja matkakulujen perinnän, ja sai Virkistys- ja Kylpylälomat ry:ltä korvausta lomatoiminnan järjestelyistä vuoteen 2010 saakka. Tämä ja kaikki muukin toimistotyö jäi pääasiassa Tuula Merisaaren ja Terttu Salmisen tehtäväksi. Kun yhdistys aloitti yhteistyön Solaris-lomat ry:n kanssa, lomien laskutus ja lomapaikkajärjestelyt siirtyivät kokonaan Solariksen hoidettaviksi. Nykyisin yhdistys tiedottaa haettavista tukilomista, kokoaa tulleet hakemukset ja lähettää ne Solaris-lomille sekä järjestää lomalaisille bussikuljetuksen Kylpylähotelli Päiväkumpuun. Lomaryhmän mukana lähtee yhdistyksen puolesta ryhmävastaava.

Yhdistyksen johtokunta 2017: Vasemmalta alkaen Tuuli Kastemaa, Mirja Kautonen, Sirkka Liisa Eronen, Elvi Jalava, Eini Pihlajamäki ja keskellä edessä Inkeri Backman. Kuvasta puuttuvat Annika Karvonen, Eija Nurmi ja Maisa Saloniemi. Kuva: Pia Jalkanen.

Toiminta Ruuskorttelissa on vakiintunut joka toinen maanantai kokoontuvaksi virkistyskerhoksi. Kerhossa juodaan kahvia ja seurustellaan sekä kuullaan myös esitys jostakin ajankohtaisesta aiheesta. Käsiteltävät aihealueet voi ryhmitellä yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kaupungin ikäihmisille suunnattuihin palveluihin ja terveyden edistämiseen. Luonnollinen osa ovat myös musiikkiesitykset ja muu kulttuuri bingoa unohtamatta. Toisinaan esitykset ovat teemansa puolesta liittyneet isompaan kokonaisuuteen kuten ikäihmisten asumiseen ja kotiin annettuihin palveluihin. Esillä on ollut myös kerholaisille tuntemattomampia ammatteja kuten viittomakielen tulkki, kielenkääntäjä ja tutkija.

Liikuntamuodot ovat myös pitkään pysyneet samana. Maanantaisin jumpataan ja torstaisin pelataan Boccia-peliä. Kokeilumielessä toimi vuonna 2007 ”Kunnossa kaiken ikää” -ryhmä, joka kävi Eini Pihlajamäen johdolla lauantaisin kuntosalilla. Kaudella 2013–2014 järjestettiin Tuuli Kastemaan vetämiä kulttuurikävelyjä Turun kaupungin alueella.

Toiminnastaan yhdistys on lähettänyt jäsenilleen kevästä 2012 lähtien kaksi kertaa vuodessa uutiskirjeen eli kootun tapahtumalehtisen. Pitkälti puheenjohtajan kontolle jäänyttä toimistotyötä saatettiin vielä vähennettyä, mikäli jäsenistöllä olisi sähköpostiosoitteet, mutta enemmistö haluaa edelleen tiedot paperisena. Nettiä käyttäville yhdistys on ylläpitänyt vuodesta 2013 kotisivuja www.lomajavirkistys.fi.

Rahoittajia ja ”rahantekijöitä”

Elina Katainen antoi demokraattisten naisten historiaa luotaavalle teokselleen nimeksi ”Akkain aherrusta aatteen hyväksi” (1994). Nimi on osuva ja kuvaa hyvin tämänkin historiikin sisältöä. Monenmoista työtä ovat naiset vaivojaan säästämättä tehneet kanssaihminen parhaaksi. Tuohon aherrukseen kuuluu olennaisesti myös rahanhankinta toimintaan. Äiti- ja lapsileirien sekä perhelomien järjestäminen vaati paitsi paljon käytännön järjestelyjä ja organisointikykyä myös riskinottoa, sillä rahan saaminen lomien järjestämiseksi ei aina ollut varmaa. ”Rahaa tehtiin” paitsi avustuksia hakemalla myös myyjäisillä, arpajaisilla ja keräyksillä. Laina-rahallakin lomiamme joskus järjestet-

tiin, jotta jatkuvuus voitiin turvata ja lomalaisten tarpeet tyydyttää.

Alkujaan äiti- ja lapsileirit sekä perhelomat olivat kokonaan maksuttomia. Keskeinen rahoittaja valtakunnallisesti oli sosiaaliministeriö/Raha-automaattiyhdistys ja paikallisesti Turun kaupunki. Näiltäkään tahoilta saatava tuki ei riittänyt täysin maksuttomiin lomiiin, ja niinpä suoritettiin erilaisia rahankeräyksiä, mm. arpajaisia.

Vasta 1980-luvun alussa alettiin Varsinais-Suomesta tulevilta lomalaisilta kerätä oma maksuosuus. Lomien järjestäjien on näin ollen pitänyt hankkia tarvittavat varat jostakin. Demokraattisten naisosastojen antaman tuen avulla moni pääsi lomalle. Turkulaisista yhdistyksistä Ritva Vennonen muistaa esimerkiksi Vaalan Pirkot, Kupittaaan Naiset, Turun Läntinen Naisosasto ja Kaerlan Naiset ”rahantekijöinä” (Vennonen, 8.4.2016). Myös Kaerlan Naisten omassa historiikissa kerrotaan, että osaston pöytä- ja tilikirjoissa on useina vuosina merkintöjä äitileirien tukemisesta. Rahaa saatiin kerättyä ruokaa tekemällä ja myymällä. Menestynein tuote olivat ”sallatit” ja ”sallattikestit”. (Karjalainen-Manninen, 1998, 58–59)

Yhdistyksen historian jokaisella vuosikymmenellä aina 2000-luvulle saakka poliisilaitokselta on anottu lupaa suorittaa tietynä aikana listakeräys vähävaraisten ja suuriperheisten äitien kesävirkestysoiminnan tukemiseen.

Viisi koria juotavaa ja 20 litraa piimää

Vuosittain anottiin rahaa myös Turun kaupunginhallitukselta ja Osuusliike Tarmolalta sekä yksityisiltä lahjoittajilta. Turun kaupungin osuus lomien rahoittamisessa oli merkittävä, se oli lähes yhtä suuri kuin muiden tukijoiden yhteensä. Esimerkiksi vuonna 1968 oli 16 äitiä ollut Ruissalon Metsärannassa 10 päivän lomalla ja siihen oli saatu avustusta Turun kaupungilta 1100 markkaa, sosiaaliministeriöltä 400 markkaa, Osuusliike Tarmolalta 350 markkaa ja lahjoituksia yksityisiltä ja järjestöiltä 614,47 markkaa.

Tavaralahjoitusten kerjääminen oli varsin paljon voimavaroja vaativaa työtä ja useimmiten ruokatarvikkeet ostettiinkin saaduilla tukirahoilla kaupasta. Ruissalon Metsärannassa vuonna 1970 järjestetyille lomille käytiin kuitenkin myös pyytämässä suoraa tavara-apua turkulaisilta yrityksiltä. Huolella tehty luettelo kertoo, että Auran Panimosta saatiin viisi koria juotavaa ja Valiolta 20 litraa piimää.

Makkaraa saatiin Lundenin lihalta 3 lenkkiä, LSO:lta 5 kiloa ja Fisher-Bergeriltä 3 kiloa. Ruokavalio näytti siten ainakin tuolla leirillä olleen varsin makkarapitoinen. Muna- ja Vihannestukku lahjoitti kurkkuja ja tomaatteja. Artion ja Kastun leipomoista saatiin pitkoja ja limppuja. Seuraavana vuonna samoilta tahoilta ei enää saatukaan mitään, mutta Kastun leipomo sentään myi leirille leipää puoleen hintaan. (Naisten ja lasten Virkistyskoti, KA, 1F9, Hb leiritoiminta 1970–1990)

1970-luvulle tultaessa elinkustannukset nousivat eikä rahaa aina saatu tarvittavaa määrää ja niinpä esimerkiksi vuonna 1971 ei kyetty järjestämään lomaa Päiväkummussa, vaan ainoastaan 17 äitiä lomaili Metsärannassa (Anomus Turun kaupunginhallitukselle 14.2.1972). Järjestetyt lomat olivat kuitenkin edelleen 10 vuorokauden mittaisia vuosikymmenen puoliväliin saakka. Sen jälkeen lomajakson pituus Metsärannassa oli seitsemän vuorokautta, mutta nyt lomalle pääsi enemmän äitejä, koska lomajaksoja lisättiin. Kaikki lomailivat edelleen maksuttomasti.

Rahalupauksia jäädytettiin

Vuoden 1974 anomuksessa kaupunginhallitukselle vedotaan edelleen kustannusten nousuun ja pyydetään nostamaan avustuksen määrää. Rahaa saatiinkin nyt huomattavasti enemmän, mutta koska päätöksestä tehtiin valitus, yhdistys ei saanut varoja käyttöönsä kuin vasta vuosia myöhemmin. Seuraavalla vuosikymmenellä valitusten jätöstä vaikuttaa tulleen tapa. Turun kaupungin yleishyödyllisiin tarkoituksiin varatun määrärahan jakamisesta tehtiin 1980-luvun alkuvuosina useampana vuonna peräkkäin valitus ja myönnettyt varat saatiin käyttöön monia vuosia myöhemmin. Joinakin vuosina rahat saatiin käyttöön ehdollisesti siten, että yhdistys sitoutui maksamaan takaisin saamansa avustuksen, mikäli päätös valitusviranomaisissa muuttuisi.

Esimerkiksi vuodelle 1980 myönnettyt varat saatiin käyttöön vasta neljän vuoden kuluttua, kun korkein hallinto-oikeus oli ensin todennut, että kaupungin päätökset voidaan panna täytäntöön ja päätöksestä oli tullut lainvoimainen.

Vuonna 1982 yhdistys joutui lisäksi hankalaan tilanteeseen, kun rahoitusanomus kaupungille oli henkilövaihdosten takia jäänyt teke-

mättä ja se tehtiin vasta syksyllä jälkikäteen.

”Toimintamme rahoituksessa on nyt syntymässä todellinen ah-dinko. Vuoden 1981 yleishyödyllisistä määrärahoista järjestöllemme myönnettiin 16.500 mk, mutta koska jaosta on tehty valitus, ei raho-
jen käyttöönsaannista ole tietoa. Kesällä 1981 järjestämämme loma-
viikon, retkitoiminnan, toimistokulujen ym kokonaiskustannukset olivat 27150 mk.”

Hellyttikö yhdistyksen sihteeri Ritva Vennosen 12.10.1982 allekir-
joittama anomusteksti päättäjät, jää arvailujen varaan. Turun kau-
punki myönsi kuitenkin 17500 markkaa jälkikäteen. (L-S Loma ja
Virkistys, Toimintakertomus 1982)

Lomatoimintaa kömmähdys ei keskeyttänyt, vaan rahaa hankiti-
tiin muuta kautta eikä lainaakaan kaihdettu. Apua saatiin myös ar-
pajaisista. Esimerkiksi vuonna 1981 järjestettiin arpajaiset, josta
saatiin lähes 8000 markan tuotto yhdistykselle. Samana vuonna Ra-
ha-automaattiyhdistys tuki lomatoimintaa 4200 markalla, joten sen
osuus oli tuohon aikaan paljon pienempi kuin muun rahoituksen.

Hankalissa tilanteissa ja kassan ammottaessa tyhjyyttään, apuun
tuli Varsinais-Suomen järjestöyhdistys lainaten tarpeen mukaan
rahaa erääntyviin maksuihin. Kun rahaa ei valitusten takia saatu
käyttöön, yhdistykselle alkoi kerääntyä velkaa sekä Varsinais-Suo-
men järjestöyhdistykselle ja Demokraattisten naisten piirijärjestölle.
(L-S Loma ja Virkistys, Toimintakertomus 1985)

Velkoja päästiin kuittaamaan sitä mukaa, kun rahoja saatiin käyt-
töön. Uudelle vuosituhannelle tultaessa laina saatiin kokonaan mak-
setuksi. Edelleen yhdistys kuitenkin järjesti arpajaisia, myyjäisiä ja
kirpputoriapahtumia saadakseen rahaa toimintansa tukemiseen.
Luonnollisesti Turun kaupungin tuki oli edelleen merkittävin toi-
minnan mahdollistaja.

Vuonna 1984 Turun kaupungin sosiaalilautakunta julisti vapaaeh-
toista vanhustyötä tekevien yhdistysten haettavaksi avustusta. Yh-
distys anoi näitä varoja 10 000 markkaa, ja sai myös sen summan.

1980-luvun lopulla käynnistyi myös vanhusten kerhotoimin-
ta Rientävällä ja siihen anottiin ja saatiin rahaa kaupungilta, joka
myönsi rahaa vastaavaan kerhotoimintaan myös 12 muulle yhdistyk-
selle. Kerhotoimintaan saatiin kaupungin tukea ohjaajan palkka- ja
muihin toimintakuluihin vuosina 1988–1998.

Talouden heilahtelua ja vakautta

Yleisesti ottaen rahat olivat kuitenkin edelleen 90-luvullekin tultaessa tiukalla. Yhdistykselle syntyi uusia vaikeuksia, kun Kansan Keskus-Kassa, missä yhdistyksen varat olivat tallennettuina, lokakuussa 1992 tiedotti toimintansa purkamisesta. Yhdistyksellä oli tuolloin käyttö- ja keräysvaroja tallennettuna yhteensä lähes 35 000 markkaa. Toimikunta ryhtyi kiireesti toimeen tilanteen selvittämiseksi, mutta samalla arveltiin, että kaikkia varoja konkurssista tuskin saadaan. Rahoja saatiinkin jonkin verran takaisin, mutta vuonna 1998 oli todettava, että tappioksi on kirjattava runsaat 28 000 markkaa. (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirja 17.8.1998)

Rahoituksen vahvistamiseksi järjestettiin useita arpajaisia ja myyjäisiä. Hieman lisärahoitusta yhdistys sai, kun Turussa elokuussa vuonna 1994 järjestettiin Pohjoismaisen Ministerineuvoston Pohjoismaisen Forum. Forum kokosi noin 15 000 osallistujaa ja kaupungin sekä lähialueiden majoituskapasiteetti oli kovilla. Yhdistys osallistui majoittamiseen Rientävällä ja sai siitä tuloja toimintaansa.

Vuosille 1995–1997 saatiin kaupungilta tukea myös koululaisten iltapäiväkerhotoimintaan, mutta syksyllä 1997 saatu avustus oli niin pieni, että mahdollisuutta jatkaa ei enää nähty olevan. (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirja 11.6.1997)

Kun myös rahoitus vanhusten korttelikerhotoiminnan ylläpitämiseksi oli avoinna, yhdistyksen toimikunta pohti erilaisia vaihtoehtoja toiminnan ja palkkasaatavien turvaamiseksi. Syksyllä 1997 yhdistys päättää ottaa 50 000 markkaa lainaa Turun Seudun Osuuspankista ja varautui jo seuraavankin vuoden vaikeuksiin päättämällä, että vuonna 1998 otetaan 40 000 markkaa korotonta lainaa Turun Itäinen Järjestöyhdistys ry:ltä mikäli muu rahoitus ei järjesty (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirja 16.10.1997).

Joulukuussa 1997 yhdistys jouti irtisanomaan toiminnanohjaaja Tuula Merisaaren työsopimuksen päättyväksi kesäkuussa 1998. Yhdistyksen omien talousvaikeuksien ohella, samaan aikaan oli suuria huolia myös Päiväkummun osalta, kuten edellä kävi ilmi.

Tultaessa 2000-luvulle yhdistyksen toiminta rahoitettiin Turun kaupungin avustuksin, jäsenmaksujen ja myyjäistuottojen turvin sekä osallistujilta kerättävillä maksuilla. Virkistys- ja kylpylälomat

ry maksoi yhdistykselle lomien järjestelytukea toimintansa lopettamiseen saakka vuoteen 2010. Vähitellen myös myyjäisten ja arpa-jaisten järjestäminen jäi pois.

Yhdistyksen talous oli 2000-luvulle siirryttäessä hyvässä tasapainossa ja on jatkunut sellaisena. Muutos markoista euroiksi tapahtui vuoden 2002 alusta lukien. Yhdistyksen jäsenmaksuksi tuli ensimmäisenä vuonna 5 euroa. Sen jälkeen jäsenmaksua on korotettu maltillisesti. Vuonna 2017 jäsenmaksun suuruudeksi päätettiin 10 euroa.

Tietoa, tutustumista ja tulevaisuutta

Atk:n alkeiskursseja ikäihmisille

Yhteiskunnan palvelut ja erityisesti pankkipalvelut siirtyivät 1990-luvun loppua kohti yhä enemmän tietoverkkoon. Jotta ikään-tyneekin pysyisivät tässä muutoksessa mukana, yhdistys järjesti ensimmäiset atk:n alkeiskurssit vuonna 2001. Haluttiin myös opetella uusia viestinnän muotoja kuten sähköpostin käyttöä.

Rakennusliiton Turun aluetoimistoon oli saatu oma tietokone-luokka, jonne voitiin suunnitella ja järjestää kurseja. Kurssit toteutettiin yhteistyössä KSL:n Turun Opintojärjestön kanssa. KSL:n ja Turun kaupungin tuen ansiosta kurssihinnat osallistujille olivat edulliset.

Ennen ensimmäisiä kurseja kartoitettiin tarvetta ilmoituksen avulla: ”Käytätkö tietokonetta? Tuntuuko joskus, että taito on hukassa? Tai suunnitteletko vasta tietokoneen käyttämistä?” ”Yhdistyksemme suunnitelmissa on järjestää syksyllä tietokoneen alkeiskurssi ikäihmisille päiväkursseina. Ota yhteyttä, jos olet kiinnostunut, että voimme kartoittaa kurssin tarvetta.” Tarvetta mitä ilmeisemmin oli, koska ensimmäisen syksynä järjestettiin kolme kurssia ja seuraavana vuonna neljä.

Kurssit olivat noin 30 oppitunnin pituisia ja opiskelijoita mahtui yhdelle kurssille 15. Alkuvuosina kurseja järjestettiin useita, kunnes kysyntä myöhemmin väheni ja vuosittain järjestettiin enää yksi alkeiskurssi ja yksi jatkokurssi. Koulutukset pidettiin viimeisen ker- ran vuonna 2015. Kiinnostus tulla monen päivän koulutukseen oli

Retkellä Teijossa ja Osmanlahdella. Ei tietoa vuodesta. Kuva: yhdistyksen arkisto

vähentynyt. Ikäihmisilläkin on omat kannettavat ja tabletit, joiden käyttöön kysytään apua tarpeen mukaan. Nykyisin on tarjolla tietokoneen käytön tukea säännöllisesti muun muassa Turun kaupungin kirjastossa.

Palvelujen sähköistyminen etenee kuitenkin ripeästi ja yhä useammin tietoa palveluista saa vain verkon kautta, joten tuen tarvetta tulee jatkossakin olemaan. Kun julkinen hallinto tulevaisuudessa kokonaisuudessaan digitalisoidaan, muutos tulee olemaan valtava. On ruvettu puhumaan digiloikasta. Sen ottaminen on melkoinen haaste koko yhteiskunnalla, mutta erityisesti ikäihmisille. Mobiilitekнологia tulee kuitenkin myös tarjoamaan monia uusia innovaatioita ikäihmisten avuksi.

Retkiä ja juhlia

Erilaiset retket ovat aina olleet yhdistyksen jäsenten suosiossa. Tehdyistä retkistä on alkuvuosikymmeniltä vain vähän merkintöjä arkistoaineistossa. Lomaleirien aikana Ruissalon Metsärannassa ja Tammivalkamassa retkeiltiin luonnossa lomaleirien lähialueilla. Terttu Salminen ja Tuula Merisaari muistelevat yhdistyksen 50-vuo-

Retkeläisiä Mustion linnassa kesäkuussa 2016. Vasemmalta Hilikka Uusitalo, Eija Saajala, Ritva Suontausta, Ritva Jalonen, Eija Nurmi, Leila Lehtonen, Elvi Jalava, Eila Kaukovaara, Eila Hautamäki, tuntematon, Eeva-Liisa Huhtanen. Kuva: Eini Pihlajamäki.

tisjuhlan käsiohjelmassa (2009), että retket ja erilaiset juhlat ovat olleet keskeinen osa yhdistyksen toimintaa.

Rientävän kerhosta tehtiin säännöllisesti retkiä lähialueille, ja myös päiväristeilyt olivat ohjelmassa. Päiväkummussa käytiin usein, joskus myös Tammivalkamassa ja Aurikonlahdessa Hirvensalossa.

Bussiretkiä tehtiin jo varhain Päiväkumpuun. Päiväkummussa käytiin muun muassa Unikeonmarkkinoilla ja keskiaikapäivillä. Myös muu Lohjan seutu on ollut usein päiväretkien kohteena, mm. Vironperä ja Fiskars ovat tulleet tutuiksi.

Sauvon Osmanlahdessa Helvi ja Antti Isomäki järjestivät monena vuotena 1990-luvulla ja vielä vuonna 2000 ruokakestejä. ”Noutopöydästä haettiin hyvää ruokaa ja monenmoisia vihanneksia. Oli mukavaa yhdessäoloa” (Merisaari, 24.4.2016)

Kuluneiden vuosikymmenien aikana Varsinais-Suomi on tullut monien lähialueille suuntautuneiden retkien ansiosta tutuksi. Myös Turun kaupungissa on tutustuttu moniin kohteisiin, kuten Vesimuseoon ja Logomoon. Useasti on myös käyty Satakunnan puolella: On tutustuttu esimerkiksi Olkiluodon ydinvoimalaan, vanhaan Rau-

maan ja Leineperin ruukkiin. Kylpylähotelli Yyterissä vietettiin yhdistyksen 45-vuotisjuhlaa vuonna 2004. Teatteri- ja erityisesti kesäteatteriretket ovat olleet vuosittain ohjelmassa.

Eräs suosituimmista retkistä on yhdistyksen perinteisiin kuuluva jouluretki. Joulupöydän antimista on päästy nauttimaan maataloilla, kartanoissa, kievareissa ja kouluissa. Varsinais-Suomessa on runsaasti kohteita, joten uusia tutustumiskohteita on ollut tarjolla varsin usein.

Päiväretkiä on tehty myös Eduskuntaan. Tampereella on käyty mm. televisio-ohjelman nauhoituksessa. Retkikohteena on myös ollut Ainola Järvenpäässä ja Martta Wendelin museo Tuusulassa.

Kesällä 2014 tutustuttiin Serlachiuksen vasta avattuun museoon. Vietettiin päivä Kaustisten musiikkijuhlilla, missä teemana oli Varsinais-Suomi ja tutustuttiin Saarijärveen ja Virtoihin.

Seuraavana kesänä kierrettiin Ahvenanmaa – tuo lähellä oleva, mutta silti monille tuntematon saari. Kesällä 2016 kohteena oli puolestaan läntinen Uusimaa, Mustion linna, Schjerfbeck-museo Tam-

Yhdistyksen 50-vuotisjuhlat pidettiin Ruusukorttelissa 2009. Kuvassa oikealla juhlan juontanut Onerva Kirveennummi, pöydän päässä Teuvo Merranti ja häntä vastapäätä Arja Merranti, vasemmalla Terri Merranti, Heli Astala ja Eini Pihlajamäki. Vasemmalla pöydän päässä Anni Järvinen. Kuva: Aimo Ruisniemi.

misaareissa ja Hvitträsk Kirkkonummella.

Kemiönsaaren kierros ja käynnit Söderlångvikin ja Sagalundin museoissa olivat ohjelmassa kesällä 2017. Edellisen kerran yhdistys retkeili Kemiön saarella 15 vuotta aikaisemmin. Kesäteatteriretki tehtiin Mynämäelle Laajoen kesäteatterin.

Retkien ohella arjesta on irtauduttu myös juhlien avulla. Yhdistyksen arkistomateriaalin joukossa on usein mainintoja kevätjuhlien järjestämisestä. Suurempia juhlia ovat olleet yhdistyksen 40-vuotisjuhlat, jotka vietettiin toukokuussa 1999 Rientävällä. Ohjelmassa oli psykologi Kaarina Kyyrösen juhlaesitelmä: Virkeä, kaunis ikäänntyminen. Yhdistyksen historiasta kertoivat Terttu Salmisen ja Ritva Vennosen kokoama näyttely ja lyhyt historiikki, joka esitettiin juhlan juonnon yhteydessä. Yhdistyksen oma lauluryhmä esiintyi, kuultiin Yötaivas-yhtyettä, sketsejä ja lausuntaa. Juhlan johdosta yhdistys sai vastaanottaa tervehdyksiä ja rahalahjoituksia järjestöiltä.

Seuraavat syntymäpäivät vietettiin elokuussa viisi vuotta myöhemmin Kylpylähotelli Yterissä, missä myös yövyttiin. Tervetulaismaljana nautittiin Tuula Merisaaren ja Terttu Salmisen valmistama mustaviinimarjanlehtijuomasta, raparperimehusta ja saskatoosimarjoista tehty juoma. Porilaiset Lyyliit esiintyivät, oli arvontaa ja yhteislaulua.

Yhdistyksen tuore puheenjohtaja Eini Pihlajamäki pohti puhuesaan Yterin 45-vuotisjuhlassa mm. keitä mahtoivat olla nuo yhdistyksen toiminnan alullepanijat ja mikä sai heidät toimimaan yhteiseksi hyväksi? (Pihlajamäki, 2004) Tämä historiikki antaa joitakin vastauksia, ja tiedämme sen, että yhteistä kaikille olivat kokemukset sodista ja tahto jälleenrakentaa maa.

Ruusukorttelin juhlasali täyttyi yhdistyksen jäsenistä ja yhteistyökumppaneista, kun yhdistys vietti 50-vuotispäiväänsä 16.5.2009. Kutsuna toimi ohjelmalehtinen, jossa kerrottiin yhdistyksen nykyisestä toiminnasta sekä muisteltiin hiukan myös menneitä. Ohjelmalehtisessä oli yhteistyökumppaneiden ilmoituksia ja tervehdyksiä. Juhla alkoi kahvitarjoilulla. Puheita pitivät yhdistyksen puheenjohtaja Eini Pihlajamäki ja Virkistys- ja Kylpylälomat ry:n toimitusjohtaja Terri Stenman. Juhlassa esiintyivät viihdekuoro Kulkuset, Pikku Kiikureiden kansantanssiryhmä ja pelimanniyhtye Möttöläiset. Juhlan juonsi Onerva Kirveennummi.

Yhdessä toimien eteenpäin

Demokraattisten naisten perustama Virkistyskoti otti tavoitteekseen myös yhteiskunnallisen vaikuttamisen (ks. Johdanto). Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry:n vaikuttaminen julkisen sanan kautta on ollut vähäistä, mutta tässä pari esimerkkiä: Turun Sanomat julkaisi puheenjohtaja Eini Pihlajamäen vuosikokousalustuksen ”Turun vaurauduttava dementiahoidon kasvavaan tarpeeseen” (TS 4.4.2005). Turkulaisessa julkaistussa jutussa puolestaan yhdistyksen puheenjohtaja kysyi ”Kenelle Turkuä visioidaan?” ja kiinnitti huomiota ikääntyvän väestön lisääntyvään määrään ja sen huomioimiseen kaupunki- ja liikennesuunnittelussa, muun muassa suunnittelemalla mukavia lepo- ja virkistyspaikkoja kulkureittien varrelle. (Turkulainen, 18.1.2012)

Yhdistys on pyrkinyt käyttämään monia kanavia ikäihmisille tärkeiden asioiden esille nostamiseksi. Turun kaupunginkirjaston Studiassa järjestettiin syksyllä 2012 kolme ajankohtaisseminaaria. Aiheina olivat Omaishoitajien asiat, Mielenterveys ja lääkkeet sekä Vanhusten kuntoutus. Viimeisimmän seminaarin pohjalta Eini Pihlajamäki kirjoitti artikkelin, jonka julkaisi Uusi Päivä -lehti ja Turkulainen verkkosivuillaan. (L-S Loma ja Virkistys, Toimintakertomus 2012). Yhteistyössä Turun Lähimmäispalveluyhdistyksen kanssa yhdistys järjesti Turun päättäjille ja virkamiehille suunnatun seminaarin ikäihmisten asumisen kehittämisestä 2016.

Yhdistyksen pitkäaikaisin yhteistyökumppani on Turun Vanhustyön Neuvottelukunta, joka vietti 40-vuotispäiväänsä vuonna 2015. Toimikunnan jäseniä on vuosikymmeniä osallistunut sen toimintaan ja tapahtumiin. Yhdistys kuuluu vuodesta 2015 myös Turun Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen Valikko-verkoston. Yhteisöotalo Lounatuulet -yhdistykseen liittyttiin vuonna 2016. Edellä mainitut yhteistyöverkostot järjestävät mm. minimessuja ja muita tapahtumia, joissa on ollut mahdollisuus tehdä yhdistyksen toimintaa tutuksi. Viime vuosina yhdistys onkin aktiivisesti esitellyt toimintaansa eri foorumeilla kuten Hansa-korttelissa, Monitorissa Skanssin kaupakeskuksessa, kirjaston Studiassa ja tähän mennessä kolme kertaa järjestetyssä Siltojen välissä -tapahtumassa Apteekkimuseon edustalla. Laajentuneiden yhteistyöverkoston kautta on ollut mahdollista tehdä tutuksi myös tuettuja lomiam, joten maksullisista lehti-il-

moituksista on siten voitu lähes kokonaan luopua. Lisäksi yhdistys on jäsenenä Turun Itäinen Järjestöyhdistys ry:ssä ja Solaris-lomat ry:ssä.

Yhdistyksen säännöllisiä tiedotuskanavia ovat jäsenille suunnatut uutiskirjeet kaksi kertaa vuodessa, Turun Sanomien yhdistys -palsata, Menovinkit Senioreille -julkaisu sekä kotisivu www.lomajavirkistys.fi.

Olemme yhdistyksen historiaa ajatellen jonkinlaisessa taitekohdassa. Vanhat, sodanjälkeisessä ilmapiirissä kasvaneet jälleenrakentajasukupolvet ovat jäämässä pois toiminnasta ja yksi kausi yhdistyksen historiaa on päättymässä. Mutta yhdistyksen toiminta jatkuu. Yhteiset loimilangat pitävät meitä koossa, ja uusia kudoksia ja vuorovaikutusverkostoja syntyy.

Lähdeluettelo

Arkistolähteet

Kansan Arkisto, KA

Loma ja Virkistys: Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry:n historia. Leiritoiminta 1970–1990, Kansio IF9, Järj. 9.10.2003.

Loma ja Virkistys ry: Toimintasuunnitelmat ja kertomukset 1958–1967.
Edustajakokouksen pöytäkirjat 1959–1983.

Virkistys- ja Kylpylälomat ry: Toimintakertomus 1993 (julkaisematon).

L-S Loma ja Virkistys/Lounais-Suomen Loma ja Virkistys, KA:
Avustushakemukset 1967–1978, 1978–1985, 1986–1989.
Avustushakemukset ja tilitykset 1967–1978, 1978–1985, 1986–1989,
1990–1991, 1992–1994.
Toimintasuunnitelmat 1974–78, 1982–1988, 1989–1997.
Toimintakertomukset 1970–78, 1984–1986, 1987–1996,
kerhotoiminta 1988–1994.
Leiritoiminta 1970–1990.
Vuosikokousten pöytäkirjat 1970–1977, 1978–1981, 1982–1986,
1988–1989, 1990–1992, 1993–1997.
Toimikunnan pöytäkirjat 1970–1977, 1978–1980, 1981–1984, 1985–
1987, 1988–1989, 1990–1991, 1991–1992, 1993–1994, 1995–1997.

L-S Loma ja Virkistys/Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry, oma
arkisto

Pöytäkirjat, Toimintasuunnitelmat ja Toimintakertomukset 1998–
2017.

Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry: 50-vuotisjuhla, Ruusukortte-
li, Turku 16.5.2009. Käsiohjelma, julkaisematon.

Salminen T. ja Vennonen R. (1999) Lounais-Suomen Loma ja Vir-
kistys ry 40-vuotisjuhla, Voimistelu- ja Urheiluseura Rientävä
23.5.1999, julkaisematon.

Haastattelut

Merisaari, Tuula (toiminnanohjaaja ja lomasihtööri, yhdistyksen
sihtööri (1979–1987 ja 1988–1998, 1999–2013), 27.4.2016.

Merranti (e. Stenman), Terri (Virkistys- ja Kylpylälomat ry:n
toimitusjohtaja), 27.4.2016.

Ruisniemi, Sirpa (yhdistyksen pitkäaikainen taloudenhoitaja,
johtokunnan jäsen), 6.9.2016.

Saarinen, Teuvo (Turun Itäinen Järjestöyhdistys), 6.9.2016.

Salminen, Terttu (noin 40 vuotta erilaisissa tehtävissä Järjestötalolla ja yhdistyksessä), 14.4.2016.

Vennonen, Ritva (SNDL:n Varsinais-Suomen piirin piirisihteeri ja yhdistyksen sihteeri 1975–1985, ja johtokunnan jäsen vuoteen 2002), 8.4.2016.

Muut lähteet

Anttonen, A. ja Sipilä, J. (2000) Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere 2000. Osuuskunta Vastapaino.

Jaakkola R., Kainulainen, S., Rahkonen K. (toim.) (2009) Työväen-suojelusta sosiaalipolitiikkaan. Sosiaalipoliittinen yhdistys 1908–2008. Helsinki 2009.

Kansan Uutiset: Päiväkumpu vasaran alle. 26.5.1993.

Kansan Uutiset: Vanhusten kerhotoiminnalla ongelmia Turussa. Demarit ja oikeisto syrjivät. 9.2.1990.

Karjalainen-Manninen, H. (1998) Kaerlan naiset 1958–1998. Ekin Taittotupa oy, 1998.

Katainen, E. (1994): Akkain aherrusta aatteen hyväksi. Suomen Naisten Demokraattinen Liitto 1944–1990, Tammer-Paino 1994.

Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry, 20 vuotta, Jussin Paino 1968.

Pihlajamäki, E. (2004) Puhe Lounais-Suomen Loma ja Virkistysten 45 –vuotisjuhlassa 17.8.2004. Julkaisematon.

Pihlajamäki, E. (2005) Turun varauduttava kasvavaan dementiahoi-don tarpeeseen. Turun Sanomat, yleisönosasto, 4.4.2005.

Pihlajamäki, E. (2005) Vivahteikasta vanhuutta kaikille. Varsinais-Suomen Uusi Päivä 4/2005.

Pihlajamäki, E. (2012) Kenelle Turku visioidaan? Turkulainen 18.1.2012.

Satka, M. (1994) Sosiaalinen työ. Peräänkatsojamiehestä hoivayrittäjäksi. Teoksessa Jaakkola J., Pulma P., Satka M., Urponen K: Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaaliturvan historia. Helsinki 1994. Sosiaaliturvan Keskusliitto.

Stenman, T. (1990) Sosiaalinen lomatoiminta on osa työläisnaisliikkeen toimintaa. Pippuri 1990/3, 32–35.

Sulkunen, I. (1989) Naisen kutsumus. Miina Sillanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen. Helsinki 1989. Kustannusosakeyhtiö Hanki ja Jää.

Sundholm, H. (2015) Katsaus SKDL:n Turun kunnallisjärjestöjen ja Turun Vasemmistoliiton historiaan 1945–2012. Turun Vasemmistoliitto 2015. Julkaisematon.

Turkulainen, ilmoitukset 14.6.1973, 13.6.1974, 5.6.1975.

Turun Uusi Päivä (1990) Vanhusten kerhotoimintaa osallistuminen – valittujen etuoikeus. 1.2.1990.

Urponen, K (1994) Hyvinvointiyhteiskunnasta hyvinvointivaltioon. Teoksessa Jaakkola J., Pulma P., Satka M., Urponen K.: Armeliaisuus, yhteisöapu. sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaaliturvan historia. Helsinki 1994. Sosiaaliturvan Keskusliitto.

Liite 1

Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry:n toimijoita

Yhdistyksen lähes 60-vuotisen historian aikana puheenjohtajat ovat vaihtuneet harvakseltaan. Tiedot ensimmäisestä tai ensimmäisistä puheenjohtajista ovat epävarmat vuoteen 1965 saakka.

Turusta edustajina Naisten ja Lasten Virkistyskodin joka toinen vuosi kokoontuvassa edustajakokouksessa ovat olleet Liisi Asikainen (1959), Kyllikki Rautarinta (1961), Aira Karell (1963). Aira Karellin valtakirja on arkistossa ja sen on allekirjoittanut varapuheenjohtaja Taimi Lehtonen. Joku edellä mainituista edustajakokouksiin osallistuneista on mitä todennäköisemmin myös ollut Varsinais-Suomen Naisten ja Lasten Virkistyskoti ry:n puheenjohtaja.

Vuodesta 1965 lähtien tiedot ovat varmemmat. Valtakunnalliselle Virkistyskodille osoitetun, 28.3.1965 päivätyn ilmoituksen lomayhdistyksen päätöksistä ovat allekirjoittaneet puheenjohtaja Taimi Lehtonen ja sihteeri Aira Karell.

Taimi Lehtonen	1965 – 1971
Kaarina Leino	1972 – 1983
Irja Leino	1984 – 1985
Eeva Lumenko	1986 – 1990
Terttu Salminen	1991 – 2003
Eini Pihlajamäki	2004 –

Puheenjohtajista ei arkistoaineistossa ole mitään henkilöön liittyviä tietoja. Taimi Lehtonen oli ensimmäisiä puheenjohtajia, ja hän oli myös pitkään osallistujana lomaryhmissä. Tuula Merisaarella on muistitieto Taimi Lehtosesta: ”Hän oli tomera puheenjohtaja ja hän-tä pelättiin, kun oli niin teräväkielinen.” (Merisaari, 27.4.2016).

Eeva Lumenkoa pidettiin hyvin aktiivisena puheenjohtajana. Hän oli sosiaalilautakunnan jäsen ja saattoi siten viestiä lautakun-

nan asioita yhdistykselle, mutta myös valvoa yhdistyksen etua esimerkiksi rahanhaussa kaupungilta. (Vennonen 8.4.2016 ja Salminen 14.4.2016). Yhdistyksen toimikunta nimesi Eeva Lumenkon kunnia-puheenjohtajaksi kokouksessaan 10.4.1997.

Tietoja sihteereistä on vuodesta 1965:

Aira Karell	1965 – 1966
Saara Nord	1967 – 1973
Ritva Vennonen	1975 – 1985
Tuula Merisaari	1986 – 2007
Raija Raittio	2008
Elvi Jalava	2009 –

Toimikuntaan/johtokuntaan kuuluneita:

1970-luvulla Kaarina Leino, Taimi Lehtonen, Taimi Aaltonen, Vappu Lamminen, Maija Pohjola, Saara Nord, Terttu Salminen, Veera Kiviharju ja Irja Leino.

1980-luvulla toiminnassa mukana olivat mm. Göta Koskinen, Mirja Forsström, Toini Merisaari, Terttu Salminen, Hilikka Karppinen, Edith Laaksonen, Tuula Merisaari.

Vuodelle 1988 toimikuntaa laajennettiin ja mukaan valittiin myös kaksi miestä: Tarmo Siivonen ja Ilkka Järvinen. Arveltiin, että miesten myötä toiminnan arvovalta nousisi.

1990-luvulla toimikuntaan kuuluivat Terttu Salminen, Eeva Lumenko, Tuula Merisaari, Sirpa Ruisniemi, Paula Lahtonen Ritva Vennonen, Tarmo Siivonen, Ilkka Järvinen, Aune Koskinen, Toini Merisaari, Sirkka Liisa Eronen, Mirjam Forsström, Helvi Isomäki, Soili Vesa, Eeva-Liisa Pulkkinen, Kyllikki Ukkonen.

2000-luvulla toimikunnassa olivat Terttu Salminen, Eeva Lumenko, Sirpa Ruisniemi, Eeva-Liisa Pulkkinen, Helvi Isomäki, Sirkka Liisa Eronen, Soili Vesa, Kyllikki Ukkonen, Tuula Merisaari, Eini Pihlajamäki, Ulla Numminen, Raija Raittio, Hilikka Uusitalo, Mirja Kauto-

nen, Elvi Jalava, Tuuli Kastemaa, Eija Nurmi, Soile Salmi ja Onerva Kirveennummi.

2010-luvulla: Eini Pihlajamäki, Tuula Merisaari, Terttu Salminen, Elvi Jalava, Sirkka Liisa Eronen, Tuuli Kastemaa, Eija Nurmi, Soile Salmi, Hilikka Uusitalo, Inkeri Backman, Maisa Saloniemi ja Annika Karvonen.

Johtokunta vuonna 2017: Eini Pihlajamäki (pj), Sirkka Liisa Eronen (varapj), Elvi Jalava (siht), Mirja Kautonen, Tuuli Kastemaa, Maisa Saloniemi, Eija Nurmi, Inkeri Backman ja Annika Karvonen.

Tilintarkastajina toimivat 1970–90 luvuilla Arja Rantala ja Armas Arvonen, Risto Samstén, Mirja Salonen, Mirja Kastemaa, Pirjo Helander, Pekka Heikkilä.

2000–2010-luvuilla tilintarkastajina/toiminantarkastajina ovat olleet:

Mirja Salonen, Pekka Heikkilä, Pirjo Helander, Onerva Kirveennummi, Eira Roiha ja Sirpa Ruisniemi.

Lomavastaavana Metsärannassa ja Tammivalkamassa useana vuonna oli Alma Vuorio.

Laulukuoroa veti Terttu Suomi.

Koululaisten iltapäivätoiminnan vetäjänä oli Anne Huovinen.

Liikuntakerhon ohjaajana toimi Sini Leino ja syksystä 2009 alkaen Maritta Suojanen.

Boccia-pelistä vastasi Eeva-Liisa Pulkkinen vuoden 2012 loppuun saakka ja hänen jälkeensä Helga Virtanen.

Ruusukorttelin kerhojen vastaavina ovat toimineet toimikunnan eli johtokunnan jäsenet vuorotellen.

Jäsenistö

Yhdistyksen alkuvuosina toiminta pyöri pitkälti toimikunnan varassa ja jäsenmäärä oli varsin vaatimaton. Vuoden 1975 vuosikertomuksen mukaan henkilöjäseniä oli 17 ja yksi järjestö.

Parikymmentä vuotta myöhemmin maksaneita jäseniä oli 78 (L-S Loma ja Virkistys, Toimintakertomus 1995). Vuosituhannen lopussa jäsenlistalla on jo 170 nimeä, mutta maksaneita jäseniä vain 90. Vuoden 2001 lopussa jäsenmäärä oli 182, joista maksaneita 98. Koska maksaneita oli vain noin puolet jäseniksi ilmoittautuneista, yhdistyksen toimikunta päätti käydä läpi jäsenrekisterin ja poistaa ne, jotka eivät maksukehoituksesta huolimatta maksaisi. (L-S Loma ja Virkistys, pöytäkirja 26.3.2002) Parannusta maksutilanteeseen saatiinkin ja vuoden 2006 toimintakertomuksen mukaan yhdistyksellä oli 152 jäsenmaksunsa suorittanutta jäsentä. Uuden vuosikymmenen alkaessa jäsenmäärä laski jälleen ollen pienimmillään 130 henkilöä. Sen jälkeen jäsenten määrä on vähitellen noussut ja se oli 170 vuoden 2017 alkupuolella.

Vuosikokousten osallistujamäärä oli vaatimaton aina 1980-luvulle saakka ja jäi noin kymmenen hengen paikkeille, mutta nousi vähitellen ja 1990-luvulle tultaessa vuosikokoukseen osallistujien määrä ylitti 30 henkilöä. Tuo määrä on sen jälkeen tavallisesti ylittynyt.

Yhdistyksen jäsenistö on melko ikääntynyttä ja siten jäsenistössä on myös luonnollista poistumaa. Mikäli jäsenmäärässä halutaan pysyä, uusien jäsenten hankinta on jokavuotista työtä. Syksyllä 2013 yhdistys lähetti markkinointikirjeitä valikoituille henkilöille. Muutama uusi jäsen liittyi. Vuodesta 2015 lähtien yhdistys on aktiivisesti osallistunut eläkeläisyhdistysten yhteisiin messuihin ja muihin tilaisuuksiin, joissa on voinut kertoa yhdistyksen toiminnasta.

Kunniajäsenet

Tuula Merisaari, Terttu Salminen ja Ritva Vennonen sekä Sirpa Ruisniemi ovat kaikki olleet vuosikymmeniä yhdistyksen aktiivisia toimijoita. Heidät kutsuttiin yhdistyksen 50-vuotisjuhlassa 16.5.2009 yhdistyksen kunniajäseniksi.

SUNNUNTAI	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIPIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
<p>Tervetuloa Päiväkumppuun!</p> <p>Majoittuminen klo 14.00 jälkeen</p> <p>Klo 14.00-15.00 JUHLAVA PITOPÖYTÄLOUNAS</p> <p>Klo 17.00 Tulointfo ja tutustumisillaisuus</p> <p>Klo 19.00 Elokuva-ilta Luentosalissa</p> <p>Uusi elämänskylypylä avoimna</p> <p>Ma-pe klo 10-21.00</p> <p>La-su klo 10-20.00</p> <p>Kuntosalia avoimna</p> <p>Marsu klo 7-21.00</p>	<p>Klo 7.15-9.30 AAMUPALA</p> <p>Klo 8.00 Alliasjunnppa aamuvr.kulle</p> <p>Klo 10.00 Kuntosalii tutuksi</p> <p>Klo 11.30-14.00 LOUNAS</p> <p>Klo 13.00 pelataan Pöytäcurlingia</p> <p>Klo 15.00 Opastettu saunakävelyretki kulttuuripolulle ja kivirkolle</p> <p>Klo 17-19.00 PÄIVÄLLINEN</p> <p>Klo 18-21.00 Rantasauna lämpimänä</p> <p>Klo 20.00 alkaen Lauuiltal/Levytanssit ravintolassa</p>	<p>Klo 7.15-9.30 AAMUPALA</p> <p>Klo 8.30 Kehon herättelyä ihmun laulun tahtin</p> <p>Klo 10.00 TOIMIVA-testi</p> <p>Klo 11.30-14.00 LOUNAS</p> <p>Klo 13.00 tietosuku Ilkkanan merkityksestä</p> <p>Klo 15.00 Pelataan Bocclaa</p> <p>Klo 17-19.00 PÄIVÄLLINEN</p> <p>Klo 18-30 Bingo, 1 eur/kiertos</p> <p>Klo 20.00 alkaen Levytanssit, ravintola</p>	<p>Klo 7.15-9.30 AAMUPALA</p> <p>Klo 8.30 Alliasjunnppa</p> <p>Klo 10.30 Venytysharjoituksia</p> <p>Klo 11.30-14.00 LOUNAS</p> <p>Klo 13.00 Historiahetki Ylhän Kartanossa</p> <p>Klo 15.00 ”Väriysterapiaa”</p> <p>Klo 17-19.00 PÄIVÄLLINEN</p> <p>Klo 20.00 alkaen Karaoke-tanssit ravintolassa</p>	<p>Klo 7.15-9.30 AAMUPALA</p> <p>Klo 8.30 Opastettu kävelyretki paikalliseen senioriryöyhiän</p> <p>Klo 10.00 Keskustelutilaisuus arjessa/jaksamisesta</p> <p>Klo 11.30-14.00 LOUNAS</p> <p>Klo 13.00 Rentoutus</p> <p>Klo 15.00 Nuotoherkki rannalla, nokipannukahvit</p> <p>Klo 17-19.00 PÄIVÄLLINEN</p> <p>Klo 18-21.00 Rantasauna lämpimänä</p> <p>Klo 20.00 alkaen Levytanssit, ravintola</p>	<p>Klo 7.15-9.30 AAMUPALA</p> <p>Klo 8.00 Tasapainojuoppa</p> <p>Klo 10.00 Palaute-tilaisuus</p> <p>Huoneiden luovutus</p> <p>Klo 11.30-14.00 LOUNAS</p> <p>TURVALLISTA KOTIMATKAA!</p>

Kirjoittajat

Kaisu Hynnä, FM, tohtorikoulutettava Turun yliopiston mediatutkimuksen laitoksella. Tällä hetkellä hän valmistelee väitöskirjaa kehonormeja purkavasta feministisestä aktivismista sosiaalisessa mediassa. Mediatutkimuksen ohella Hynnä on opiskellut kulttuurihistoriaa, sukupuolentutkimusta ja yleistä kirjallisuustiedettä.

Eini Pihlajamäki, VTM, on ennen eläkkeelle jäämistään toiminut sosiaalialan koulutus- ja kehittämistehtävissä yliopistoissa ja ruotsinkielisessä sosiaalialan osaamiskeskuksessa. Hän on ollut Lounais-Suomen Loma ja Virkistys ry:n puheenjohtaja vuodesta 2004.

